

VIGILIA

2015 / 8

A szerzetességről

MAGYAR MARIETTA MIRJAM: A szerzetesi élet formái a történelemben

OROSZ ATANÁZ: Tanúságtétel a szerzetesi közösségben

VÉRTESALJAI LÁSZLÓ: Szerzetesek a határon...

PÉCELI BENCE IMRE: Az 500 éves Avilai Szent Teréz

Petróczi Éva és Szommer Edit versei
Kabán Annamária és Sebők Melinda tanulmányai

Szerzetesrendek bemutatkozása
Beszélgetés Alois testvérrel, a Taizéi Közösség priorjával

LUKÁCS LÁSZLÓ:	Szülőföldünk	561
----------------	--------------	-----

A SZERZETESSÉGRŐL

MAGYAR MARIETTA		
MIRJAM:	A szerzetesi élet formái a történelemben	562
OROSZ ATANÁZ:	Tanúságtétel a szerzetesi közösségben Kelettől Nyugatig	570
VÉRTESALJAI LÁSZLÓ:	Szerzetesek a határon...	577
PÉCELI BENCE IMRE:	Az 500 éves Avilai Szent Teréz	586

SZÉP/ÍRÁS

SEBŐK MELINDA:	A csönd esztétikája Rónay György <i>Téltemető</i> című kötetében (<i>tanulmány</i>)	594
KABÁN ANNAMÁRIA:	„Most perzselőn a Minden rám lehel”. Reményik Sándor: <i>A feltámadt Lázár litániáiból</i> (<i>tanulmány</i>)	599
SZOMMER EDIT:	Csendburok; elszakadt szál (<i>versek</i>)	604
PETRŐCZI ÉVA:	Szokatlan gyászdal (<i>vers</i>)	605
CSARNAI ATTILA:	Köves András hazatér (<i>novella</i>)	606

A VIGILIA BESZÉLGETÉSE

MARCO RONCALLI:	Alois testvérrel, a Taizéi Közösség priorjával (<i>Bende József fordítása</i>)	610
-----------------	---	-----

SZERZETESRENDEK BEMUTAKOZÁSA

Boldogasszony Iskolanővérek, Congregatio Jesu, Csornai Premontrei Prépostság, Don Bosco Nővérek, Ferencs Szegénygondozó Nővérek, Kismarosi Ciszterci Nővérek, Magyar Bencés Kongregáció, Sarutlan Kármelita Nővérek, Szociális Testvérek Társasága	619
--	-----

SZÉP/MŰVÉSZET

SZAKOLCZAY LAJOS:	Sorstükör. Petrás Mária művészete	630
-------------------	-----------------------------------	-----

KRITIKA

KENYERES ZOLTÁN:	Rónay György: <i>Tíz év</i>	632
------------------	-----------------------------	-----

SZEMLE

(részletes tartalom a hátsó borítón)	634
--------------------------------------	-----

Szülföldünk

Mire utal ez a kifejezés? A településre, ahol megláttuk a napvilágot? A tájra, ahol felnöttünk? A nemzetre, amelytől anyanyelvünket kaptuk? — Napjainkban tágasabbra nyílik a szemhatárunk: szülföldünk maga a Föld nevű bolygó, amelynek lakójaként születünk, bármelyik pontján élünk is jelenleg.

Az elmúlt évtizedekben a pápák szociális enciklikákban sürgették a társadalmi igazságosság érvényesülését, nemcsak egy-egy államon belül, hanem a globalizált világ egészében. Napjainkban azonban már nemcsak egymás kizsákmányolása fenyeget, hanem a természet javainak kiuzsorázása is, súlyosan károsítva szülföldünket, a Földet. Mára látni kell: a konkrét intézkedések nem halogathatóak tovább, a jelenlegi helyzet fenntartása idestova visszafordíthatatlan a természet és vele az emberiség pusztulásához vezethet.

Évek óta egymást érik a különböző szintű tudományos, politikai és gazdasági tanácskozások, a világszintű csúcstalálkozóktól a regionális és kontinentális találkozókig. Olyan egyességekre azonban mindmáig nem jutottak el, amelyben a világ minden állama vállalná, hogy jelentős lépéseket tesz a környezetvédelem érdekében, feladva valamit saját gazdasági előnyeiből, akár még polgárai jólétéből is.

Ebben a történelmi pillanatban jelent meg Ferenc pápa enciklikája a teremtés védelméről. Az egyház nemcsak a szegény és kiszolgáltatott emberekért emeli fel szavát, hanem a szegény és kiszolgáltatott természetért is. Prófétaí jalkiáltás ez, „a szegények jalkiáltása, de a természet, az Anyaföld jalkiáltása is”. „Nővérünk [a Föld] felkiált a miatt a kár miatt, amelyet az Isten által belé alkotott javak felelőtlen felhasználása és az azokkal való visszaélés révén okozunk.” A pápa kritikája nemcsak a nagy szennyezéseket okozó hatalmasoknak szól, hanem mindnyájunknak. A Földet, Istentől ajándékba kapott lakóhelyünket hatalmas szemétdombbá változtattuk. Mindennapi pazarló, „szemeteskosár”-életvitelünkkel mindnyájan károsítjuk a Földet, okozunk kisebb-nagyobb ökológiai károkat, ez pedig bűn a teremtés ellen, önmagunk, az utánunk jövő nemzedékek és Isten ellen.

A pápa nem szaktudós, nem is a politikai vagy a gazdasági élet irányítója, hitből fakadó figyelmeztetése nem is csak a nagyhatalmakhoz szól, hanem mindnyájunkhoz. Egy új keresztény lelkeségre, egy mélyen humánus, „ökologikus” lelkeségre hív meg: az emberközpontú szemlélet helyett a Föld-központú szemléletre, amelyben mi is a teremtés részei vagyunk. Az egész teremtett világ Isten ajándéka, amely „sóvárogra várja”, hogy a végső beteljesüléskor az emberrel együtt „felszabadulhat Isten fiainak dicsőséges szabadságára”.

A bibliai teremtéstörténet üzenete ma is érvényes. Isten az emberre bízta a teremtett világot, hogy „művelje és őrizze”: folytassa alkotó munkáját, felelősen önmagáért és a lakóhelyéül adott Földért.

A szerzetesi élet formái a történelemben

MAGYAR MARIETTA
MIRJAM

Felsőfokú tanulmányait Szombathelyen és Cambridge-ben végezte. 1994-től az Árpád-házi Szent Margitról nevezett Domonkos Nővérek Kongregációjának tagja, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Egyháztörténelem Tanszékének oktatója.

¹Vö. II. János Pál: *Vita consecrata. Apostoli buzditás a megszentelt életről és annak küldetéséről az egyházban és a világban.* (Ford. Diós István.)

Szent István Társulat,
Budapest, 1996, 1.

A szerzetesi élet kezdetei

A kétezer éves egyház történetét a kezdetektől végigkíséri a szerzetesek élete és szolgálata, mely mélyen az Úr Krisztus példájában és tanításában gyökerezik. Az evangéliumi tanácsokban megélt szerzetesi életforma Isten különleges ajándéka egyházának, ezért mintegy elválaszthatatlan az egyház életétől: ez jeleníti meg ugyanis Jézus személyének leglényegesebb vonásait, s így az összes hívők figyelmét Isten Országának jelenvaló és eljövendő misztériumára irányítja. A Krisztus-követésnek ez a sajátos útja már az apostolok életében megnyilvánult, amikor az Evangélium szolgálata miatt családjukat hátrahagyták (Péter és társai), és Isten és az egyházak szolgálatára szentelték magukat (Pál).¹

Az egyházatyák kora különféle teológiai reflexiókkal reagált a korai egyházban megszülető remete-, illetve szerzetesmozgalomra, de abban mindannyian megegyeztek, hogy a szerzetesi életet — mint a személyes evangéliumi tökéletességre irányuló életformát, melynek célja az Istennel való egyesülés — szívesen támogatják és ajánlják. Természetesen nem tekinthetünk lényegi elemként minden olyan aspektusra, amely a szerzetesi élet kialakulásának és fejlődésének folyamán megjelent. Ellenkezőleg, hogy megértsük ennek az életformának a valódi lényegét és célját, figyelmet kell fordítanunk azokra a történelmi tényekre és körülményekre, amelyekben ezek az elemek megszülettek és hatottak. Ez az időszak tartalmazza ugyanis az összes fontosabb állandó és változó elemet is: egyesek a századok során felerősödtek, formálódtak, mások lassan leoptak, illetve átalakultak.

Az Isten-központú, az evangéliumi tanácsokra épülő szerzetesi élet kezdetei a szíriai egyház első két századára nyúlnak vissza, ahol az úgynevezett *szüzek és özvegyek rendje* (*ordines*), illetve az *askéták* mozgalma az ősegyházban először kialakult; innen terjedt előbb Kis-Ázsiába majd Rómába. Életállapotukat szabadon választották, mely állandó (*status virginum*) volt, egyébként azonban otthon éltek és kezdetben semmilyen külső megkülönböztető ruházatot sem viseltek. Az Evangélium tanítására figyelve fokozatosan egyre inkább a figyelem középpontjába került maga a Tanító, Jézus, és az ő életmódja. A szerzetesi életformát ezért ezek a rendek és mozgalmak közvetlenül Jézus személyéből és életmódjából vezették le, ami hivatkozási és viszonyítá-

²Lásd Vanyó László: „Legyetek tökéletesek”. *Tanulmányok a keresztény aszkézis történetéhez a szerzetesség kialakulásáig*. Szent István Társulat, Budapest, 1991, 12–13.

Szüesség és tökéletesség

³Vö. Vanyó László: i. m. 33.

⁴A görög *enkhrateia* (önmegtartóztatás) szóból. Hitéleti szélsőség, amely askéta ideálok túlzásaként megveti és tiltja a húsevést, a borivást és a házasságot (egyes gnosztikus irányzatok enkratisák voltak). 340 körül a Gangrai zsinat kiközösítette azokat, akik a húsevést, a borivást és a házasságot megvetik, vagy az üdvösség érdekében tiltják. Az egyházatyák inkább a hitben és a Krisztus iránti jegyesi szeretetben való elmélyedésre, szolgálatra, szerénységre, a külső díszek (ruházat, ékszer, hajviselet) mellőzésére biztatják a szüzeket.

⁵Vanyó László: i. m. 89.

si alappá vált számukra. Hogy Krisztus követésében milyen parancsok és tanácsok kerültek előtérbe, az nagymértékben függött a különféle egyházak és csoportok eszkatologikus felfogásától.² Az azonban egyértelmű, hogy minden esetben fontos helyet foglalnak el az úgynevezett *követési perikópák* (Mt 8,19–22; Mt 10,17–22; Mt 19,10–12). Az ezekben fellelhető tanítást és személyes felszólítást követve a szüzek (férfiak és nők) életének legfőbb jellemzője — s a majd kialakuló szerzetesi életnek is első központi eleme — az önmegtartóztatásban való szüzi élet. Ez a keresztény életre egyébként is jellemző általános megtartóztatáson túl a házasságról való teljes lemondást jelentette, melynek lényege a Krisztushoz való kizárólagos és egészen szoros odatartozás. A szüzek élete az Úréhoz hasonul, őrá koncentrált, „osztatlan szívvel” neki szentelt (1Kor 7,34), és könnyebben Istenhez ragaszkodó. Így nyilvánvalóvá válik, hogy a kereszténység az ókori világgal ellentétben nem kultikus, hanem aszketikus értelemben tekint a szüzességre, amely a *szüességgel* áll kapcsolatban.

A *szüzességgel* szorosan összekapcsolódik, és az evangéliumokban gyakran megjelenik (Mt 5,48) a tökéletesség kérdése. Jézus tanításának vagy személyes példájának utánzását a keresztény közösség elsősorban az ő parancsainak teljesítésében látta, míg a kialakuló szerzetesség azt inkább az ő követéseként, mintegy spirituális útonlevésnéként értelmezte, melynek világos és legbiztosabb útja a radikális *askézis*. A tökéletességre való törekvésnek ez a sajátos útja különböztette meg a szüzek rendjének életét a többi hívőétől. A szüzek és askéták életét az önmegtagadás különféle formái hatják át: leginkább a szüntelen dicsőítő és kérő imádság, a szeretet cselekedetei és az askézis gyakorlatai, a vezeklés különféle formái, főként a böjt és a virrasztás, illetve az önkéntes szegénység, egyszerű életvitel. Mindezek célja az őszinte szívbeli megtérés, a szüntelen *metanoia*, mely egyben a kegyelem eredménye. A keresztény közösség számára ez a radikálisan evangéliumi élet kezdettől fogva rendkívül fontos volt, Isten jelenvaló, egész embert betöltő szeretetét ragyogtatva fel a hívek számára, egyben pedig láthatóan megjelenítve az egyházat mint Krisztusnak, a királyi vőlegénynek szüzi menyasszonyát.³ Erre utal, hogy egyházi rendtartásokban is fennmaradtak rájuk vonatkozó előírások (*Didaszkalia*, *Didakhé*). Az életforma dicsérete egyre-másra jelenik meg a kor teológusainak írásaiban: Alexandriai Kelemen, Szent Ciprián, Origenész, Euszébiusz, Római Szent Kelemen, Szent Iréneusz, Antióchiai Szent Ignác és Szent Polikárp egyaránt magasztalják, egyes szír szerzők egészen az enkratizmusig.⁴

A 3. század folyamán különösen is az askézis és a vértanúság témája foglalkoztatta az üldözött keresztény közösségeket. A szüzesség dicsérete mellett ezek a legdominánsabbak Tertullianus írásában. Nem véletlen, hogy a század folyamán a keresztény életet sokszor a háború és harc metaforáival jellemzik, melyek önkéntelenül is az önmegtagadási gyakorlatokra és az erényekre irányították a figyelmet, ahol „a hit is hadjáratot visel”.⁵ Így jelenik meg az összefüggés szüzesség,

asztkézis és vértanúság között, mely a Krisztus melletti tanúságtétel leg-radikálisabb formája.

Az egyiptomi remeték

⁶Lásd: *A szent öregek könyve. A szerzetes atyák mondásainak ábécé-sorrendes gyűjteménye.* (Ford. Baán István.) Jel Kiadó, Budapest, 2010.

⁷In: *A III–IV. század szentjei.* (Szerk. Vanyó László.) Jel Kiadó, Budapest, 1999.

⁸Johannes Cassianus: *Az egyiptomi szerzetesek tanítása* (Collationes Patrum). 1–2. kötet. (Ford. Simon Árkád.) Magyar Bencés Kongregáció, Pannonhalma – Tihany, 1998. és Johannes Cassianus: *A keleti szerzetesek szabályai* (De Institutis coenobiorum). (Ford. Simon Árkád.) Magyar Bencés Kongregáció, Pannonhalma – Tihany, 1998.

⁹Nála ugyan még nem az úgynevezett tevékeny, illetve szemlélődő élet megkülönböztetését jelentik ezek a fogalmak, hanem az előbbi célja az erények és a szívtisztaság megszerzése, következésképpen a közösségben élő kezdők életformája, míg az utóbbi a tapasztalt remeték sajátja.

Nem sokkal a keresztényüldözések megszűnése előtt, a 3. század végén egy új jelenségre lehetünk figyelmesek: az aszkták kiválnak a keresztény közösségből és elvonulva a pusztába, Egyiptom sivatagjaiba (Kellia, Nitria, Heraklopolis, Thebais), megteremtik a saját közösségeiket, mintegy a pátriárkák és a próféták — Mózes, Dávid, Illés, Jeremiás — kései utódainak tekintve magukat. A Remete Szent Antal (251–356) neve által fémjelzett mozgalomban a fokozatos tisztulás és a keresztény tökéletesség útja a többnyire teljes magányban töltött remeteélet (*anachorein* – visszavonulni, *eremítész* – pusztalakó), eszközei pedig a kemény fegyelemben gyakorolt asztkézis, a cölibátus és az ezektől elválaszthatatlan lelki gyakorlatok (elkülönülés, visszavonulás a világtól, imádság, csönd, extrém böjt, a cella magánya és a kétkezi munka fegyelme). Az asztkézis rendületlen gyakorlása által a remete a lelki kiegyensúlyozottságra, a teremtett dolgoktól és javaktól való teljes elszakadásra törekszik, hogy lelke, akarata és minden képessége és vágya egyedül Istenre irányuljon és nála lakozzon, vele szeretet-közösségre jusson. Ez a törekvés azonban egyes remeték értelmezésében néha elhajlásokra is vezethet, sztoikus apátiába, esetleg lelki akrobatizmusba torkollhat (oszloposok, nemalvók, hallgatók, reclususok stb.). Ennek tisztázására Cassianus így határozza meg közelebről a remeték által gyakorolt asztkézist: azok a szív tisztaságának és Isten látásának az eszközei. Az egyiptomi remeték képviselik a szerzetesi élet kezdeteinek aszketikus és misztikus teológiáját. Ennek az időszaknak egyik legjelentősebb irodalmi műve az *Apophthegmata Patrum* (Az Atyák mondásai) című szentenciagyűjtemény,⁶ amelybe az egyiptomi szerzetesek történeteit és mondásait gyűjtötték össze, így hagyományozva az utókorra a 4–5. századi remeték spirituális gyakorlatait és tapasztalatait.

Remete Szent Antal életét, amely különösen a bűnökkel, bűnre való hajlammal, kísértésekkel, démonokkal vívott harca miatt vált érdekessé a mindenkori keresztény olvasó számára, s amelyben Antal az isteni titkokba beavatottá és istenhordozóvá vált, Alexandriai Szent Atanáz püspök írta meg 365 körül, nem sokkal Antal halála után.⁷ Ezt az életrajzot, illetve a sivatagi atyák életmódját a nyugati egyház a Betlehemben, majd Egyiptomban remetéskedő, de germán vidékről származó Johannes Cassianus (360 k.–430 k.) közvetítésével ismerte meg.⁸ Antal megtérésének története és életpéldája nagy hatást gyakorolt rá, de nem kevésbé Tours-i Szent Mártonra (316–397) és másokra, akik Európa erdeiben és pusztáiban először kezdték meghonosítani az egyiptomi remeték életformáját. Cassianus hatása azonban túlmutat ezen a közvetítésen: egyrészt mert praktikus tanácsai miatt (például a bűnöktől való módszeres szabadulás útja, az imádságban való előrehaladás módja) kedvelt olvasmánya volt a középkori monostoroknak, másrészt mert ő veti fel először a *vita activa* és a *vita contemplativa* közötti megkülönböztetést, amely mélyen gyökeret ver a nyugati szerzetesség gondolkodásmódjában.⁹

A pakhomiánus szerzetesség

¹⁰Fidelis Ruppert:
A pakhomiánus szerzetesség és a kolostori engedelmesség kezdetei.
(Ford. Szopkó Márk.)
Pannonhalmi Főapátság,
Pannonhalma, 2001.

¹¹Peter King:
A monachizmus nyugaton.
A monasztikus szerzetesség története a Latin Egyházban.
(Ford. Balássy András.)
Szent István Társulat,
Budapest, 2007, 20–23.

Hippói Szent Ágoston

¹²„Először is azért gyűltek össze, hogy egyetértésben lakjatok a monostorban, és egy szív, egy lélek legyetek Istent keresve” (*Regula*, 1–2).
The Rule of Saint Augustine. (Szerk. Tarcisius van Bavel. ford. Raymond Canning.)
OSA, Darton, Longman and Todd, London, 1984.

Még Antal életében, az üldözések megszűnésével párhuzamosan megjelenik a szerzetesség egy másik, közösségi formája is, melyben a sivatagi atyák a szolgálat fontosságát hangsúlyozzák: a szerzetes az egyházat és az emberiséget szolgálja a maga szent harca és közbenjárása által. Az aszkéták közösségi életformáját (*monaszticizmus*) a pogány katonából lett szerzetes, Pakhomiosz (288/292–347) teremti meg a 4. század elején.¹⁰ Nála már megjelenik a szerzetesi élet fent említett, kifejezetten ekkleziológiai indoklása: a *cönobita* (közösségi) élet a kölcsönös szolgálatot valósítja meg és fejezi ki, s mint ilyen, kifejezett célja, hogy a tökéletességet és az üdvösséget mind több keresztény társa számára elérhetővé tegye, a lelki küzdelmet megszerveze és az erőket egyesítse. A szerzetesi életre vonatkozó elképzeléseit jól megjelenítik — eredetileg kopt nyelven írt — szabályai, intelmei, parancsai és törvényei, melyekkel a közös életformát megszervezte. Míg Pakhomiosz szavai és gondolatai mélyen bibliaiak, a Szentírástól átitatottak, monostorai katonai táborokra emlékeztetnek: fal vette őket körül, s a remeték saját cellái mellett közös helyiségek voltak benne az imára, étkezésre, munkára, tanulásra és vendégek fogadására. Ebben a közös életterben (*koinosz biosz*) a szerzetesek szigorú és egységes napirend — közös liturgikus imaórák, munka, tanulás, étkezés — szerint éltek szentségre törekvő életüket.¹¹ Talán a legfontosabb vonása Pakhomiosz szabályzatának, hogy a remeték egyénre szabott gyakorlataival ellenében ő az átlag keresztény ember — férfiak és nők — számára próbált életkeretet biztosítani, melyben mindenki törekedhet, hogy megtegye Isten akaratát. Elképzelései új erényeket hívnak életre: a szigorú aszkézissel szemben inkább az *alázatosság* és az *engedelmisség* kapnak hangsúlyt, melyek elengedhetetlenek a békés közösségi élethez és a valódi felebaráti szeretet gyakorlásához. Szintén Pakhomiosz közösségeinél jelenik meg először a szerzetesi egyöntetűség a ruházatban (állatbőr, illetve nyírt szőrme, bőrv, kukulla, köpeny, saru és bot), ami később a szerzetesi habitusban ölt testet. A pakhomioszi szerzetesi ideál jelenik meg a kis-ázsiai Nagy Szent Vazul (329/330–379) szerzetesi szabályzatában is, mely máig meghatározza a keleti szerzetességet.

A nyugati szerzetesség két fontos alapítónak köszönheti létrejöttét, akik már mindketten ismerték az egyiptomi remeték és monachusok életmódját, akiknek regulái alapjaiban formálták mind a monasztikus, mind az apostoli szerzetesi élet alakulását, s mindmáig használatosak: Hippói Szent Ágoston és Nursiai Szent Benedek. Amikor a szerzetesi élet kronológiájában hozzájuk érkezünk, az életforma minden lényeges és meghatározó eleme már kialakult és megszilárdult: evangéliumi tanácsok szerinti, életre szólóan elkötelezett élet; ehhez kapcsolódó radikális aszkézis; közösségi élet és életter; közös, liturgikus imádság; kétkezi munka és stúdium; szerzetesi, szabályozott fegyelem; egységes, megkülönböztető ruházat és hajviselet.

Szent Ágoston (354–430) regulájában egy városban lakó, mélyen közösség-orientált szerzetességgel találkozunk,¹² amely egyszerre van közel a templomhoz és a püspökhöz, megtestesítve az egyház belső

egységét, amelyet mind a laikus szerzetes (*praepositus*), mind a pap (*presbyter*) szolgál. Isteni és emberi egyszerre jelenik meg Ágostonnál, az általa elképzelt monasztikus élet alapja és célja ugyanis a főparancs beteljesítése: Isten és a felebarát szeretete, ahol valóban barátság az, ami a szerzetest Istenhez és testvéreihez fűzi. Imádság, egység, barátság, szeretet, megbocsátás, szolgálat az Ágoston-regula kulcsszavai; sok más írása pedig mintegy lelkielgáztatás mindazoknak, akik rövid szabályzatát életre kívánják váltani. Ugyan az Ágostonos Rendet mint különféle ágostonos remeték gyülekezetét csak 1244-ben egyesíti először IV. Ince pápa, a regula maga mintegy önálló életre kelve számos papi káptalan, monasztikus és kolduló szerzetesközösség, sőt lovagrend és missziós társulat szabályzatának alapját képezi majd (például premonstreiek, domonkosok, pálosok, szerviták, gilbertinusok, mercedáriusok, orsolyiták stb.). Nem véletlen, hogy regulája elsősorban azokat a rendeket szolgálta jól, akik a pusztába kivonuló remeteélettel ellentétben az urbánus, keresztény közösségeket szolgáló pasztorális-tanító életmódot ismerték fel hivatásukként.

Nursiai Szent Benedek

Szent Benedek értelmezésében a monasztikus élet az Úr szolgálatának iskolája, ahol a szerzetes az apát bölcs vezetése alatt készséges tettekkel és az engedelmesség fáradságos munkájával tanul, hogy így váljék Krisztus harcosává.¹³ Ágoston szükszavúságával ellentétben a benedeki regula rendszeres, alaposan kidolgozott, 73 fejezeten át hosszan ecseteli a szerzetesi életnek mind a spirituális, mind gyakorlati vonatkozásait és tennivalóit. Míg Ágoston elképzelésében az előljáró szolgálja a közösségnek, szinte alig emelkedik ki abból, Benedeknél az apát egyértelműen a lelki mester szerepét tölti be, aki a szerzetesek számára Krisztus képviselője, a közösség feje és tanítója. A hallgatás, alázat, engedelmesség és személyes szegénység hangsúlyozása egyértelműen utal a monasztikus hagyomány átvételére és átörökítésére, melynek segítségével a bencés szerzetes az erények megszerzésére és az üdvösség elnyerésére törekszik, távol a világ zajától és csábításaitól, az erdők, hegyek monostorainak magányában (Monte Cassino, Subiaco), az *ora et labora* lelket kiegyensúlyozó ritmusában. Mind Ágoston, mind Benedek számára a szerzetes belső hozzáállása a kulcskérdés: nem pusztán a teendőket írják elő, hanem annak a lelkiületnek a szükségességét taglalják, amely teret nyit a szerzetesi állapotban megélt sajátos Isten-keresésnek és életszentségnek. Benedek regulájának hatását a nyugati szerzetességre nehéz volna túlbecsülni. Alig fél évszázaddal a szent halála után már a korabeli Itália minden monostora ezt használta, majd a kamalduliak, vallambrosiak, ciszterciek, celsztinusok, trappisták, de felhasználták a klarisszák és sok modern apostoli közösség is. A 10. században a Cluny-reform hívei már azt tűzték ki célul, hogy a nyugat valamennyi monostorát a benedeki regula alá vonják, s az egyöntetű fegyelem, egységes (és fenséges) liturgia és a megszilárdult monasztikus szokások valóban nagy vonzerővel bírtak.

¹³Regula, Prológus. In: Szent Benedek Regulája. (Ford. Söveges Dávid OSB.) Bencés Kiadó, Pannonhalma, 1995.

Az ír szerzetesek

A Brit- és az Ír-szigeteken a szerzetesek gael nyelven számos saját regulát alkottak és használtak (Szent Columban, Szent Columcille, Szent Ciaran, Szent Cormac), habár spirituális és gyakorlati vonatkozásban Nagy Szent Vazul és Cassianus szellemiségét követték, a bencés regulánál jóval szigorúbb életmódot élve. Az ír monostor-központú püspökségek, híres kelta *scriptoriumok*, vagy Glendalough, Iona, Bangor, Armagh és Kildare nagyszámú monachusának jelentőségét kevésbé ismeri a szerzetesi élet iránt érdeklődő olvasóközönség,¹⁴ pedig a Karoling-korban a Skót-szigetek közvetítésével a Meroving Galliába is eljutottak, s megkezdték nagyhatású térítómunkájukat a kontinensen (Luxeuil, Fontaines, Bobbio, Reichenau és Sankt Gallen monostorai), s többek között meghonosították például a később általános gyakorlattá vált fülbegyónást. A missziós munka a kelta monachusok önmegtartózkodó, vezeklő, önkéntes száműzetést (*mortificatio, peregrinatio*), sőt gyakran vértanúságot is vállaló hősi szerzetesi életének egyik vetülete, különösen is a korban még pogány germánok körében. Ebből a munkából azonban a helyi bencés szerzetesek is kivették részüket, s így az európai kontinensen letelepedő ír szerzetesek is hamarosan átvették monostoraikban a bencés regulát.

¹⁴Peter King: i. m. 71–82.

Új szerzetesi ideál — a Ciszterci Rend

Nem sokkal az ír térítők és a clunyi reform megjelenése után azonban új ága támadt a nyugati szerzetességnek, mely a szigorúbb aszkézist kereső, a benedeki regula teljes megtartását hangsúlyozó kis létszámú szerzetessel alapított molesmes-i, illetve citeaux-i kolostorból indult ki 1098-ban. A nehézségeket sem nélkülöző indulás után Clairvaux-i Szent Bernát (1090/1091–1174) és társai virágoztatták fel a ma már Ciszterci Rendként ismert közösséget, mely előbb Galliában, majd Európa minden országában gyorsan terjedt, meghonosítva az „új” szerzetesi ideált: a világtól való elszakadás, radikális (egyéni és közösségi) szegénység, kemény és állandó kétkezi munka (földművelés), szigorú aszkézis (böjt, virrasztás), stúdium, a liturgikus imádság fontossága és elsőbbsége. Elsősorban a mezőgazdaság és a művelődés területén hatott a Ciszterci Rend olyan mértékben az európai egyházra és társadalomra, amit nehéz lenne felbecsülni. Az ezredforduló ősi monasztikus eszményeket kereső lendülete más *remeterendek* — kamalduliak (1012), karthauziak (1084) — születését is magával hozta, de már érett az idő egy új szerzetesi életforma megjelenésére is. Véleményem szerint igen érdekes a Xanteni Szent Norbert (1080/1085–1134) által alapított Premontrei Rend (1120). Ez az a közösség, amely időben, lelkiségben és tevékenységben egyaránt mintegy áthidalja a tisztán monasztikus, szabályozott kanonoki és a koldulórendek közötti árnyalatokat és fejlődési fázisokat. Az erősen laikus jellegű képviselő monasztikus szerzetességgel szemben ugyanis a premontreiek már az új, klerikus jellegű szerzetességet képviselik, és pasztorációs munkájukkal egyértelműen a *koldulórendek* vándorprédikátorai felé mutatnak.

A koldulórendek

A koldulórendek a 13. század hatalmas spirituális (misztika) és intellektuális (skolasztika) felvirágzását hozták az egyház számára,

s nem utolsósorban hatalmas számbeli fellendülést is a szerzetesek és szerzetesapok számát illetően. A koldulórendek családjába tartoznak a ferencesek (1209), domonkosok (1216), kármeliták (1156), később pedig a szerviták (1233), ágostonosok (1256), sőt forma szerint a jezsuiták (1534) is. Nevük arra utal, hogy sem az egyes szerzetesek, sem a rendi közösségek nem rendelkeztek semmiféle megélhetést biztosító tulajdonnal, földbirtokkal — ez alól csak kolostoraik képeztek kivételt —, hanem adományokból, prédikáló, illetve tanító munkájukért kapott alamizsnából éltek. A koldulórendek egyik fontos ismertetőjegye, s újszerűségüket is jól illusztrálja, hogy a stúdium és a pasztorációs-tanítói munka teljesen átveszi a kétkezi munka monasztikus kötelezettségét, megteremtve ezzel az úgynevezett *vita mixtát*, mely magában foglalja és ötvözi mind a kontemplatív, mind az aktív szerzetesi életet. Említésre méltó még a női rendek és monostorok felvirágzása a koldulórendekhez kapcsolódva, illetve a laikusok csatlakozása a különféle szerzetesi harmadrendekhez és lelkiségekhez.

Vita activa — tevékeny szerzetesség

¹⁵„Svéd Szent Brigitta saját korának szerzetesrendjeit egy olyan elhanyagolt szőlőskerthez hasonlította, ahol a szőlőtövek a sok gaz miatt már-már képtelenek gyümölcsöt teremni.”
Peter King: i. m. 244.

¹⁶Vö. uo. 290.

¹⁷Puskely Mária: *Avilai Teréz*. Sarutlan Kármelita Nővérek, Pécs, 2001.

¹⁸John W. O'Malley: *The first Jesuits*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1993.

A Trentói zsinat utáni időszak

Bár az első lelkesedést és lendületet követően a késő középkor folyamán megjelennek a hanyatlás jelei, elsősorban a szerzetesi fegyelem terén (conventuális élet, *vita privata*, kommandátor-rendszer), s ennek megfelelően csökken a bizalom is ezekben a szerzetesi intézményekben,¹⁵ ezzel párhuzamosan megjelennek a *devotio moderna*, illetve az úgynevezett obszerváns reform-mozgalmak is, amelyek azon túl, hogy saját közösségeikben a belső megújulást célozták, egyben előrevetítették a reformáció korában megszülető rendek fontosabb vonásait is. Mivel a késő középkor felvilágosult vallásosságának központi témája volt a Krisztushoz való, megalkuvást nem ismerő visszatérés,¹⁶ ez mélyebb, személyesebb, radikálisabb lelki életre sarkallta a 16. század rendjeinek szerzeteseit, amelyben obszervancia és diszciplína szorosán összefonódtak egy mély, belső imádságos élettel. Ennek a kornak messze ható hozadéka volt a Kármelita Rend reformja (Sarutlan Kármeliták, 1562, 1567),¹⁷ és a Jezsuita Rend megszületése (1534),¹⁸ de számos más, szabályozott papi közösség megalapítása is: oratoriánusok (1575), kamilliánusok (1584), piaristák (1597). Avilai Szent Teréz a kitartó belső ima, Loyolai Szent Ignác a lelkigyakorlatok, Néri Szent Fülöp a szegények szolgálata, Lellisi Szent Kamill a betegek ápolása, Kalazanci Szent József pedig a tanítás művének hangsúlyozása révén alkottak maradandót mind saját életművük, mind az általuk alapított rendek által. A reformáció viharában ezek a rendek hozták meg azt a katolikus szellemi-lelki-teológiai megújulást, melyet a Trentói zsinat (1545–1563) tűzött ki célul. De jól megfigyelhető az is, hogyan hozott a reformáció százada egy egészen aktív apostoli irányultságú hullámot a szerzetesség életébe, s bár nem hiányoztak a későbbi századokból sem az új monasztikus kezdeményezések (kapucinusok 1525, trappisták 1664), a Trentót követő időszak egyértelmű tevékeny elmozdulást mutat.

A zsinat nagyhatású reformtervezeteket dolgozott ki a szerzetesi intézmények számára, amelyekben egységesítette a regulákra és

konstitúciókra vonatkozó rendeleteket, törvényi kereteket adott a klauzúrát, a szegénység gyakorlatát, a noviciátus és fogadalomtétel kritériumait, a liturgikus szokásokat, a kánoni vizitációt, a missziós térítőtevékenységet és a szerzetesi élet különféle más gyakorlatait illetően. A következő évszázadok szerzetesi élete ebbe a mederbe terelődött, gyakran feszegetve azonban annak kereteit, különösen ami a női rendeket illette, ahol már a 16. század végén megjelentek olyan kezdeményezések, amelyek a tágabb apostoli — betegápolás, oktatás — munkát célozták (Chantal Szent Franciska, Ward Mária), és ezért a klauzúra kötelezettsége igen nagy akadályokat gördített az útjukba. Az amerikai kontinensre, Ázsiába és Afrikába induló misszionáriusok számára könnyebb volt ezeknek a kereteknek az átlépése, mivel az életkörülmények ritkán kedveztek a monasztikus klauzúra felállításának és megtartásának. Éppen a missziós munka hozta magával egy új, teljesen a *vita activa* módjára élt szerzetesség megszületését: főként a Bosco Szent János által alapított szaléziak (1859) és a Szent Arnold Janssen által alapított verbiták (1875) gyakorolták ezt áldozatos missziós munkájuk által. De megszámlálhatatlan női intézmény is a 19. században kezdte meg apostoli munkáját világszerte, köztük számos, az úgynevezett *reguláris harmadrendbe* tartozó, a nagy monasztikus, illetve koldulórendekhez csatlakozó közösség, amelyek először vállalhattak aktív szerzetesi munkát a betegápolás, szociális munka, oktatás és nevelés terén. Ezek kánoni státuszát csak XIII. Leó pápa rendelkezései, illetve az 1917-es Egyházi Törvénykönyv paragrafusai rendezték, utat nyitva a 20. század modern intézményeinek. A 19. század az úgynevezett obszerváns reformok százada is volt, melynek folyamán a hagyományos monasztikus élet elemeinek felelevenítése és a hasonló lelkeségű, illetve történetű intézmények egységesítése volt a cél.

**A szerzetesség
sokszínűsége
napjainkban**

Az elmúlt évszázad a szerzetesség minden ágát felvonultatja előttünk: régi és új monasztikus közösségek, szerzetesi intézmények, apostoli élet társaságai és világi intézmények tagjai népesítik be a szerzetesi palettát. Egyesek a hármass evangéliumi tanácsok szerint ünnepélyes vagy egyszerű fogadalmakkal, mások ígéretekkel kötelezik el maguk; egyesek pápai vagy helyi klauzúrában, mások klauzúra nélküli közösségekben, megint mások otthonukban élik Istennek szentelt életüket; egyesek közösségben végzik a zsolozsmát, az egyház liturgikus imáját, mások kisközösségekben, esetleg teljesen egyedül; egyesek teljes magányban a munka és közbenjáró ima szolgálatát végzik az egyházért és a világért, mások az igehirdetésben, lelkipavezetésben, imádságra segítségben, oktatásban, tanításban, nevelésben, betegápolásban, szociális munkában, a szerzetesápoló napi tevékenység forgatagában szolgálják Krisztust és embertársaikat. II. János Pál pápa mindegyiküket arra biztatja, hogy bizalommal tekintsenek a jövő felé, s életük így legyen Krisztus-várás, mely hűséges Krisztushoz, az egyházhhoz, saját intézményeikhez és készséges korunk emberei iránt.¹⁹

¹⁹*Vita Consecrata*, 110.

Tanúságtétel a szerzetesi közösségben Kelettől Nyugatig

OROSZ ATANÁZ

„Tegyetek ti is tanúságot rólam,
hiszen kezdettől fogva velem vagytok!”
(Jn 15,27)

1960-ban született Nyíregyházán. Görögkatolikus szerzetes-püspök, a Miskolci egyházmegye megyéspüspöke és a Nyíregyházi egyházmegye apostoli adminisztrátora.

A megszentelt élet évében a földkerekség számos pontján furcsa reneszánszát éli az egyház. Nem a számszerű gyarapodás újjászülését, hanem éppen a vértanúságét. Ferenc pápa már többször is felhívta figyelmünket arra, hogy napjainkban több vértanú terem, mint a történészek által számon tartott nagy üldöztetések klasszikus korszakaiban.

Illő tehát a szerzetességet a megszentelt élet évében ebből a szempontból is szemlélni. Csöndes vagy beszédes, de mindenképpen hatékony tanúságtétel ez az életforma, még ha az esetek többségében nem vértanúsággal végződik is. Szent II. János Pál pápa a *Vita consecrata* (a továbbiakban: V. C.) kezdetű apostoli buzdításában így tett vallomást az Istennek szentelt élet mintaszerű voltáról: „A tanítványok szeme Jézusra irányul, aki a keresztre gondol. Ott fog véglegesen megnyilvánulni az Atya és minden ember iránti szűzi szeretete; ott éri el a teljes kiüresítést szegénysége; ott teljeseedik be engedelmissége az élet odaadásával. A megfeszített Krisztus szemléléséből merít új erőt minden hivatás; belőle a Szentlélek ajándékozása által fakad minden ajándék, s főleg az Istennek szentelt élet ajándéka” (V. C., 23).

A szerzetesek belső elkötelezettsége

A beszédes tanúságtétel a Krisztussal egybeforró életből fakad: „Tegyetek ti is tanúságot rólam, hiszen kezdettől fogva velem vagytok!” (Jn 15,27). A szerzetesi tanúságtétel legfőbb forrása tehát a szerzetesek belső elkötelezettsége Mesterük és Atyjuk mellett: „Az Istennek szentelt személyek első apostoli feladata önmagukra irányul, és azáltal teljesítik, hogy kitarják szívüket a Szentlélek működése előtt. Tanúságtételük az egész egyházat emlékezteti arra, hogy az első helyen az ingyenes istenszolgálat áll, melyet Krisztusnak a Szentlélek által szétosztott kegyelme tesz lehetővé” (V. C., 25).

Ez a tanúságtétel lehetővé teszi az emberek melletti kitartást mindvégig, akár „mindhalálig” is. Ezt látjuk Közel-Keleten, Jemen-

ben, ahol már jóformán csak Teréz Anya 21 nővére maradt meg a kereszténységből, vagy ezt látjuk Líbiában, ahol szintén már csak 15 szerzetes „tartja a frontot” lelki szinten.

Vértanúság

Ezekben a helyzetekben — akárcsak szíriai és iraki szerzeteseink életében — a vértanúság eshetősége sincs kizárva. A keleti szerzetességben amúgy sem szokatlan a közös életben (*koinobía*) elfogadott vértanúság ajándéka (mert a keletiek a vértanúhalált olykor így, ajándékként fogják föl). Január 13-án a bizánciak a sínai és raithi szerzetesvértanúkra emlékeznek, március 20-án a Szent Száva monostor 20 vértanújára. Az utóbb említett palesztinai monostor szerzetesei együtt egy arab támadás áldozatai lettek 796-ban. Mivel a szaracénok aranyat követeltek és a szerzetesek ilyesmit nem tudtak adni, ezért a támadók elfogták az ifjú János szerzetest, és halálra kínozták. Szergiosz elrejtette a liturgikus szent edényeket, és menekülni próbált, de a martalócok elfogták és lefejezték. Néhány szerzetesnek mégis sikerült egy közeli barlangban elrejtőznie. Egy szaracén észrevette a dolgot, és bekiáltott a barlangba, hogy mindannyian jöjjenek ki. Közülük Patricius egyedül akarta magát feláldozni, csendre intve a barlangban rejtőző társait. A rablók mégis kihajtották onnan valamennyiüket és a kolostor templomába terelték őket, 4000 aranyat és kegytárgyakat követelve tőlük. Mivel ezeket nem kapták meg, behajtották a szerzeteseket Szent Száva barlangjába, s annak bejárata előtt máglyát gyújtottak. Tizennyolcan haltak így vértanúhalált, köztük Patricius is. Május 16-án ünnepli a bizánci egyház ugyanennek a palesztinai monostornak 44 vértanúját, akiket 614-ben fejeztek le. Mindez talán egy kicsit odébb akár ma is megtörténhetett volna annyi változtatással, hogy szaracénok helyett valószínűleg „dzsihadistákat” neveznénk meg a halál okozóiként.

Április 10-én ünneplik a keletiek a grúziai Kvabtahev monostor szerzetes vértanúit. Az 5. században létesített Kvabtahev monostort 1386-ban Timur Lenk (Tamerlan) mongol hadvezér csapatai elfoglalták, s az ott elrejtőzött sok ezer szerzetest és hívőt beterelték a monostor főtemplomába, és felgyújtották azt, úgyhogy az ott imádkozó keresztények (talán hatezren) mind megéégtek. Szeptember 22-én az Athosz-hegyi Zógrafu monostor 26 szerzetesének vértanúságára emlékezik a bizánci egyház. S talán minden hónapban vannak olyan emléknepok, amelyeken szent szüzek vértanúságára utal maga a kalendárium is.

Persze a szerzetesek általában nem maguk keresik, hanem „csak” szabadon elfogadják ezt a fajta halált. A természetes halálfélelmen Isten kegyelme és a Krisztus feltámadásába vetett erős hite révén képes felülkerekedni a szerzetes.

Mindennapi lelki vértanúság

Ugyanakkor évszázadok óta világos az is, hogy a leghősiesebb tanúságtételre nem mindenki kap közvetlen meghívást. Már Szent Cyprianus korában kezdett nyilvánvalóvá válni, hogy a vértanúság csak egyesek hivatása, ugyanakkor minden keresztény hivatást kapott arra, hogy naponta tanúságot tegyen hitéről lelki vértanú-

sága által. „Legyetek nékem tanúim — mondja az Úr, az Isten — és én magam tanú vagyok, és a szolgám, akit kiválasztottam... Ti vagytok nékem a tanúim, és én tanú vagyok — mondja az Úr, az Isten” (Iz 43,11–13 LXX).

Remete Szent Antal már a sivatagban élt, amikor Maximianus rendelkezésére óriási keresztényüldözés tört ki. Amikor az Antal vezette remeték megjelentek a bíróságon, kiderült, hogy Antalra már nem a vértanúk sorában van szükség. Antal ugyan „olyan volt, mint aki szomorkodott amiatt, hogy nem lett vértanú, az Úr azonban a mi és mások javára megőrizte őt, hogy az aszkézisben is, amelyet az Írásokból tanult, sokak tanítója legyen” — jegyezte fel róla Szent Athanasziosz (*Vita Antonii* 46,6), akinek különösen is jól jött, hogy Isten nem vértanúsággal koronázta meg nagy aszkétájának erényeit, hanem a sátán és az ariánusok elleni küzdelemben az ő és egyháza javára életben hagyta őt. A remete mindenesetre hosszú élete végéig nap mint nap kész volt arra, hogy életét adja Uráért.

Az első remete óta sok tízezer szerzetes vértanú áll példaképként előttünk, de sokak tapasztalata szerint maga a szerzetesi fogadalm is mint „misztikus halál” egyfajta vértelen vértanúság kezdete.

„Akaratoddal légy vértanú, légy lelkednek bírója, légy megfenyítője!” — biztatja szerzetestársait Szent Efrém *A szerzetesség magasztalása* című művében. „Feszítsd fel testedet egész éjjel az imádságban... Ne győzzön le téged az álom... Így légy a virrasztás vértanúja, így szenvedj vértanúságot Istenért! A mártírok tűzben kaptak koszorút, te pedig a virrasztásban. A kard tette a mártírokat híressé, a szerzeteseket a kötelességteljesítés. A mártírok éhséget szenvedtek el, a szerzetesek gyötrelmeket és megaláztatásokat. A mártírok állhatatossággal nyerték el az országot, a szüzek pedig tisztasággal” (Ford. Szunyogh X. Ferenc).

Szüzesség és szerzetesi tisztaság

A vértelen vértanúság másik területe és a szerzetesség alappillére tehát a szüzesség, amely valahol Jézus tiszta életében gyökerezik: forrása Jézus Krisztusnak „az Atya és minden ember iránti szüzi szeretete”. Ma, amikor — különféle okokból — a szüzesség biológiai vonatkozásait nem sokszor hangsúlyozzuk, a szerzetesség vonatkozási pontjai közül mégiscsak fontos megemlíteni ezt a legősibb szempontját. A „mennyek országáért vállalt tisztaság” nem csupán azt jelenti, hogy valaki lemond a házasság és a természetes család örömeiről; hanem a szüzesség szabaddá tesz (vö. 1Kor 7,32–35) arra, hogy a szerzetesek testük és lelkük egész erejével Istenért és az egyházért éljenek. Ezt a szerzetességről szóló zsinati dekrétum kifejezetten isteni ajándékként mutatja be. Akik lemondanak a házasságról, fogadalmukkal közvetlenül és személyesen akarnak tanúságot tenni az eljövendő világ, az örök élet keresztény reményéről. Így teszi a házasságról való lemondás életüket a végidő és a föltámadás jelévé. E teljes Istennek szenteltség veti meg azt az alapot, amelyre a szerzetescsalád épül „virágzó testvéri szeretetben”.

Természetesen ez nem „magától” valósul meg, hiszen akik lelkük tisztaságát is meg akarják őrizni, azoknak kemény küzdelmet, sőt olykor kifejezetten harcot kell megvívniuk Isten szolgálatában.

Fél évszázaddal ezelőtt a II. Vatikáni zsinat az Isten országáért vállalt önkéntes szüzesség elveinek tisztázásával szembeszegült „azzal a hamis tanítással, mely szerint a tökéletes tisztaság lehetetlen, illetve árt az emberi fejlődésnek”. Az egyháznak a szekularizációval szembeni ellenállása mutatkozik meg ezekben a szavakban, amelyek a keleti egyházak hagyományos álláspontját is híven tükrözik.

„A szűzen és szegényen, halálig menő engedelmisségben” bennünket megváltó Krisztust az első remetékéhez hasonló radikalitással és az egyházban erre fogadalmat tevők lelkes szeretetével igazán csakis „a Szentlélek indítására” lehet követni. Erre bíztat bennünket egyházunk.

A keleti egyházakban, ahol magától értetődő a nős emberek pappá szentelése, de közmegebecsülésnek örvend a „házassági tisztaság” is, legalább ugyanilyen magától értetődő, hogy létszükséglet az egyházban a szűzi életre és tisztaságra tett fogadalom és a megszentelt élet. Bizonyos monostorokban nem ritka az özvegyek belépése, sőt előfordulhat az egykori házastársuktól közös meg egyezéssel eltávozott szerzetesek jelenléte is. A tisztasági fogadalom egyfajta megszentelődést is jelent.

**Közösségi
(koinobita/cenobita)
élet és engedelmisség**

A szerzeteseknek a közösség iskoláivá vagy laboratóriumaivá kell válniuk, sőt már sokfelé annak is számítanak. A kolostor-monostor nem agglagények kollégiuma, hanem egymásért áldozatot vállalók és hozók közössége. Ebben a közösségben mindenkire szükség van, senkit sem lehet figyelmen kívül hagyni. Az előjáró szolgálatot vállal a többiek érdekében, a krisztusi szolgálat tanúságtételét.

Nemcsak Keleten, hanem sok nyugati rendben is a közös szerzetesi élet mintájának számít a karizmatikus közösség-szervező, Pakhomiosz, aki éjszakai látomásban egy angyal közvetítésével ismerte fel Isten reá vonatkozó akaratát: „Szolgálj az embereket!” Miután megtanulta, hogy „Isten akarata az emberek szolgálata”, 325-től tanítványai számára — nagyjából a korabeli kopt falvak gazdasági munkamegosztása szerint — megszervezte a közös életet (*koinobia*), amelyre több monostort (9 férfi és 2 női monostort) is alapított Tabennészé szigetén. Így lett ő nemcsak a keleti közösségekben élők („koinobiták”), hanem a nyugati „cenobiták” atya is.

Ő szerkesztette az első szerzetesi szabályzatot is (kopt nyelven). Az életrajz szerint egy angyal átadott neki „egy táblát, amelyen ott állt följegyezve az egész szabályzat azok számára, akiknek hozzá kellett jönniük”. Ez az „angyali regula” mérvadó lett a következő másfél évezred szerzetesi közösségei számára, akárcsak a szintén ekkor megjelenő szegényes „angyali öltözet” („szkhéma”). Pakhomiosz felismerte, hogy szilárd szabályzat nélkül nem lehet fenn-

tartani kolostori közösséget. Szigorú fegyelmet tartott szerzetesei között, mert katekézisei szerint a koinobiták fő erényei az engedelmesség és a szolgálatkészség, s ez utóbbiban a Szentírásra hivatkozik: „A Lélek szeretetével szolgáljatok egymásnak a mi Urunk Jézus Krisztus előtti szelídség és türelem szellemében.” Az engedelmség itt még nem aszketikus teendőként, hanem mint szociális erény, mint a közösségi élet feltétele jelenik meg. A közösségszervező mindenfajta szerzetesség lényeges elveit elővételezte: a testvérek közös együttélését szabályzat alapján. Pakhomiosz jó kapcsolatban volt Antal remetével, de életformája messze túlmutatott az őt túlélő első közismert remete halálán is. Amikor viszonylag fiatalon, 346-ban meghalt, már több mint ötezer szerzetes vezetője volt. Közössége mindazok számára minta maradt, akik a vallásosság terjesztésén és elmélyítésén, illetve a lelkek tökéletesítésén fáradoznak. Bár a jól szervezett munka révén a közösségnek jó esélye támadt az anyagiakban való gyarapodásra is, a pakhomiánusok példát mutattak a szerzetesi szegénységre is, amelyet alapítójuk nyomorúságos körülmények között bekövetkezett korai halála is illusztrált.

A keletiek szerint az Úr előtt végső soron nem állhat egyedül az ember. Szent II. János Pál pápa „Kelet Világossága” kezdetű apostoli levele szerint is minden szerzetesnek köze van az egyház közösségéhez: *„Bármilyen életmódot tartogat a szerzetesnek a Szentlélek, ő hivatásának lényegénél fogva mindig a közösség embere...”* (9. f.). A görög egyház nagy szerzetesalapítója, Nagy Szent Bazsileiosz pedig minden szabály elé a szeretet főparancsát fogalmazta meg, és igyekezett a közösségbe lépőket a szeretet paradicsomába, valamiféle földöntúli békébe eljuttatni, ahol ki-ki felelősnek érzi magát a másikért is. *„A közös fedél, közös asztal, közös megértés”* kereteit fogalmazta meg szerzetesi írásaiban. Életszabályai szerint élve egyáltalán nem érzi magát a nagy emberi közösségből kirekesztettnek az imádságra visszavonult szerzetes, sőt jobban a közösség embere lehet, mint a társadalom bármely tagja.

Keleti szerzetesközösségekben olykor csak egymás mellett szerzeteskedő aszkétákat sejtünk, de sokfelé található olyan monostorok is, amelyekben virágzik ez a „koinobia”, a megszentelt közös élet. Egyiptomi monostorokban előfordul, hogy egy héten csak egyszer, a vasárnapi Eucharisztia után van közös étkezés — de az élet akkor is közösségi életnek számít. Monostorok és kisebb „szkitik” is különbözhetnek egymástól a közös életvitel stílusát illetően. Egy ikonfestő „szkitinek” saját szabályzata szerint az ikonfestésre kell összpontosítania, s ennek érdekében a napközben közösen végzett zsolozsma egészen ritkává válik, ehelyett éjszakai zsolozsmázás határozza meg a közösség lelki alapját.

Zsoltározás, zsolozsmázás

A keleti szerzetesek rendszeresen recitálják a zsoltárokat, az emberi élet mélypontjait is újra átélve, az üdvösségtörténetet fölelevenítve — Isten egész népe nevében. A zsoltárszerzőt követve napjában hétszer

dicsőítik zsoldáraikkal Istent, vagy ha erre nem érkeznek meg mindannyian, legalább némelyeket kijelölnek a sorra kerülő zsoldárok és himnuszok elmondására vagy éneklésére. A Lauszosznak a szerzetesekről beszámoló Palladiosz a Paradicsomban érzi magát, ahogy a nap 9. órájában útjának minden helyén hallja legalább egy remetének félhangos zsoldározását (*Historia Lausiaca* 7, 5). Sivatagi barlangjában jó néhány hajdani remete minden éjszaka végigmondta az összes zsoldárt. Bizonyos helyeken ez lett a norma: nap mint nap végigimádkozni az egész Zsoldároskönyvet. Ennek érdekében sokan kívülről meg is tanulták a zsoldárokat, s a bizánci püspökök esetében ez feltételnek is számított.

A jámbor szerzetes is bevallja, hogy „tönkrementem”, hogy „Szívem megháborodott, erőm elhagyott, és már szemem világa sincs velem. Barátaim és társaim, akik felém jöttek, elfordultak” — és mégis magában hordja a világ nagy reményét. Végigtekinti az üdvösségtörténet és saját egyéni története nagy fordulópontjait, és kéri Istentől a szabadulás kegyelmét. S akár megérezte azt, akár nem, hálát ad az igazságos és irgalmas Istennek.

A szerzetesi liturgia

A bizánci egyházban a nagy, hivatalos liturgikus könyvek alapvetően a szerzetesi liturgiát tartalmazzák. Rögzítve van bennük az a „magas mérce” és modell, amelyet elsősorban a monostorokban lehet betartani. Mint az imádság iskoláiban, példaszerűen végzik az egész zsolozsmát. A világi hívők ámulva szemlélik ezt a magas mércét, és a maguk részéről a saját templomaikban ennél kevesebbet végeznek és imádkoznak át. De a mérce akkor is mérvadó marad, és a hívek igyekeznek minél intenzívebben bekapcsolódni a szerzetesi mintába. Az Athosz szent hegyén ma is megtapasztalható az a lelkesedés, amellyel világiak is részt vesznek a szerzetesek hajnalok hajnalán kezdődő zsolozsmájában.

Szent II. János Pál pápa a már idézett „Kelet világozása” (*Orientalis Lumen*: O. L.) kezdetű apostoli levelében azt írta, hogy „a szerzetességet úgy szemlélik Keleten, ...mint viszonyítási pontot minden megkeresztelt számára, az Úrtól kinek-kinek felajánlott ajándékok mértékében, amely úgy áll előttünk, mint a kereszténység jelképes összefoglalása”. „A monostor az a próféta hely, ahol a teremtett világ Isten dicsőítésévé, a szeretetnek gyakorlatban megélt parancsa az emberi együttélés eszményévé válik, és ahol az ember korlátok és akadályok nélkül keresi Istent, és ezzel útmutató lesz mindenki számára, akiket szívében hordoz és segít Isten keresésében” (O. L., 9).

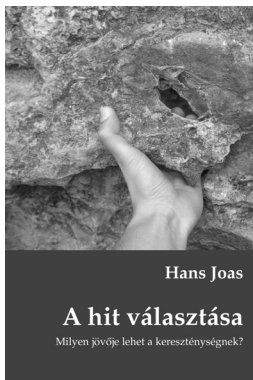
A lengyel származású szent pápa lelkesen szólt arról az összhangról, amely nemcsak az imádkozó szerzetesek lelkében, hanem általában a keleti liturgikus térben megvalósul: „Keleten a liturgikus imádság nagyon alkalmasnak mutatkozik arra, hogy az emberi személyt a maga teljességében vonja be az imádságba: a misztériumot annak magasan kifinomult tartalmában éneklük meg, de ugyanakkor az érzelmeknek azzal a melegségével, amelyet ez éleszt a megváltott

Kelet szerzetessége tanúságtétel

emberiség szívében. A szent cselekményben az ember testisége is be van vonva a dicséretbe, és mindenben megnyilvánul a szépség, amely Keleten az egyik legkedveltebb név az isteni harmóniának és az átváltozott ember mintájának a kifejezésére.” Ezt még mindig a például szolgáló szerzetesi zsolozsmáról írta a szent pápa, majd hozzátette: „A liturgia nyilvánítja ki, hogy a test, ha átmegy a Kereszt misztériumán, útban van az átváltozás, a lelkivé válás felé: a Tábor hegyén Krisztus tündöklőnek mutatta azt, mert az az Atyának az akarata, hogy a test ismét ilyené váljon” (O. L., 11).

Kelet szerzetessége tanúságtétel az Úr közelségéről és arról, amit másfél évezreden keresztül közös örökségnek tekintett csaknem az egész kereszténység. Ha már nem is mindenütt elfogadott, de a keletiek monostoraiban továbbra is nyilvánvaló, hogy a Sátánt „csak imádság és böjt által” lehet kiűzni, az általa okozott bajokat „csak imádság és böjt által” lehet gyógyítani, s ez ma is ugyanolyan önfegyelmet igényel, mint ezerhétszáz évvel ezelőtt. Korunk kihívásaira a keleti szerzetesközösség ma is az aszkézis klasszikus gyakorlataival és Isten ígéjével válaszol, „mert nemcsak kenyérrel él az ember”. A fogyasztói társadalom provokációira az anyagi javaktól való függetlenség és a nemi vágyak kiéléséről való radikális lemondás a válasz, amelyet nem az anyagi javak és a nemiség lebecsülése alapján, hanem „Isten szerelméért” vállal a szerzetes. Liberális széljárások idején is csak az válhat jó szerzetessé, aki önkaratáról lemondva hajlandó jó szívvel szolgálni a testvéri közösséget. Az Athosz szent hegyén hallottam valakinek ajkáról a legőszintebben kiejtve az „eleutheria” = szabadság szót. Aki kezdettől fogva Krisztussal van és marad, az intézményes kötöttségek közepette is szabadnak érezheti magát és szépnek a monostorát. Mert az igazi szerzetesség intézménye nem megöli, hanem érvényre juttatja a szabadság Lelkét.

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

HANS JOAS

A hit választása

Milyen jövője lehet a kereszténységnek?

Hans Joas a globális világ összefüggésében jelentkező vallási folyamatokat és a kereszténység várható jövőbeli fejlődését vizsgálja könyvében. Részletesen elemzi a szekularizálódás folyamatát, a modernizálódásról alkotott különböző felfogásokat, vizsgálja a vallás nyilvános szerepének alakulását, a vallás és az erőszak viszonyát, s felvázolja, hogy az ezredforduló után kibontakozó tudományos és társadalmi folyamatok tükrében a keresztény egyházaknak hogyan lehetne megszervezniük életüket. Árnyalt és kritikus elemzésesei olyan gondolkodókat is megszólaltatnak, akik eddig kevésbé ismertek Magyarországon. Ára: 2.900 Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető a Vigilia Kiadóhivatalban és a honlapunkon:

1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.

Telefon: 36-1-317-7246; 36-1-486-4443; Fax: 36-1-486-4444;

E-mail: vigilia@vigilia.hu; Honlap: www.vigilia.hu

Szerzetesek a határon...

VÉRTESALJAI LÁSZLÓ

1953-ban született. 1982-ben szentelték egyházmegyés pappá, 1992-ben lépett be a jezsuita rendbe, 1996–2002 között és jelenleg is a Vatikáni Rádió magyar szekciójának felelős szerkesztője. 2005-től 2014-ig a pesti Jézus Szent Szíve lelkesítő-szolgálat igazgatója volt.

A homok hamar beissza a nedvességet. A víz eltűnik nyomtalanul. A vér meg is festi, rozsdavörösré. Észak-Afrika és Közel-Kelet homokosviharjai egyre gyakrabban tompa-vörös színben játszanak, és nemcsak a lemenő nap infravörösében...

Az algériai Tibhirine trappista kolostorában 1996. március 26-án éjjel hirtelen mozgolódás támad. Fojtott hangok, tompa koppanások, meglóduló és megtorpanó léptek, szitokszavak és sokszor az „Oh, mon Dieu!” Az atlaszi Miasszonyunk szegényes kis kolostorára ismét csend borul. Olyan csend, annyira beszédes, hogy az egekig hatol és meghallja ezt Ábrahám-Ibrahim, Izsák és Jákob Istene. Csak nézi, nézi azt a számára oly kedves helyet, mígnem szeme sarkából kipereg egy könnycsepp. A dűnékkel egyidős öreg beduinok mondják, így születtek az oázisok.

Azok a fehér-barnásfekete ruhás ciszterci-trappista szerzetesek ott a kolostorban mind tudták, hogy ez megtörténhet. Éjszakánként hallgatták a forró szelet, amikor aludni sem lehetett, és értették a beszédét. Néha, egy-egy gyengédebb fuvallat ősi beszédet sodort feléjük, a messzi régmúltból. Karthágó és Hippó szól, érteni vélik Tertullianusz hangját, a már menekülő Ciprián üzenetét is, és hallják Észak-Afrika nagy tékozló fiának, a hippói Ágostonnak tekintélyes szavát. A Szel emlékszik, *déjà vu*, hogy ő már látta ezt megtörténni... Mert nem új a történet. Ritka, nagyon ritka keleti szelek úgy százévenként elhozzák az Ős-Hangot, a Shálem városából is, egy koponyaformájú hegyről, arról az emlékezetes „kiemelkedő” beszédéről, a három „fölemelt” társalgásából: „*Még ma velem leszel...*”

Másról sem álmodtak, csak hogy Vele legyenek. Amikor az Üzenetet olvasták, az alexandriai tanítvány tekercséből tudták, hogy Ő éppen azért választ ki bizonyos személyeket, hogy egyszerűen csak vele legyenek. A történés, az esemény mintha nem is számítana, csak maga ez az együttlét. Igazából nincs más titkuk, csak ezt ápolni, erre figyelni a napi történések, várt és váratlan események közt.

A hét tibhirine-i szerzetes

Miért éppen ők heten? Látszólag, súroló pillantásra, ez is egyike a milliárd véletlennek. A véletlen, a tetszőleges mélyrétegeiben azonban minden más. Az évgyűrűk közt a véletlen előbb Sors lesz, aztán Gondviselés, felőlünk nézve az említett *déjà vu* átfordul, a Látó-Látás szemszögébe kerül, ez a *Providentia*. Egy perui függőhíd mélybezuhanó öt utasáról megírták, hogy sorsuk ott a mélyben beteljesedett, pedig tényleg teljesen véletlenül kerültek arra az ingatag hánchídra. És ők? Azok ott heten? Az egyik kezében a Bibliát, a másikban a Koránt tartó Christian perjel? A dörmögve mindenkit

gyógyító öreg Luc orvos testvér? A fiatal költő-zenész, szelíddé lett egykori „hatvannyolcas” Christophe? A valaha „munkáspap” Fleury testvér? Az éppen átutazóban lévő teológus Bruno atya? A drogok, alkoholisták gyógyító testvére, Célestin atya? És végül a kézműves Paul testvér?

Nézzük sorban őket, honnan és kik kerültek az atlaszi Miasszonyunk társaságába.

Christian de Chergé

Dom Christian de Chergé, a monostor priorja, előjárója a felső Rajna mentén, a franciaországi Colmarban született. 1964. március 21-én szentelték pappá és öt évvel később, 1969. augusztus 20-án, Clairvaux-i Szent Bernát ünnepén lépett be az aiguebelle-i trappista monostorba. 1971 januárjában érkezik az algériai Tibhirine-be, ahol befejezi a noviciátust és leteszi egyszerű fogadalmait. Rómában arabul tanul, és iszlamológiát. Visszatérve Algériába 1976. október elsején tesz örökfogadalmat. 1984. március elsején társai a közösség priorjává választják. A Bibliát és a Koránt tanulmányozza és imádkozza. 1979-ban alapítja meg a Ribat es-Salam, a szeretet köteléke nevű csoportot, melyben keresztények és muzulmánok találkoznak, hogy elmélyítsék a kölcsönös ismereteket egymásról. Ezek a találkozók nagyon egyszerűek: együtt hallgatják Isten szavát a Bibliából és a Koránból, csendet tartanak, majd felolvasnak a kereszténység és az iszlám lelki hagyományából. Közös keresnek egy olyan értéket, amely mellett elkötelezik magukat a következő találkozóig. Néha a közös út ellenállásra talál egyik vagy másik oldalon, tehát nem könnyű vezetni a csoportot, de megéri a fáradságot. Maga Christian a kis közösség lelki vezetője, Szent Benedek atya tanítása nyomán, de teljesen szabadon hagyja ebben a rendtársait. „Imádkozó emberek vagyunk — ismételtette sokszor — egy imádkozó nép között!”

Luc Dochier

Luc Dochier testvér, a közösség legidősebb tagja kicsit zsémbes fajta, de mégis szerethető. Ezt főként azok igazolták, akik gyógyulást kerestek nála, hiszen Luc orvos. 1914. január 31-én született a franciaországi Bourg-de-Péage-ban. Orvosként végez, majd Marokkóban teljesít katonai szolgálatot. 1941. december 7-én lép az aiguebelle-i trappéba. 1943 és 45 között a németországi Wuppertalban lesz önkéntes fogoly, hogy kiváltsa az egyik letartóztatott családapát. Szabadulása után visszatér a trappéba, majd 1949-ben Tibhirine-be kerül, itt teszi le a fogadalmait Nagyboldogasszony napján, mint egyszerű fogadalmas testvér. Ő az egész közösség legalázatosabb tagja, igyekszik mindig elrejteni, csak testvérei és a betegek szolgálata köti le. Amikor 1996-ban elhurcolták, 82 éves volt és ötven évet töltött Algériában. Magára vette a főszakács szerepét is azon bölcs elv jegyében, hogy „a jó konyha jó légkört teremt a közösségben”. A monostorban bárkit fogadott, aki betegséggel kereste fel. Gyógyszerrel, melyet ő maga koldult össze, saját maga látta el a betegeit.

Christophe Lebreton

Christophe Lebreton atya a közösség legfiatalabb tagja, gitárművész, költő, 1950. október 11-én született Blois-ban. Kisszemináriumba lép, de érettségi előtt otthagyja. Derűs, meleg természetű, ám

lobbanékony és forradalmi alkatú. Jogot tanul az egyetemen és részt vesz a párizsi diákság hatvannyolcas megmozdulásain, ő egy tipikus 68-as. 1974-ben lép be a Tamié trappéjába, és még novíciusként kerül Tibhirine-be. Aztán Tamiéban fejezi be tanulmányait és ismét az atlaszi monostorba tér vissza, ahol 1987-ben pappá szentelik. A közösségben ő lesz a földművelő, gondozza a kertet, a földeket, és ő vezeti azt a kis szövetkezetet, amelyben fiatal arab családapák a szerzetesekkel együtt termelnek. Novíciusmesterséget bízhatnak rá, ő felel a liturgiáért, mert nagyon szép a hangja. Ő is tagja a Ribat es-Salam csoportnak, megtanul arabul, melyet lassan, fokozatosan próbál bevezetni a monostorban is. A szeretet csendes forradalmát éli.

Michel Fleury

Michel Fleury testvér 1944. május 21-én született Franciaországban, szemináriumba lép, majd tíz éven át Lyonban és Marseille-ben munkáspapként dolgozik. 1980-ban lép Bellefontaine trappista kolostorába, majd négy évvel később Tibhirine közösségébe kerül. Csendes természetével imádságra hajlik, így hallgatja a *lectio divinát*. Ő is tagja a Ribat es-Salam csoportnak, nyitott szívvel tanulmányozza a szúfita lelkiséget, a konyhában Luc testvér segédje. Ötvenkettedik születésnapját a vértanúságával ünnepli.

Bruno Lemarchand

Bruno Lemarchand atya 1930. március elsején született Saint-Maixenban. Szeminárium után pappá szentelik és teológiát tanít Poitiers-ben. 1980-ben megválnak a tanárságtól és bekapog a bellefontaine-i trappistákhoz. Innét érkezik Tibhirine-be, ahol a vendégekről gondoskodás a feladata. Tízéves szolgálat után az algériai Fès társ-monostor elöljárójának választják, ahol a megfontolt és meditáló karaktere miatt nagyon megszeretik. 1996. március 18-án érkezik a tibhirine-i anyamonostorba az új elöljáró választására. Valójában nem is tér vissza soha többé, mert a terroristák őt is azok közé sorolták, akiket az Isten erre rendelt. Március 21-én, pár nappal a nagy tanúságtétel előtt írja a naplójába: *„Íme, előtted vagyok, ó Istenem, gazdag az irgalomban, a szegénységben és a név nélküli gyengeségben. Íme, előtted vagyok, Uram, aki nem vagy más, csak Irgalom és Szeretet. Előtted, puszta kegyelemből, itt vagyok Uram, teljes valómmal, egész lelkemmel, teljes szívemmel, minden akaratommal.”*

Célestin Ringard

Célestin Ringard atya 1933. július 29-én született Franciaországban. Szemináriumba lép, pappá szentelik. Sajátos hivatásnak él, az utca embereit keresi, mint egykor a Názáreti. Húsz éven át dolgozik drog- és alkoholfüggők, prostituáltak és hajléktalanok között. Végül e nyüzsgő életből kiszólítja egy szelíd hang 1983-ban, Bellefontaine trappista monostorába vezeti, majd három évvel később ő is Tibhirine-ben telepedik meg. Zenél, énekel, ő a kápolnájuk kántora. Az Iszlám Felszabadítási Hadsereg 1993-as fenyegető látogatását követően, az átélt élmények hatására is, szív műtéten esik át. 1996-ban már nyugodtan imádkozza a 108. zsoltárt: *„Kész az én szívem, hadd énekeljek dalt neked, Istenem...!”*

Paul Favre Miville

Paul Favre Miville atya 1939. április 17-én született Vinzier-ben. Fiatalemberként apja mellett tanulja a kovácsmesterséget, majd víz-

vezeték-szerelő lesz. Vonza a zarándoklás, útközben a betegek ápolása és közben lassanként felismeri a hivatását. 1984-ben belép Tamié monostorába, innen '91-ben indul Tibhirine-be. Az atlaszi Miasszonyunk házában a vendégeket fogadja, de amolyan ezermesterként elvégzi a kisebb-nagyobb javítanivalókat. A kézműves munkában nem ismer lehetlent, de arabul, bármennyire is igyekszik, nem sikerül megtanulnia. Kerek arcának gazdag mimikája és szorgalmas két keze azonban mindent megértet a helybéliekkel, nem is csak a grammatika szintjén. Nagyon komolyan vette egész életében a helyhez kötött hűséget, a Szent Benedek-i *stabilitas loci*: idős beteg édesanyját azonban így is meglátogatta, ám a rövid vizit után késedelem nélkül, a jelzett időre megérkezett. 1996. március 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén már társai között dicséri az Urat. Másnap éjjel „eljött az ő órájuk”.

Isten az érett gyümölcsöt, csak az érettet szedi le a fáról...

A szerzetesek igazi útja

Útjainkat lábbal a felszínen járjuk, közelítések és távolodások sorozatában. Útjainkat befelé is járjuk, mint az a fiatalabb testvér ott a Bibliában, és útjaink a mélyben másképp illeszkednek. Ezt az utat csak az tudja követni, aki léptei követésére indul. A szerzetes igazi útja ez, a világ nem is tudja, nem is látja sokszor, csak érzi, hogy egy monostorban az utak befelé vezetnek, megtérésen-tisztuláson át egy másféle étekkel terített asztal felé.

De hát mit is csináltak ők ott heten? Hiszen nem termeltek, nem produkáltak semmit! Ők egyszerűen csak ott voltak. Ott maradtak. Egy egészen tudatos döntés nyomán. Külön-külön egész életükben keresték a helyüket, és amikor meglelték azt, a helyükön maradtak, mindvégig, mindenek ellenére. Ez az ott állás, ez az ott maradás életfeladat. A közepe, a szíve: hűség. Ezt a hűséget vállalták és szinte csak ürügy volt hozzá a mindennapi tevékenység. Szerzetesek voltak, főállásban, életfogytiglan hűségesek. Távol a hazájuktól, idegen földön, amikor az évek során elfogy és elfelejtődik az ismerős íze az otthoni szónak, a tál ételnek és a szülői ház körüli tájnak...

Tudták mindnyájan, hogy nem könnyű megmaradni, amikor hirtelen minden összetörik és kezelhetetlenné válik, és emberileg kilátástalan lesz. Ilyenkor, megint csak első látásra, egyszerűbb elmenni. Hányszor elmélkedtek végig Péter történetét, aki hévvel-hevesen mondja, hogy ha mindenki el is menekül, ő kitarthat mindvégig a mestere mellett, sőt kész odaadni akár az életét is. És hogy meggyengül az első asszonyzórá! Már nem is ismeri azt a mestert! De van, aki nem fogadkozik, mégis marad a helyén, kezdettől a végéig. A Tó-diból való ferences nagy Jakab írja az Anyáról: *Stabat Mater*. Állt az Anya, a helyén maradt, egyszerűen ott volt. Fiának, a hozzánk mindenben hasonlónak mennyire kellett ez a hűség! És az Övé nekünk, mindnyájunknak! A kereszténység nem is más, mint ennek a hűségnek a befogadása, és a szerzetes benne csupán csak emlékeztető, csendes felkiáltójel.

Trappisták Algériában

Azt a földet francia katonák kényszerítették térdre 1830. július 5-én, és amikor flottájukkal megszállták Algéria partvidékét, nyomuk-

ban sok család telepedett meg ott. Pár évvel később érkeztek az első trappisták, de ők már nem hódítani jöttek, hanem ott lenni azon a szélfúttá földön a muzulmánok között. A monostor vendégkönyve máig őrzi az alapítók megtelepedési szándékát: *„Az iszlám imádkozó emberei mellett a szerzetesek hivatása, hogy éjjel-nappal szolgálják ezt a közösséget, meg nem szűnően fogadják be a jeleket a szeretet örök koldusai-ként, egész életük során, mert így tetszik az Istennek, e Máriának szentelt monostor falain belül.”*

Polgárháború és idegenellenesség

1991 decemberében Algériában a politikai választások egyértelmű várományosa a *Front Islamique du Salut*, az Iszlám Üdvözülés Frontja volt az első forduló egyértelmű eredményei nyomán. Amikor azonban a katonaság államcsínnel magához ragadta a hatalmat és a Front ellen fordult, az ország vérbe borult. Öt éves polgárháború kezdődött a katonai állami hatalom és az integralista *Groupe Islamique Armé*, az Iszlám Felszabadítási Hadsereg milicistái között. Két terrorista szélsőség között az egyszerű polgári lakosság, nők és gyerekek szenvedtek a leginkább abban a vérontásban, mely százötvenezer ember életét követelte.

A gyűlölet elsősorban a külföldiek, jelesül a franciák ellen fordult. Megindult egy népvándorlás, szinte mindenki hazamenekült. Jól tudták ezt a tibhirine-i monostor trappistái is, akiket többször is felszólítottak, hogy „tűnjenek el”, vagyis hagyják el az országot. 1993 szeptemberében, Szent Kereszt felmagasztalása ünnepén Christian prior atya így prédikált: *„Szem előtt tartjuk azt az alapvető üzenetet, mely annak szól, aki a keresztről akar beszélni: ott állni, csendben, mint Mária, kitárt karral, hogy befogadjon mindent, keresztet és dicsőséget egyidejűleg.”* Októberben az Iszlám Felszabadítási Hadsereg ultimátumban szólítja fel a franciákat, hogy hagyják el az országot. A másik oldalról, a közeli Médéa prefektusa menteni akarja őket, rendőrörsöt telepítene a monostorba, a szerzetesek oltalmára. Imádság, megosztás, megkülönböztetés és ének a gyertyaláng libbenő lángja mellett az egyszerű kápolnában, és persze nem fogadják el, nem fogadhatják el a fegyveres oltalmat, mert a monostor a béke háza, Isten maga oltalmazza.

Christian perjel levele a GIA vezetőjének

Christian perjel jelet kap tőle és levelet ír az Iszlám Felszabadítási Hadsereg vezetőjének, Sayah Attya részére. *„Testvérem — szólítja meg — engedje meg, hogy önhöz forduljak, mint ember az emberhez, hívó a hívóhoz. A jelenlegi konfliktusban való részvétel, melyben az ország él, számunkra lehetetlen. Megtiltja azt nekünk a külföldi származásunk. Szerzetes mi voltunk Isten kiválasztásán alapul, aki meghívott bennünket egy olyan életre, mely imádságban, egyszerűségben, kézimunkával, befogadással és mindenünk megosztásával teli élet, főként a szegények felé. Ez az életcél szabad döntést igényel tőlünk. Mi pedig elkötelezzük magunkat, egészen a halálig. Nem gondolom, hogy Isten akarata az lenne, hogy ez a halál öntől érkezne hozzánk... Ha egy nap az algériai emberek úgy tartanák, hogy felesleges már a jelenlétünk, akkor tiszteletben tartanánk az akaratukat, mely a távozásunkat óhajtja. Elmennénk, de bizonyára nagy fáj-*

dalommal. Tudom, hogy továbbra is szeretni fogok itt mindenkit, köztük önt is. Mikor és hogyan jut el önhöz ez az üzenet? Ez kevésbé fontos. Egyszerűen szükségét éreztem, hogy ezt leírjam önnek. Bocsánatát kérem, hogy az anyanyelvemen írtam. És aki az Egyedülvaló minden élet felett, vezessen bennünket. Amen."

Ultimátum

1993 decemberében lejárt az ultimátum és félelmetes jelként jött a hír, hogy december 14-én, egy alig négy kilométerre fekvő vízmű telepen, ahol 19 vendégmunkás dolgozott, akik még az egykori Jugoszláviából érkeztek, tizennégyet közülük lemészároltak. Majdnem mind horvát katolikus, akik vasárnaponként és jeles ünnepeken eljöttek az atlaszi Miasszonyunkhoz. December 25-én, Szent Karácsony éjjelén az Iszlám Felszabadítási Hadsereg néhány tagja fenyegető látogatást tesz a monostorban. A hat állig felfegyverzett, maszkkal eltakart arcú terrorista együttműködésre szólítja fel őket, amit a szerzetesek megtagadnak. De iszonyú félelem lopja be magát a szívükbe és páran meginognak, menekülésre gondolnak. Algír főpásztora, Teissier püspök eljön hozzájuk, óvatosságra inti őket, javasolja, hogy legalább egy kis időre, „levegővételre” térjenek haza egymást váltva, turnusban. De meghagyja nekik a szabadságot, hogy döntsenek a lelkiismeretük szerint. '93 karácsony éjjelén írja Christophe: *„Ez a karácsony más volt, súlyos jelentéssel teli. Mint Mária, mi is szívünkben hordozzuk és forgatjuk a szavakat. Folytatjuk azt az elmélkedést, amit ő kezdett el a szívében, a térről, mely átjár majd minket... Van egy bizonyos tudatosság bennünk, mintha felelősek lennénk, nem anynyira valamit csinálni, tenni itt, hanem valamivé lenni, mint az igazság és a szeretet válasza."*

A döntés, hogy maradnak

Még az év vége előtt döntést hoznak. Hosszú megfontolások, őszinte és fájdalmas beszélgetések után a végső szavazás: maradnak! *„Maradunk, mint fegyvertelen közelség tanúságtétele a legszegényebb és védtelen lakosok iránt."* Teljesen tisztában vannak azzal, hogy nem hősök, nem is erősek. *„Itt a halál van jelen. Hagyomány szerint a halál a szerzetes kitarató társa. Ez a társ most egészen konkrét testet öltött a fenyegetésekkel és a közeliinkben történt gyilkossággal. Úgy kínálkozik fel most számunkra, mint az igazság tesztje. A mostani döntésünk nem is más, mint a megelőző fogadalmainknak a megújítása, amikor lemondtunk mindenről, a családról, az eredeti közösségről, a hazáról... És egyikőnk, vagy mindannyiunk brutális halála nem is lenne más, mint ennek a Krisztus követését választó útnak a következménye."*

A döntés után súlyos napok jönnek, egyik a másik után, a zsol-tárok életre kelnek, magukat találják benne és Isten tekintélyével szólnak magukról, mint a leölésre szántakról. 1994. január 16-án Luc testvér a napi mise során így imádkozik: *„Uram, add meg nekem a kegyelmet, hogy a szívemben gyűlölet nélkül haljak meg!"*

A közösség 1995. áprilisi körlevele

Algír főpásztora, Teissier püspök egy évvel később, 1994 decemberében újból eljön hozzájuk, köszönetet mondani: *„A ti közvetlen szomszédjaitok mostanáig nem szenvedtek semmilyen bántalmazást. Minden jel arra mutat, hogy ez a jelenléteteknek köszönhető, mely megkí-*

mélte az ittenieket a két szembeálló fél kilengéseitől.” A tibhirine-i trappista közösség 1995. áprilisi körlevele megrendítő adatokat közöl: „A múlt év októberében és decemberében elkövetett merényletek alaposan megcsonkították az algíri egyházat. A 94-es egyházi évkönyv szerint a fővároson kívüli tizennégy közösségből mindössze kettő maradt meg. Algírban nyolc szerzetesház bezárta a kapuját, köztük a klarisszák huszonnyolc nővérel. Hat szerzetesközösség mindössze egy-egy személlyel maradt. Azt kérték a püspökök, hogy bármi is történjék, maradjon egy mag, egy kicsi egyház a pásztorai mellett. Bármennyire is kínos dolog, de fel kell tenni a kérdést: »Ti is el akartok menni?«... Mi a közösségünkben arra a legtisztább felismerésre jutottunk, mindnyájan meghívást kaptunk, hogy ennek a magnak a része legyünk.”

Egészen különös, misztikus egyház-élményük születik. A testet érzik, az élő Krisztus meleg, dobogó szívű testét, benne a testvéreket és a vezetőket is. Christophe írja a naplójában 1994-ben: *„Mindzen nehézség közepette érezzük az egyházunk támaszát, a püspök, a nunciusz gyakran felhívna minket...”*

**A hét szerzetes
elrablása 1996
márciusában**

És végül eljött a nap: 1996. március 26-a. Gyümölcsoltó Boldogasszony másnapja. Éjjel rabolták el a hét szerzetest az atlaszi Miaszszonyunk monostorból. Ketten megmenekültek: az idős Jean-Pierre atya, aki a portán aludt, és a beteg Amédée atya, aki a szobáját kulcsra zárta. A hír azonnal bejárta a világot, felháborodást és együttérzést kiváltva. Március 31-én II. János Pál pápa azért imádkozott, hogy a szerzeteseket minél előbb egészségben bocsássák szabadon. A pápa joggal gondolhatta, hogy a merénylet és az ő küszöbönálló tunéziai apostoli látogatása összekapcsolódik. Afrika földjén 1996. április 16-án, a tuniszi-karthágói székesegyházban megismételte a felhívását: *„Maghreb földjéről fordulok gondolataimmal az algériai atlaszi Miaszszonyunk monostor hét trappista testvére felé, akik nagylelkűen akarnak a mindenható Isten tanúii lenni a testvéreik között. Szűz Mária közbenjárására a föltámadt Krisztus adja meg nekik, hogy végre meglássák próbatételük végét a kiszabadulásukkal. Az Úr őrizze meg az egyház reményét ebben az országban és vezesse az algériai népet a béke és a kiengesztelődés útján.”*

Henri Teissier algíri püspök nyilatkozza: *„Elrablásuk előtt rejtetten éltek a benső felajánlásuk helyén. A monostort az algériai társadalomban csak néhány barát, ismerős és Tibhirine, valamint Médéa lakosai ismerték. És most íme, a próbatételük és a közösségük hivatása révén ismertté váltak egész Algériában és a médiumok által messze túl azon, mindazok számára is, akik tudomást szereztek az elrablásukról. Sokan felfedezték azt a rejtett helyet, ahol éltek, és egyidejűleg az imaórák ciszterci hűsége és a parasztnak szolidaritása az iszlám-keresztény lelki közösség csúcsára emelte őket. Hirtelen a tartóra került az eddig rejtett világú mécses, amelyről az Evangélium beszél.”*

Az Iszlám Felszabadítási Hadsereg április 18-án „teológiai” magyarázatát adja a rablásnak: *„Mindnyájan tudjuk, hogy a szerzetes kivonul a világból és egy külön cellában él, a nazarénusok és a remeték között. Ezeknek a remetéknek a meggyilkolását Abu Bakr al-Siddiq megtiltotta. De*

ha egy ilyen remete kilép a kolostorából, és elvegyül az emberek közé, a meggyilkolása megengedetté válik. Ez az esete ezeknek a fogoly szerzeteseknek, akik nem különültek el a világtól. Ellenkezőleg, együtt élnek a néppel és eltávolítják őket az isteni úttól és közben evangelizálnak. A vád ellenük még súlyosabb.”

Május elsején Szent József ünnepét a ciszterci rend böjti és imánapnak hirdeti meg a tagjai számára. Az emberrabló terroristák fogolycserét ajánlanak: kiválthatják a fogoly szerzeteseket, ha szabadon engednek bebörtönzött (terrorista) iszlamista foglyokat. Ha ez válasz nélkül marad, kivégzik vagy rabszolgának adják el őket. És jön az utolsó nyers közlemény: „Elvágtuk a torkát a hét szerzetesnek”. Május 31-én találtak rá a levágott fejükre, de már a felismerhetetlenségig elváltoztatta őket a kivégzés és az idő.

Christian prior atya még 1993. december elsején fogott hozzá a búcsúiratához Tibhirine-ben, amit január elsején fejezett be. Végrendeletét 1996. május 26-án nyitották fel:

**Dom Christian de
Chergé végrendelete**

„Ha egy nap megtörténne (valójában akár ma is megeshet), hogy a terrorizmus áldozatává lennék, ami úgy tűnik, most minden külföldit érint, akik Algériában élnek, akkor azt szeretném, hogy a közösségem, az egyházam és a családom úgy emlékezzen rám, hogy az életemet Istennek adtam és ennek az országnak. Fogadják el, hogy a minden élet Urának nem idegen ez a brutális eltávozás. Imádkozzanak értem, hogyan is lehetnék méltó egy ilyen felajánlásra? És hogy kapcsolják össze ezt a halált sok más, hasonlóképpen erőszakos halállal, melyekre közömbösség és névtelenség borul.

Az én életem nem ér többet más életnél. Kevesebbet se. Mindenesetre, nem vagyok ártatlan gyerekkoromtól fogva. Eleget éltem ahhoz, hogy a rossz bűnrészese lehessen, mely úgy tűnik, ő, elárasztja a világot és részese annak is, ami vaksággal sújthatna. Eljött a pillanat és szeretném azt a benső világosságot elnyerni, mely megengedi, hogy az Istentől és a testvéreimtől bocsánatot kérjek és egyidejűleg szívből meg tudjak bocsátani azoknak, aki megbántottak engem.

Nem tudnék egy ilyen halált kívánni! Ezt fontosnak tartom kijelenteni. Nem látom ugyanis, hogyan tudnék örülni annak, hogy egy népet, amelyet szeretek, egyidejűleg a meggyilkolással vádolnának.

Túl drága ára lenne annak, talán, amit mi a »vértanúság kegyelmének« hívunk, ha azt bárki algériainak kellene felróni, főként, ha ezt az iránt teszi hűséggel, amit ő az iszlámnak gondol.

Ismerem a megvetést, amivel általában az algériaiakat illetjük. Ismerem az iszlám karikatúráját, melyet egy bizonyos iszlamizmus támogat. Túl-ságosan könnyen meg lehet nyugtatni a lelkiismeretünket, amikor ezt a vallási utat azonosítjuk a szélsőséges integralistáival.

Algéria és az iszlám, számomra egészen más dolog: egy test és egy lélek. Ennek hangot is adtam, azt hiszem, annak alapján, amit konkrétan megkaptam — mintegy az Evangélium vezérfonalaként, anyám térdén ülve tanulgatva azt — a legeslegelső templomomat itt Algériában, már akkor, a muzulmán hívők iránti tisztelet jegyében.

¹Vö. Bende József: Egy 20. századi mártír, Christian de Chergé trappista szerzetes testamentuma. Vigilia, 2004. március, 231–232.; Christian Salenson (szerk.): Imádság 15 napon át Christian de Chergével, a tibhirine-i szerzetesek perjelével. (Ford. Muraközy Nóra.) Új Ember Kiadó, Budapest, 2008, 7–10.

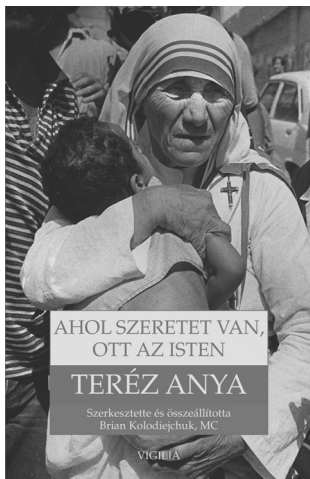
Nyilvánvalóan a halálom látszólag igazat ad azoknak, akik engem naponak vagy idealistának tartottak: Most mondja azt, amit erről gondol! De nekik tudniuk kell, hogy végre szabaddá lesz az én elepesztő kíváncsiságom. És íme, végre, ha Istennek is úgy tetszik, a tekintetem elmerülhet az Atya tekintetében, hogy vele együtt szemléljem az iszlám fiait, ahogyan ő látja őket, teljesen megvilágítva Krisztus dicsőségével, szenvedésének gyümölcseivel, a Szentlélekbe öltözve, akinek titkos öröme alapítja meg a közösséget és teremti újjá a hasonlóságot, a különbözőséggel játszadózva.

Ezért az elveszett életért, ami teljesen az enyém és teljesen az övék, hálát adok az Istennek, aki úgy tűnik, akarta az egészet azért az örömért, minden keresztül és mindenek ellenére.

Ebbe a köszönetbe, mindent kimondva immár az életemről, belefoglalak benneteket, tegnapi és mai kedves barátaim, és benneteket is barátaim, itt, az anyám, az apám, nővéreim és testvéreim mellett.

És téged is barátom, aki az utolsó percé vagy, és aki nem tudta, mit is csinálsz. Igen, érted is köszönetet mondok, és elköszönök tőled. Bárcsak találkoznánk, mint boldog latrok, a paradicsomban, ha Istennek, a mi Atyánknak is úgy tetszik, mind a ketten. Ámen. Insallah. (Ha Isten is akarja).¹

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

TERÉZ ANYA

Ahol szeretet van, ott az Isten

Ez a könyv bizonyos fokig folytatása a *Jöjj, légy a világosságom!* című könyvnek. Ott Teréz Anya elsősorban példaként és modelként áll előttünk, itt a szerepe főleg a tanítóé és a vezetőé. A könyv az eddig legteljesebb gyűjteményét adja Teréz Anya gondolatainak, tanításainak, tematikus rendben összegezve őket. Tömör összefoglalást találunk arról, amit ő hitt és tanított az emberi életnek azokról az alapvető kérdéseiről, amelyek különösen is fontosak napjainkban. Reméljük, hogy szeretetének példája és bölcs szavai sokakat segíteni fognak abban, hogy több szeretetet vigyünk a világunkba, és azt egy kicsit jobbat tegyük.

Ára: 3.800 Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető a Vigilia Kiadóhivatalban és a honlapunkon:

1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.

Telefon: 36-1-317-7246; 36-1-486-4443; Fax: 36-1-486-4444;

E-mail: vigilia@vigilia.hu; Honlap: www.vigilia.hu

Az 500 éves Avilai Szent Teréz

PÉCELI BENCE IMRE

1979-ben született Budapesten. Kármelita szerzetes, jelenleg Keszthelyen szolgál.

Ötszáz évvel ezelőtt, 1515. március 28-án egy kislány született Spanyolország közepén, Avila városában. Ebben az időben, amikor Európa-szerte sok nagy esemény történt, sőt már Amerika felfedezésével a történések távoli vidékeken is zajlottak, egy új gyermek születése nem válthatott ki nagy csodálkozást. Most 500 évvel később mégis nemcsak elcsodálkozunk azon, hogy ilyen szép kerek születésnapját ünnepelhetjük egy embernek — aki természetesen már nem lehet köztünk, de hisszük, hogy él —, hanem megilletődhetünk amiatt is, hogy Isten milyen nagy csodákat tehet egy emberen keresztül, milyen nagy méltóságra emeli, ha képes együttműködni Ővele. Avilai Szent Terézt sokáig rendkívüli misztikus tapasztalatai miatt csodálták, a barokk szentségeideál erre hívta fel a kívül állók figyelmét, napjainkban pedig, amikor egyre több lehetőség van életművének közeli megismerésére és tanulmányozására, a csodás jelenségek nélkül is valóban nagyra tarthatjuk őt.

A történelmi környezet

Életének, műveinek és misztikájának megközelítéséhez fontos egy kicsit ismernünk azt a történelmi környezetet, amelybe beleszületett. Mikor mi magyarok a törökök nagy rohamára készültünk, a mai Spanyolország területén hatalmas fejlődés, politikai átszerveződés ment végbe. Ezek az események sok mindenre hatottak, nemcsak a hétköznapi életre, hanem a lelki élet, a misztika fejlődésére is.

A 16. századi misztika hátterében, amelyet aranykornak is neveznek, olyan nagy eseményeket kell fontos tényezőként említeni, mint Amerika felfedezése 1492-ben, ugyanebben az évben a Katolikus Királyok granadai győzelme az Ibériai-félszigetet több évszázadon keresztül megszálló mórok felett. Ezek a kezdeti sikerek adtak alapot az uralkodóknak a későbbi országegyesítő törekvésekre. Hatalmuk megszilárdításának egyik legfontosabb eszköze volt a katolikus hit megerősítése, amely a reformációval küzdő és megújulásra törekvő katolikus egyházzal egy időben érte el a csúcspontját. A spanyol területen székelő, de egyre nagyobb európai területekre szert tevő Katolikus Királyok tudatosan támogatták a szerzetesi reformmozgalmakat, a misztika fejlődését, igényes lelki irodalom kiadását, immár spanyol nyelven is.¹

¹Vö. José García Oro:
Reformas y Observancias: crisis y renovación de la vida religiosa española durante el Renacimiento.
Revista de Espiritualidad,
40 (1981), 199–212.

Avilai Szent Teréz és Keresztes Szent János — mindketten egyháztanítók, a spanyol lelkiségtörténet fontos alakjai — a 16. századi misztika aranykorának csúcsán éltek és alkottak. Misztikus tapasztalataik megélésében és annak kifejezésében már nagyban támaszkodhattak az őket megelőző lelki írók, hittudósok munkáira, és több esetben személyes ismeretségük révén azok lelki tanácsait is élvezhették.

A 16. századi spanyol misztika és lelkiség jelentős alakjai között említenünk kell Loyolai Szent Ignácot, Francisco Jiménez de Cisneros kardinálist, Francisco de Osunát, San Luis de Granadát, és a nemrég egyháztanítóvá avatott Avilai Szent Jánost. Említhetjük még Teréz személyes ismerősét, Alkantarai Szent Péter testvért, aki a ferencesek között vitt végbe reformot. A szentek között jelentős még Borgia Szent Ferenc, aki Terézre nemcsak prédikációival, hanem jó tanácsaival is hatott.

Végül is elmondhatjuk, hogy szentünk nemcsak egyes lelki írókra, hanem már egyre inkább kiforrásban lévő szerzetesi-lelkiségi mozgalmakra építhetett. Sokat köszönhetett a jezsuiták lelki vezetésének, a domonkosok bölcs, teológiai szilárdan megalapozott jó tanácsainak, a ferencesek egyszerűsége és szegénysége törekvő evangéliumi életének.

Életútjának három nagy szakasza

Avilai Szent Teréz életútját három nagy szakaszra oszthatjuk. Az első születésétől a Megtestesülés nevű kármelita kolostorba lépésig terjed (1515–1535). A második nagy életszakasz szerzetesnői élete a Megtestesülés kolostorban, ami azzal az eseménnyel zárul, hogy megalapítja első új kolostorát 1562. augusztus 24-én. Életének utolsó, harmadik epizódja a lelki érettség csúcsára való feljutásban, további kolostorok alapításában, műveinek megírásában merül ki, és haláláig, 1582. október 4-ig tart.²

Teréz családjáról tudni kell, hogy zsidó gyökerei vannak. Nagyapja zsidó hitről tért keresztény hitre, és mivel a zsidó vallást titokban gyakorolta, az inkvizíció előtt bűnbevallást kellett végeznie. Ezt követően költözött a család Toledóból Avilába. A Katolikus Királyok miatti rendelkezés következtében kényszerből kereszténnyé lett ősök utódai, de tulajdonképpen már maga a nagyapa is bensővé tette a hitét, és igazi jó, meggyőződéses katolikusok lettek. Ez már teljes mértékben elmondható Teréz édesapjáról, Don Alonso Sánchez de Cepedáról is. Szentünk *Önéletrajzában* nagyon pozitívan emlékezik meg szüleiéről. „Ha nem lettem volna olyan rossz, már azért is jónak kellett volna lennem, mert eltekintve egyéb nagy kegyelmeitől, az Úr erényes és istenfélő szülőkkal áldott meg. Édesatyám nagyon szeretete a jó könyveket, s hogy gyermekei olvashassanak, könyvtárában voltak spanyol nyelven írottak is. Édesanyámnak pedig főleg arra volt gondja, hogy imádkozzunk, s korán szívünkbe oltotta a szeretetet és tiszteletet a Boldogságos Szűz Anya s néhány kedves szentje iránt. Ily üdvös hatások alatt az én lelkem, ha jól emlékszem, talán hat- vagy hétéves koromban kezdett életre ébredni.”³

Lelki és érzelmi fejlődésében nagy törést okozhatott neki édesanyja korai halála. Így emlékezik gyermekkori fájdalmára később az *Önéletrajzában*. „Mivel már meglehetősen fel tudtam fogni veszteséget, elmentem a Miasszonyunk egyik szobrához s ott sírva-zokogva könyörögtem hozzá, hogy legyen ezentúl ő az édesanyám.”⁴

Önéletrajzában azonban serdülőkorában szerzett negatív hatásokról is megemlékezik. A felszínes beszélgetések és az egyik rokon lány

²Ez a dátum XIII. Gergely naptárreformja miatt október 15-re került.

³*Jézusról Nevezett Szent Terézia Összes Művei, Önéletrajz.* (Ford. Szent Teréziáról nevezett Ernő atya.) Kármelita kiadás, Budapest, 1927, 15–16 (V 1,1.2). (A továbbiakban az „Ö” betű [*Önéletrajz*] után a magyar fordítás oldalszámát jelöli, a „V” betű [*Vida*] pedig az eredeti spanyol kiadás fejezet és bekezdésszámát jelzi [Santa Teresa: *Obras Completas*. Editorial Monte Carmelo, Burgos, 2006, 14.^a ed. szerint].)

⁴Ö 19. (V 1,7.)

részéről kezdeményezett rossz társaság Terézt lassan letérítették az erények útjáról. Ez az esemény indította el a lányával valóban gondosan törődő édesapát, hogy gyermekét az Ágoston-rendi apácák kolostor-iskolájában neveltesse. Ez az új környezet valóban segítette Terézt az erényes életben való fejlődésben és szerzetesi hivatásának kialakulásában.⁵ Serdülőkorának hiábavalóságairól és szeszélyeiről szerzett tapasztalata nemcsak arra szolgáltak, hogy később könyvekben legyen képes megkülönböztetni őket és elhatárolódni tőlük, hanem azoknak elemeit pozitívan is tudta használni később írásában. Ilyen például a lovagregény, amelynek olvasását később negatívnak ítélte. Ennek az irodalmi műfajnak és az ebben jelenlévő történeteknek szimbólumait használja később műveiben, amikor láthatatlan lelki valóságokat próbál szemléltetni.

⁵Vö. Ö 23–29. (V 2,1–3,2.)

**Belépése a
Megttestesülés
kolostorába**

Teréz végül 20 éves korában, 1535. november 2-án, édesapja határozott ellenkezése ellenére lépett be az avilai Megttestesülés kolostorába, amelyet érdekes módon az ő megkeresztelésével egy napon, 1515. április 4-én szenteltek fel. Egy évvel később megkapja a kármelita habitust, és újabb egy év leteltével, 1537. november 3-án fogadalmat tesz, amely abban a korban az ünnepélyes örökfogadalomnak számított. Fogadalmának letétele után hamar megbetegedett, és édesapja, aki időközben már megbarátkozott leánya szerzetesi hivatásával, kiveszi a kolostorból, hogy egy Becedas nevű fürdőhelyre vigye gyógyíttatni. A kolostortól való távollét nem akadályozza őt meg abban, hogy Istennel foglalkozzon. A fürdőhelyre való utazás során meglátogatja Pedro nevű nagybátyját, aki özvegyemberként latolgatja magában a szerzetesi hivatást, amelyre később valóban igent is fog mondani, hiszen tudjuk, hogy a jerominiták rendjében fejezi be életét. Ez a nagybácsi egy lelki könyvet ajándékoz Teréznek. Francisco de Ossunának jeles írása ez *Harmadik Ábécés könyv* címmel az összeszedettség misztikájáról. Nagy hatással lesz rá a mű, hiszen megvallja, hogy ezekben az években, mikor betegsége jelentkezett, az Úristen mély lelki tapasztalatokban részesítette őt. „Lelki életemnek ezen a hajnalán az Úr igen nagy kegyelmekkel árasztott el, s a belső imának útján kimondhatatlanul becézett és dédelgetett. Mikor a becédasi magányban töltött kilenc hónap a vége felé járt, nemcsak a nyugalmi imának kegyelmét adta meg nekem, hanem olykor még az egyesülés színvonalára is fölemelt.”⁶

⁶Ö 36–37. (V 4,7.)

**Betegsége és
gyógyulása**

A fürdőhelyen nem értek el nála eredményt, és még betegebb lett, édesapja pedig úgy döntött, hazaviszi a szülői házba. Itt állapota olyan súlyosra fordult, hogy háromnapos tetszhalál állapotába került. Már kinyitották számára a sírt, csak édesapja nem egyezett bele a temetésbe — szerencsére, mert lányának végül sikerült magához térnie. A halál kapujából kikerülve hároméves benuultság következett. Betegségét nagy türelemmel viselte, sokan csodálták, és többen már ekkor szentnek tartották. Három év elteltével meggyógyult bennaságából, bár ezen fiatalkori betegségének egyes tünetei egész életében elkísérték őt. Felépülését Szent Józsefnek tulajdonította.

Lelki küzdelmekkel teli időszak

Gyógyulása után hosszú, lelki küzdelmekkel teli időszak kezdődött Teréz életében. Már korábban megtapasztalta, hogy milyen Istennel szoros kapcsolatban lenni, és vágyik is erre, de bizonyos körülmények akadályozzák őt, sőt azt éli meg ebben az időszakban, hogy ő maga sem tud egészen Isten mellett dönteni. A Megtestesülés kolostorban nem volt szigorú klauzúra, a látogatók ki-be járhattak, és mivel 180 nővér élt együtt, a kolostor anyagi fenntartása érdekében sokszor küldtek ki nővéreket, akár hosszabb időre, hónapokra is nemesekhez társalkodónőnek, hogy anyagi támogatást szerezzenek. Ezt az 1540-től 1554-ig tartó vívódást így írja le Teréz az *Önéletrajzában*: „Mondhatom, keserves egy élet volt! Mert sem Istenben nem találtam örömet, sem pedig a világ nem elégített ki. A világias szórakozások közepette fájt, ha elgondoltam, mivel tartozom Istennek; ha pedig Istenbe voltam merülve, világias vonzalmaim zavartak. Ez olyan kínos lelki harc volt, hogy nem értem, miképpen tudtam csak egy hónapig is kibírni, hát még annyi esztendeig.”⁷⁷

⁷⁷Ö 76–77. (V 8,2.)

Nagyon találó és kifejező az a vallomása is, amelyet a nagy megtérését megelőzően ír le *Önéletrajzában*. „Sokat könyörögtem az Úrhoz, hogy segítsen meg; de amennyire most látom, abban lehetett a hiba, hogy nem helyeztem bizalmamat kizárólag Ő Szent Felségébe, s nem vesztettem azt el teljesen önmagam iránt. Kerestem a gyógyulás eszközeit; igyekeztem így is, úgy is; de úgy látszik, nem tudtam megérteni, mily keveset ér mindez, hacsak meg nem szűnik teljesen a bizalom önmagunk iránt, s az egészet nem vetik Istenbe. Élni szerettem volna; mert éreztem, hogy nem élet az enyém, hanem küszködés a halál árnyékával; hogy nincs, aki életet tudna nekem adni, én magam pedig nem tudom megszerezni. Aki pedig engem képes lett volna éltetni, annak volt rá oka, hogy meg ne tegye, mert hiszen már annyiszor magához térített, de én őt mindig újra elhagytam.”⁷⁸

⁷⁸Ö 84. (V 8,12.)

Teréz nagy megtérése

Megtérésére 1554 nagybőjtjében kerül sor, amikor már 39 éves. Ennek az eseménynek a kiváltó oka egy a „megsebzett Jézust” ábrázoló műalkotás, de ahogy látni fogjuk, más hatások is erre vezették őt. *Önéletrajzában* 9. fejezetében számol be megtéréséről. „Ekkor történt, hogy egy napon az oratóriumba lépve egy szentképet találtam ott; valami ünnepség készült a zárdában: arra kérték kölcsön, s egyelőre oda tették. Krisztus Urunkat ábrázolta, sebektől borított testtel, s olyan áhítatra gerjesztő volt, hogy a látása engem mélyen megrendített. Azt mutatta ugyanis, hogy mit szenvedett ő miérettünk. Mikor elgondoltam, mily rosszul fizettem én azokért a sebekért, oly fájdalom fogott el, hogy azt hittem, megreped a szívem. Odaborultam és sírva-zokogva könyörögtem neki, erősítsen meg már engem egyszer végre-valahára, hogy soha többet meg ne bántsam. (...) Ezen alkalommal, az említett kép előtt, megtérésem úgy látszik komolyabb volt, mert már jobban kétségbe estem saját erőm felől, s egész bizalmamat Istenbe helyeztem. Úgy emlékszem, azt mondtam neki, hogy nem kelek föl onnét, amíg csak meg nem adja, amit Tőle kérek. Úgy látom, meghallgatta, mert attól kezdve

⁹Ö 85–86. (V 9,1.)

sokat javultam.”⁹ Teréz a megtérést megelőző években egyre jobban szembesült gyengeségével, hűtlenségével, míg végre eljutott oda, hogy egyedül nem képes a változásra. Hűtlensége, vívódása, hogy nem adta fel, és nem engedte, hogy végleg a középszerűségbe süllyedjen, hatott a megtérésére. Sokat köszönhetett egyes személyeknek, és olvasmányoknak is. A legnagyobb hatást Szent Ágoston *Vallomásai* tették rá, amely 1554 elején került először spanyol nyelven kiadásra.

Misztikus életének kezdete

Teréz nagy megtérése nemcsak az Istenhez való hűség megerősítésének a tette volt, hanem misztikus életének kezdte is. Bár ifjúkorában, betegsége idején is voltak ilyen imatapasztalatai, ettől kezdve ezek állandósulnak, és csak élete utolsó évtizedében csendesülnek le. Teréz így magyarázza ezen új életszakasz kezdetét: „Most egy új könyv kezdődik, akarom mondani, egy másik, egészen új élet. Az eddigi az enyém volt; ellenben azt az életet, amelyik a belső imának előbb fejtegetett kegyelmeivel kezdődik, úgy hiszem, joggal mondhatom, hogy az Úristen élte énbennem. Nélküle — meg vagyok róla győződve — nem lettem volna képes oly rövid idő alatt olyan rossz szokásokból és hibákból kivetkőzni. Áldott legyen az Úr azért, hogy megmentett engem önmagamtól.”¹⁰

¹⁰Ö 232. (V 23,1.)

Avilai Szent Teréz híres arról, hogy rendkívül sok misztikus jelenség mutatkozott meg az életében. Ezeket kezdetben alig értette, a bennük lévő lelki öröm mellett sok szenvedést okoztak neki, főleg, amikor mások előtt élte át őket, vagy amikor tapasztalatlan lelki vezetőket értetlenül fogadták tapasztalatainak elbeszélését. Mindenesre körülbelül 1556-tól kezdve állandósulnak benne ezek a lelki élmények. Ekkor lép bele abba az életállapotba, amit a lelkeségi teológia misztikus eljegyzésnek nevez. Elragadtatások, belső szózatok, extázisok, képzeleti és értelmi látomások és más egyéb rendkívüli jelenségek jellemzik ekkor lelki életét. Ezek csak kísérő jelenségek, amelyek mélyén egyre inkább egyesül Istennel. Lelki önmegértése és előrehaladása nagyban köszönhető néhány jezsuita atya vezetésének. Külön kell említeni két élményt. Az első a szívsebzés kegyelme, a második a pokol látomása. Ez utóbbi indította arra őt, hogy mindent megtegyen a lelkek üdvössége érdekében. Ez volt talán az első, de nagyon határozott lökés, hogy új kolostor alapítását kezdeményezze. Néhány lelkesebb nővértársa és világi barátnője segítette őt abban, hogy az új kolostor eszményét megfogalmazza, és azt útnak is indítsa. Sokan ellenezték, kezdetben még a rendi előljárók is ellenálltak, de ő belülről is kapott sugallatokat, melyeken keresztül Isten tárta fel előtte a tervét.

Új kolostor alapítása

Az új kolostor megalapítására 1562. augusztus 24-én került sor, ekkor lép Teréz életének utolsó, de mind külső, mind belső életének legintenzívebb szakaszába. Ekkor kezdi meg írni misztikus műveit, amelyek a keresztény lelki irodalomnak nagyon nagy kincsei, és alapít meg összesen ezen elsővel együtt 16 nővérkolostort. Ezen új közösségek, amelyekben kezdetben csak maximum 13-an élhettek,

az apostoli kollégium képmásai, az Evangélium iskolái. Bár az első, Szent Józsefről nevezett kolostorának megalapítása után maga a generális szorgalmazza az újabb alapításokat, később az újításra nem hajló szerzetesek saját rendjén belül nagy üldözést szítanak Teréz és alapításai, a hozzá tartozó női és a közben megalakult terézi szelvényben élő férfi szerzetesközösségek ellen. Teréz halála előtt másfél évvel ez az üldözés elcsitul, és 1581-ben létrejön a kármelita renden belül az önálló sarutlan kármeliták tartománya, mely később Teréz halála után egészen új, független szerzetesi kongregációvá alakul.

Teréz lelki életét illetően halála előtt 10 évvel lép be az utolsó szakaszba, a lelki házasságba. Ez világosan tudatosul benne, melyet le is ír az egyik lelki számadásban. Heves lelki tapasztalatai itt lecsendesülnek, de állandó, szilárd egyesülésben él Istennel.

Avilai Szent Teréz művei nemcsak a misztikus irodalomnak fontos alkotásai, hanem a spanyol nyelv és irodalom kincsei is. Későn, majdnem ötven évesen vált érett íróvá. Előtte sokat olvasott, sok lelki íróra támaszkodhatott, de nagyon eredeti volt abban, hogy olyan tapasztalatokat tudott kifejezni, amelyekre még nem voltak szavak. Újabb kifejezéseket alkotott, amellyel jelentősen gazdagította a spanyol nyelvet. Írásaiban váltakozik az önéletrajzi, történeti és tanító stílus. Közvetlenségének oka az, hogy úgy ír, mintha állandóan hétköznapi módon beszélne. Újra és újra megszólítja a nővértársait, tanácsokat ad nekik.¹¹

Legelső fontosabb, hosszabb lélegzetű írása az *Önéletrajz*. Ennek a könyvnek alapja nem volt más, mint csupán egy hosszú értekezés lelki állapotáról és azon lelki tapasztalatok élményszerű elmeséléséről, amelyeket addig az életében megélt. Gyóntatói parancsra írta le ezeket, amikor 1562-ben, első kolostorának megalapítása előtt Toledo-ban tartózkodott. Később, amikor gyóntatói megismerik ezt a szöveget, tanácsolják annak átszerkesztését. Az új forma sokkal világosabb és tagolt, vannak benne olyan elemek, amelyeket írója pedagógiai céllal mutat be, hogy abból mások is, főleg nővértársai tanulhassanak. Ez a forma 1565 körül készült el.¹² Az *Önéletrajz* nagy része valóban Teréz életének bemutatása, kezdve a kisgyermekkorától egészen a Szent József kolostor megalapításáig. A 10–22. fejezetekben egy imádságról szóló tanítást olvashatunk, mely megtöri az *Önéletrajz* menetét. A visszaemlékezésekben sok szó esik különféle misztikus tapasztalatokról, amelyek azért is élőszerűek, mert a mű írója éppen az írás alatti időben élte meg ezeket a legnagyobb elevenséggel.

A második fontos mű *A tökéletesség útja*, amit az aszketika és a misztika tankönyvének is nevezhetünk. Ez a könyv most is a legfontosabb olvasmány a kármelita noviciátusban. Ennek első szerkesztése az *Önéletrajz* második szerkesztésével szinte egy időben keletkezett, 1564 körül. A második redakció 1569 körül készült el.¹³ Ebben a könyvben az alapító anya nővéreit az érett istenkapcsolatra, a hiteles szerzetesi életre, a szemlélődő imádságra akarja elvezetni.

Avilai Szent Teréz művei

¹¹Vö. Juan Antonio Marcos: *La prosa teresiana. Lenguaje y literatura*. In Alberto Barrientos (szerk.): *Introducción a la lectura de Santa Teresa*. Editorial de Espiritualidad, Madrid, 2002, 283–329.

Önéletrajz

¹²Vö. Enrique Llamas: *Libro de la Vida*. In Alberto Barrientos (szerk.): i. m. 338–350.

A tökéletesség útja

¹³Vö. Daniel de Pablo Maroto: *Camino de Perfección*. In Alberto Barrientos (szerk.): i. m. 422–427.

A mű első felében a szemlélődő élet alaperényeit mutatja be, amelyek leginkább a közösségi élet megélésével gyakorolhatóak. „Mielőtt azonban a belső dolgokról, vagyis az imádságról beszél-nék, meg akarok említeni egyet-mást, amire feltétlen szüksége van mindenkinek, ha az imádság útjára lép. Szólni akarok pedig olyan dolgokról, amelyek nélkül lehetetlen igazi szemlélődő embert kép-zelni, amelyek segítségével ellenben, még ha nem is szemlélődő va-laki, nagyon magasra juthat az Úr szolgálatában. Akiben ezek a dol-gok nem volnának meg, az ne is tartsa magát szemlélődőnek (...) Részemről csak három pontra akarom felhívni a figyelmeteket, amelyek egyébként bennfoglaltatnak a *Szabványokban*, mert ennek a háromnak megtartása biztosítja nekünk legjobban azt a belső és külső békességet, amelyet az Úr annyira a lelkünkre kötött. Az első a kölcsönös szeretet egymás között. A második a szakítás minden teremtménnyel. A harmadik az igazi alázatosság, amelyet ugyan utolsó helyen említek, de azért a legeslegfőbb, mert a többi mind magában foglalja.”¹⁴ A könyv második felében a Miatyánk szavait kommentálva vezet be a misztikus életbe.

¹⁴Szent Terézia Összes művei I. kötet, *A tökéle-tesség útja*. (Ford. Szent Teréziáról nevezett Ernő atya.) Kármelita Rendház, Győr, 1996, 31. (CV 4.4.)

A belső várkastély

Avilai Szent Teréz legismertebb és legérettebb műve *A belső vár-kastély*. A könyv címe egy szimbólumra utal: az ember lelkét mint belső világát akarja bemutatni, melynek lényege az Istennel való kapcsolatra és kommunikációra való képesség. A várkastélyban hét lakást találunk, amelyek megjelenítik ennek a személyes kapcso-latnak a különböző szintjeit.¹⁵ Az egyes lakások bemutatják a Krisz-tus-követés fontos mozzanatait. Az első lakásban világossá válik, hogy Isten minden embert meghív a Vele való közösségre, hiszen saját képére és hasonlatosságára teremtette őket. A második lakás-ban Jézus Krisztus személyesen meghívja az emberek egy csoport-ját, hogy megismerjék és kövessék őt. A harmadik lakásban a tanít-ványoknak a Mester tökéletes és radikális követése mellett kell dönteniük. A negyedikben Jézus elvezeti őket a Tábor hegyére, hogy megpihenjenek és felfedezzék dicsőségét, valamint felkészül-jenek a későbbi próbákra. Az ötödik lakásban megvalósul bennük Krisztus halála a kereszten, és az emberben tudatosodik annak szük-ségessége, hogy meghaljon önmaga számára. Miután pedig része-sültek Krisztus halálában, részesedvén az Ő életében, megtanulnak együttműködni Isten szeretetével. Ez történik a hatodik lakásban. A hetedikben pedig részesedve Jézus Krisztus feltámadásában, ké-szek lesznek arra, hogy hatásosak legyenek a cselekvésben, mint a Megfeszített és Feltámadott munkatársai.¹⁶

¹⁵Vö. Maximiliano Herráiz García: *Introducción al Castillo Interior de Teresa de Jesús*. Editorial Monte Carmelo, Burgos, 2001, 38–39.

¹⁶Vö. Antonio Mas Arrondo: *Acercar el cielo — Itinerio espiritual con Teresa de Jesús*. Editorial Sal Terrae, Santander, 2004, 19–20.

Alapítások könyve

A három legfőbb mű után a negyedik legfontosabb és legterje-delmezebb az *Alapítások könyve*, amelyben Teréz nemcsak az általa alapított kolostorok létrejöttének külső eseményeit mutatja be, ha-nem egyfajta üdvösségtörténetként ábrázolva azokat, a belső törté-néseknek is nagy szerep ad.

Kisebb művei között meg kell említenünk az *Énekek-énekéhez írt kommentárt*, a *Lelki számadásokat*, az *1567-es konstitúciókat*, és még né-

hány kisebb írást. Szent Teréz harminc költeményének egy része mély lelki tapasztalatok megfogalmazásait mutatja be, másik része pedig különböző liturgikus eseményekre íródott. A költemények között vannak olyanok is, amelyeknek alapja korabeli népdal volt, melyet szentünk lelki tartalom szerint fogalmazott át.

A művek mellett meg kell említenünk Avilai Szent Teréz kiterjedt levelezését. A közel 500 levél jó betekintést enged Teréz mindennapokban megélt misztikájába.

Lelkiségének alapvető vonásai

Végezetül néhány vázlatos gondolat Teréz lelkiségének alapvető vonásairól. Avilai Szent Teréz egyszerűen az evangéliumi életre tanít. Misztikus elragadtatásai néha megijesztenek bennünket, hogy az életszentség valami nagyon különös életet igényel. Nem erről van szó, ezek Teréz misztikájában is csak kísérőjelek. Elsősorban egy nagyon személyes istenkapcsolatra akar elvezetni minket. Ez a kapcsolat számára a barátság fogalmában foglalható össze. „Mert nézetem szerint a belső ima nem egyéb, mint benső barátság Istennel, amennyiben gyakran maradunk négy szemközt Ővele, tudván azt, hogy szeret bennünket.”¹⁷ Ez a barátság fokozatos fejlődésben valósul meg, mely az Istennel való egyesülésre vezet. A barátságnak feltételei vannak. Ezek pedig egyszerűen azok az isteni és emberi erények, amelyek közül már néhányat említettünk *A tökéletesség útja* című könyve kapcsán. Teréz lelkiségében nagyon fontos vonás Jézus Krisztus emberségének hangsúlyozása, mely az imádságnak alapja, és amin keresztül felfedezzük emberi méltóságunkat, Isten szeretetét, és a barátaivá válunk. „Jegyezzük meg, hogy mi nem vagyunk angyalok, hanem testünk van. Oktalanság részünkről, ha, amíg e földön élünk és annyira földhöz ragadt lények vagyunk, angyalok szerepét akarjuk játszani, amint én tettem. (...) Nagyon is jól esik nekünk Krisztus Urunknak barátsága. Benne ugyanis embert látunk, aki fárad és szenved, mint mi.”¹⁸

¹⁷Ö 79. (V 8,5.)

¹⁸Ö 224. (V 22,11.)

¹⁹Spanyolul: „*Vuestra soy, para Vos nació, ¿que mandais hacer de mí?*”
Vö. Santa Teresa: *Obras Completas*. Editorial Monte Carmelo, Burgos, 2006, 14.^a ed, 1358.

Jézusról nevezett Szent Teréz születésének 500. évfordulójára a Sarutlan Kármelita Rend egy olyan mottót fogalmazott meg, amely Teréz egyik versének refrénje. „Tiéd vagyok, Neked születtem, mit parancsolsz, hogy legyen belőlem.”¹⁹ Ez a verssor összefoglalja Teréz életét, műveit, lelkiségét, melyekben megérti, és másokkal is próbálja megértetni, hogy az ember Istennel való szeretetkapcsolatra született. E nélkül nincs értelme az életnek.

SEBŐK MELINDA

A csönd esztétikája

Rónay György *Téltemető* című kötetében

„Én mindig csak a csöndet szerettem”.
(Rónay György: *Ars antipoetica*)

1979-ben született. Irodalomtörténész, tanár. Az ELTE BTK-n szerzett PhD-fokozatot. Jelenleg a KRE BTK Modern Magyar Irodalomtudományi Tanszékének adjunktusa. Legutóbbi írását 2014. 10. számunkban közöltük.

¹Rónay György idézi

Mauriac gondolatait

Teilhard de Chardinról.

In Teilhard de Chardin:

Hit az emberben.

(Ford. Dienes Valéria, az előszót írta Rónay György.)

Szent István Társulat,

Budapest, 1968, 15.

²Erre világít rá Szabó

Ferenc *Napfogyatkozás*

— *kereszténység és modernség* című kötetének bevezetőjében, Ugo Detti nyomdaja, Róma, 1991, 11.

³Pierre Emmanuelt

személyesen ismerte,

többször találkozott

Budapesten, Párizsban.

Kettejük barátságára

hívja fel a figyelmet Rónay

László legújabb köteté-

nek „*Vigyázó szemetek*

Párizsra vessétek!” című

„Teilhard gondolatvilága arra készítet, megvizsgáljam hitemet a Gondviselésben; mert abban nem elég úgy hinni, mintha csak külön-külön az egyes lelkek benső életében tevékenykednék; meg kell tanulnunk, hogy meglássuk és tiszteljük az anyag evolúciójában és az élet fejlődésében is.”¹ Teilhard de Chardin, a francia jezsuita filozófus a hit és a tudomány dilemmáját fejtegeti akkor is, amikor a végtelen mikro- és makrokozmosz határtalanságán elmélkedik, míg felidézi a „végtelen csillagterek örök csöndjétől megremült” Pascal szorongását.² Hasonló jelenséget figyelhetünk meg Rónay György *Az éjszaka hangjai* című versében, a *Téltemető* kötet nyitó darabjában: „*a tavi csönd fölött / hűvös, huzamos suhogással / zúgnak a kozmikus / szélben a csillagerdők*”.

Teilhard de Chardin tudományos fenomenológiájának keresztény világnézete: a kozmikus világegyetem és a transzcendens csönd felismerése Rónay György világszemléletére is hatást gyakorolt. Keresztény gondolkodását azonban nem csupán prózaformák alakították, elmélyedt többek között Paul Claudel és Pierre Emmanuel költészetében is. Rónay Teilhard *Az emberi jelenség* című filozófiai értekezése mellett számos verset fordított Paul Claudel- és Pierre Emmanuel-kötetéből. Claudel hőmpolygó lírai áradatainak irtózatossá csöndje vagy Emmanuel *Ars poeticájának* elfogyó szavai is hatást gyakoroltak utolsó költői korszakának esztétikájára.³ Mivel Rónay György a világirodalom vérkeringésében élt és alkotott, a keresztény humanizmus útjait kereső gondolkodását, művészetét részben a 20. századi francia keresztény világnézet filozófiai-teológiai-etikai szemlélete alakította.

Gondolkodásában hit és költészet elválaszthatatlan egységet alkot, a teológiai-irodalomesztétikai eszmék együttgondolására hívja fel a figyelmet *Modern katolikus irodalmunk kérdéseire* című írásában: „Hogy egy költő katolikus-e vagy nem, arra nézve csak egyetlen meghatározó elvet tudok elfogadni: azt, hogy az illető művészetben kifejezett élményvilága katolikus-e vagy nem”.⁴ *Szentek, írók, irányok* című esszékötetében alapos képet fest a modern katolikus irodalom szellemiségéről. A modern katolikus gondolkodás posztulátumát: egyrészt a kegyelemben mint természetfölötti ajándékban; másrészt az univerzumban, a kozmoszban mint kegyelmi

fejezetében. In Rónay László: *Az ismeretlen Rónay György*. Vigilia Kiadó, Budapest, 2014.

⁴Rónay György: *Modern katolikus irodalmunk kérdéséhez*. In uő: *Interjúk, nyilatkozatok, vallomások*. (Szerk. Bende József.) Vigilia Kiadó, Budapest, 2004, 325.

⁵Rónay György: *Katolikus irodalom — katolikus filozófiák*. In uő: *Szentek, írók, irányok*. Szent István Társulat, Budapest, 1970, 164.

⁶Vas István: *Mint a pórslélegzés...* In: *A hajós hazatérése*. Rónay György emlékezete. (Szerk. Rónay László.) Nap Kiadó, Budapest, 2001, 213.

⁷Telhard de Chardin: *Morál és misztika*. In uő: *Hit az emberben*, i. m. 388.

drámában látta. A „kegyelmi dráma istenalkotta színterének, melyben mozgunk s melynek részesei vagyunk, értelme, hivatása, célja az ember részvételével, közreműködésével megvalósítandó üdv-történeti jelentősége és rendeltetése van”.⁵

Rónay a bibliai történeteket feldolgozó alkotásai mellett gyakran megszólaltatja az esendő ember kegyelem utáni vágyát. Katolicizmusa, keresztény szemlélete néhol metaforikus-metonimikus kifejezéseinek szintjén is átsugárzik, máshol csak sejtető módon, „észrevétlenül, mint a pórslélegzés”⁶ van jelen. Ez utóbbi jelenségre jó példa a *Martirium* utolsó versszaka: „*Aztán a hidegkék homályban / Ontani kezdik a fenyők / Az engesztelés gyantaillatát*”.

A természettel és Istennel harmóniában levő költő az égi szféra magaslataiba emeli lírai darabjait. Tájképein derengő misztika színezi alkotásait. Transzcendens élményt sejtető verseinek egyik remeke a *Transzfiguráció*. A négy soros költemény a pusztulás előtti ragyogás, a halál előtti teljesség kiváló darabja: „*A csönd. A kertek végső mámore. / A lombok átszellemült ritkulása. / Mozdulatlan ragyogás. Ahogy a / szépség átlényegül a pusztulásba*”.

A *Transzfiguráció* a halálsejtelelem, az utolsó előtti pillanat-lét, a percnyi megállás, az elhallgatás művészetének jelentőségteljes műve. Teilhard de Chardin *Morál és misztika* című művében így elmélkedik az isteni fény ragyogásán: „egyedül az isteni fény [az], amely ott ragyog a Valóság áttetsző mezőnyein, és nem lehet másképpen utolérni, mint eltökélten elvegyülve a kozmikus történések mély vizeiben”.⁷ Rónay versében a fényszimbolika többlete ellensúlyozza az elmúlás fenyegető közelségét. Egy pillanatra felragyog a végtelen. Sejtelmes verőfény aranyozza be a fák hulló lombját. A személytelen lírai darabban nincs grammatikailag jelölt szubjektum, az ősz negatív aspektusaival (végső mámor, lombhullás, ritkulás, pusztulás) mégis a halál képzetét hívja elő. Csupán a kerti csend pillanatképeit villantja fel, lapidáris tömörsége ellenére a ki nem mondott szavaknak többletjelentése van: az egyetemes tapasztalattól a személyes sorskérdésekig, a pillanatnyi csöndtől az elmúlásig jut el. A metafizikus sejtelelem látvány és látomás szintézisével tud megvalósulni csakúgy, mint a *Varázslat* című miniatűr alkotásában: „*Arasznyival a föld fölött, a kéken / hullámzó hegylanc: még tart a törékeny / őszi varázslat. A vízparton ülve / nézem, mielőtt köddé lényegülne*”.

A halál-sejtelemet és szorongást ellensúlyozza az őszi fény és tavi kékség mámorító ragyogása, a végső pusztulás előtti pillanatokban a lét igenlése, a remény elapadhatatlan benső tapasztalata. A kozmikus vízió és az elmúlás sejtelme ebben a költeményben is a látvány és a látomás, a földi és az égi dialektikus kettősségében jut kifejezésre.

Rónay György állandóan gazdagodó élményvilágában az 1960–70-es évek a kiteljesedés korszakát hozta, ekkor érte el költészetének magaslatait. Az 1973-ban megjelenő *Téltemető* kötetet a kortárs kritika kellő méltatással fogadta. A *Téltemető* a számadásra készülő költő gazdag műveltséganyagot feldolgozó lírai termése. Műveltség- és életél-

mény együtt érvényesül lírai darabjaiban: a Rónay-életmű összegző szintézisaként. A *Téltemető*ben a létösszegző lírai darabok természet-élménye világegyetemmé tágul. A fűszál, a faág, a szél, a forrás csobogása, a kert, a csillagos ég nem csupán a szemlélődés tárgya, hanem a pillanatnyi lét megragadására is szolgál. Rónay a tájban jelentéseket fürkész, saját létén mereng. Minden természeti jelenségnek a létezésre utaló jelentése van. Így válik a táj a léten túli világ titkos jelképrendszerévé. Az időződő költő megverseli öreg éveit, melynek szigete a szárszói kert. Lírai személyessége önvallomássá válik, magánya elmélkedésre készíti. Gyakran figyelmeztet az elmúlásra, a szembenézésre. Utolsó költői korszaka a vallomás-, a szereplíra, az epikus elemekkel átszőtt monologizáló hosszúvers, valamint a tömör, zárt, személytelen költészet szintézise: az életművet gazdagító, megújulást hozó együttese. Régi és kortárs költők magatartását mintául véve egyaránt versel. Látomásos szintézisversekkel Odüsszeusz alakjában találja meg élete alapmetaforáját, a végtelenség és határtalanság élményét, miközben a belső csendet keresi. Költészete a *Téltemető* kötetből leegyszerűsödik, tömörebb formában is megmutatkozik, így utolsó költői korszakában hosszabb lélegzetű művei mellett feltűnnek az epigrammatikus, életérzést sugalló, szikár költeményei. Ezek közül néhány lírai darabnak a nyelvfilozófiai alapja Isten és a nyelv viszonyára vonatkozik. A *Téltemető* megjelenésekor így nyilatkozott a csönd poétikai szerepéről: „Abszolút költői tisztaság nincs, csak a hallgatásban. (...) Szavakból és csöndeből, a szavakbeli és szavak közötti csöndeből alkotjuk a verset; ez az anyagom.”⁸ *Ars antipoetica* című versében is azt vallja: „Én mindig csak a csendet szerettem / önmagamba merülni”. A csöndalakzat legtöbbször verbálisan rögzített, máskor csupán sejthető, ám esztétikai-metafizikai lényegével a transzcendenssel való kommunikáció lehetőségét valósítja meg. Paul Claudel írja, hogy „a csend ugyan magány, de ugyanakkor kommunió/kommunikáció is: összekapcsol másokkal. A tiszta párbeszéd költeményekben bontja ki az őseredeti csend végtelen gazdagságát.”⁹ Rónaynál a csönd metafizikai sejtelméi valósítják meg a párbeszédet Isten és ember között. Néhány költeményében jelentést hordozó tárgyak, természeti jelenségek közvetítését használja föl személyes élményének kifejezésére. Verseinek személytelen beszédmódjában csupán a szemlélődéskor bekövetkezett csend ad valamilyen létjelet. Redukált költői közléseinek egyéni szimbolikája, a csönd pillanatainak titka teszi a *Téltemető* verseit szűkszavúságukban is sokatmondóvá, főleg azok a versek adnak bizonyosságot a hitéről, melyekben a belső csendet keresi. A rövid versek a próza egyszerűségével hatnak, mégis a pillanatnyi jelenségek mögött misztikus jelentések húzódnak meg. Az emberi pszichikumot közvetítő táj sejtelmes ragyogása az isteni fény metaforikussága hatja át líráját.

A *Téltemető* kötet lírai darabjaiban a csönd-alakzat többféle értelemben szerepel. A versek egy csoportjában, a Szárszó-ciklusban megfigyelhető a kozmikus távlatokat nyitó, ám elmúlást sejtető

⁸Rónay György:
Lírai önarckép. In uő:
Interjúk, nyilatkozatok,
vallomások, i. m. 105–106.

⁹Idézi Szabó Ferenc:
Szavak forrása csend
című műfordításkötetének
bevezetőjében, Róma,
Ugo Detti nyomdája,
1985, 7.

csönd. A tavi csönd fölött, szárszói szigetén elmélkedő költő elmúltást idéző őszi ragyogása a *Varázslat, Október Szárszón, A közelítő tél*. A *Köd* című négy soros őszi tájraja is kiváló példa erre a jelenségre: „Aztán lemegy a nap. A túlpart kékje csöndes / szürkébe olovad. A víz csupa köd lesz. / Valahol egy fuldokló gerle sír még. / Pedig tudja, hogy nincs többé segítség”.

A kötet többi ciklusában a csönd esztétikája két ellentétes érzést — reményt és szorongást — közvetít: „a világ nagy csendjében” „az engesztelés gyantaillatát” árasztó fenyves belső megváltást, megnyugvást nyújtó csendet sejtet; míg a „torokszorító csönd”-ben szemlélődő szubjektum szótlansága félelmetes, „rettenetes” csendet sugall. Isten enyhet adó csendje hatja át *Martirium, Szélcsend, Tájékp zivatarral, A tájak változása, A csönd, Ars antipoetica* című, keresztény hitéről bizonyosságot adó lírai darabjait; ugyanakkor a dermedt csend poeticája, az „oldódó iszonyat” érzékelhető a kötet *Fecskek, Prometheus, Numen adest* című költeményeiben.

¹⁰Martin Heidegger: *Mi a metafizika?* In uő: „...költőien lakozik az ember...” *Válogatott írások*. (Ford. Vajda Mihály.) T-Twins Kiadó – Pompeji, Budapest – Szeged, 1994, 22–23.

Heidegger *Mi a metafizika?* című írásában olvashatjuk: „a szorongás otthontalanságában az üres csendet gyakran éppen gondolatlan beszéddel próbáljuk megtörni.”¹⁰ A „torokszorító csönd” Rónay kései lírájának is alapmotívuma. A meg nem értett szavak némaságát, a meg nem hallgatás félelmét fogalmazza meg *Prometheus* című költeményében: „Próbálgatnád a szavakat. / Minden szó torkon ragad... / Szólnék, de szavam visszahull”. Itt az emberi kommunikáció már nem alkalmas kapcsolatteremtésre. A költő forrásai a mitológia és a Biblia, s ennek a művészetnek „emberarca éppen a bibliai példázatok történéseinek szövetén”¹¹ festődik jelentésekben oly gazdaggá. Ennek a jelképiségnek példája a *Tél, alkonyat* című vers is: „Füstöl a téli táj. Az élet lángjai / fanyar kis rőzsefüsttel ellobognak. / Didergő könynyeket ejtenek a faágak / s fehér töviseket. A megfeszített / mennybolt seibeiből még szivárog a vér. / Tócsába gyűlik és lassan megalvad. / Dermedt madár bukik a hóba. / Később fölkel a hold.”

Rónay nem a természeti valóságot próbálja kimeríteni, nem a konkrét látvány képeit részletezi, hanem tájainak metafizikus sugallata közvetíti a kimondhatatlant. Ricoeur az *Élő metafora* című írásában állítja, hogy: „nem a metafora hordozza a platonizáló metafizika épületét, inkább ő az, amelyik hatalmába keríti a metaforikus folyamatot, hogy saját maga számára hasznosítsa”.¹² Ennek értelmében épp a versszöveg metafizikai-transzcendens sugallata adja a metaforák biblikus jelentését. A jelenségek metafizikája újszövetségi történetté transzformálódik. Rónay lírai számvetése nemcsak szembenézés a halál lehetőségével, hanem az égi rendelés felismerése is. A létezésben épp azt ragadja meg, ami a léten túlmutat.

Épp a megváltásba vetett hit, kapcsolja Rónayt legközvetlenebbül Pilinszkyhez, de míg Pilinszkyknél a csönd legtöbbször a hallgatás, a jel hangzó oldalát nélkülöző állapot, addig Rónay György költészetében épp az artikulált csönd, a hangzás jelöltsége áll ellentétben annak fogalmi némaságával. Érzelmi-spirituális tartalommal telített

¹²Paul Ricoeur: *Metafora és filozófia-diskurzus*. In: *Szöveg és interpretáció*. (Szerk. Bacsó Béla.) Cserépfalvi Kiadó, Budapest, 1991, 65.

apró remeklés *A csönd* című költeménye: „*Időnkint, néha, csönd van. (...) De legbelül / megőrizheted mégis. / Egy szárnyverést. / Egy suttogást. / Egy ki nem mondott néma szót. / A semmit. / A mindent.*”

¹³Idézi Szabó Ferenc:
Szavak forrása csend,
i. m. 15.

Pierre Emmanuel művészetelméleti írásában arra hívja fel a figyelmet, hogy „a zaj megöli a belső csendet, lehetetlenné teszi az eszmélődést. (...) A művészet küzdelem a szennyeződés ellen, erőfeszítés, hogy életet adjon a csendnek”.¹³ Rónaynál a csönd a művészet forrása. Csak a végtelen belső csönd viheti az embert közel Istenhez. Az enyhet nyújtó csend ad metafizikai-ontológiai többletet *Martirium* című versének is. A hirtelen ragyogás, „az engesztelés gyantaillatát” árasztó fenyves valami léten túli bizonyosságot sugall. A transzcendens titok megsejtésekor beáll a kommunikációs csönd. A kimondhatatlan isteni fenséget, „az engesztelés gyantaillatát” csak a lélek érezheti, így válik Isten csendje az emberi beszédnél tökéletesebbé. Rónay tömör, személytelennek tűnő költői megnyilatkozásaiban rejlő figyelmeztetés lételméleti realitás is egyben. *Az infarktus félálmai* közepette is tolmácsolja a lírai én külső és belső élményeit, a betegség fölismeréseit, az elmúlás sejtelmét, a lélek belső csendjét, miközben meggyőződéssel tekint a léten túli világra. *Tájak változása* című versében olvashatjuk: „*minden ugyanaz maradt: / az élet higgadt szivverése, / a csontokban a készülő halál, / a közelítő tél, belül a csönd, / s a mindennél erősebb / béke és bizalom.*”

Rónay György költészetének transzcendencia-élménye a csend-metaphora áttételével, a belső beszéddel, az egzisztenciális megértés telítettségével érvényesül. A keresztény-humanista szellem, a tájak sejtelmes transzcendenciája, Isten csendjében való engesztelődés néhány lírai remekművében a csöndalakzat transzverbális jelentésével, ontológiai áttetszőségével jut kifejezésre. A megértés folyamatában nem a teljes elhallgatásról, a közlés minimumáról vagy a nyelv teljes kiiktatásáról van szó – Rónay transzcendens költészetének lényege az átmenetiség a csönd kimondása és a kimondhatatlan rejtélyessége között, így jut el a látható jelenségek misztikájából a láthatatlan végtelenségbe. Költői hitvallásában így nyilatkozott: „Érzésem és meggyőződésem szerint az irodalomnak egészen magas metafizikai feladatai vannak, helyesebben az igazi irodalom metafizika, létmagyarázat, megragadása a lényeknek (...) a lét titkainak és az univerzálisnak. A magyar irodalom (...) vallomás arról, hogyan állunk szemben a végső dolgokkal, étellel, halállal, Istennel, mítoszaink és misztériumaink legvégső princípiumával”.¹⁴

¹⁴Rónay György:
Cím nélküli válasz Kézai Simonnak. Vigilia, 1938,
239. Idézi Szénási Zoltán
is: *A szavak sokféleségétől a Szó egységéig.*
Argumentum Kiadó,
Budapest, 2011, 208.

KABÁN ANNAMÁRIA

„Most perzselőn a Minden rám lehel”

Reményik Sándor: A feltámadt Lázár litániáiból

1953-ban született Kolozsváron. Magyar–francia szakos tanár, a nyelvtudomány kandidátusa. A Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetének habilitált docense. Legutóbbi írását 2014. 7. számunkban közzöltük.

A vers címe intertextuálisan a jól ismert bibliai történetre utal, amely csak János evangéliumában olvasható, és amelyben Jézus földi működésének legnagyobb csodáját teszi. Nem beteget gyógyít, mint korábban többször is, hanem feltámasztja a már négy napja halott Lázárt, akit két testvérével, Mártával és Máriával együtt nagyon szeretett. Jézus ekkor teszi azt a nagyon fontos kijelentést is, amely a hit lényegét adja: „Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki hisz bennem, még ha meghal is, élni fog” (Jn 11,25). A cím-ben előforduló név a Lázárral azonosuló lírai ént jelöli, akit szintén az Úr támasztott fel lelki halálából.

A vers 1933 áprilisában született a húsvéti feltámadás hangulatában. Műfaja, amint a cím is utal rá, egyfajta litánia. Három részből áll. Az első 63, a második 18, a harmadik 13 soros. Az első és a harmadik rész szakaszokra oszlik, a második szakozatlan.

Az első rész euforikus vallomás a lelki feltámadás örömről. Hosszú semmittevés és sok mulasztás után cselekvésláz feszíti a sorokat. Ebből adódik a rövidebb-hosszabb sorok váltakozása, de a szóismétlés, a felszólító igék halmozása, a fokozás, az ellentét retorikai alakzatai is ezt jelzik.

Előbb megszemélyesített könyvek rohamozzák a lírai ént, hogy minél gyorsabb, mindent átfogó olvasásra buzdítsák:

*Könyvek rohannak rám és kiabálnak:
Lapozz, lapozz,
Ezeroldalakat,
Rohanjon szemed, mint a gyorsvonat,
Pótold, pótold
Napok alatt
Az éveket, az évtizedeket,
Az ó s az új világot:
A mulasztottakat!*

A felszólító módú igék egymás utáni ismétlése s önálló sorba tördelése kiemelő szerepet tölt be. Az „ezeroldalakat” az olvasmányok sokaságát, a „napok alatt” a rendelkezésre álló idő rövidségét jelzi. A „napok alatt” pillanatnyi jelene áll szemben az „évek”, „évtizedek” hosszú, múltbeli folyamával. Azaz az évek, évtizedek semmittevését, mulasztásait napok alatt kellene pótolni.

A második szakaszban fokozódik a roham, amit a sorok számának növekedése is jelez. Az életöröm élményei nyugtalanító erővel hatnak:

*Látások jönnek, édesen gyötörnek,
Szünetlen kavarnognak,
És könnyörögnek,
És parancsolnak:*

A halmozódó igék jelentéstartalma fokozást rejt magában: az élmények előbb még csak „jönnek”, „édesen gyötörnek”, majd „szünetlen kavarnognak”, végül „könnyörögnek”, sőt „parancsolnak”. Az „és” kötőszó anaforikus ismétlésével külön sorba sorolt igék még inkább magukra vonják a figyelmet. A felszólítások is halmozódnak:

*Véss a kőbe minket,
Minket, minket,
Hamar, hamar,
Megoldatlanul ne hagyd titkainkat,
Elillanni ne hagyd a ritka kincset.
Mit fogtál eddig? Csak cigányhalat.
Most jönnek a mélytengeri halak,
Aranyhalak.*

A sok élmény alkotó cselekvésre serkenti a lírai ént. Gazdagságuknak már-már elviselhetetlen ostromát a háromszor megisméltelt „minket” érzékelteti. A szó előbb egy mondat szerves részeként szerepel, majd önálló sorban még kétszer ismétlődik. Ezáltal nemcsak az élmények túlradására irányítja a figyelmet, hanem sürgető, alkotásra készítő hatásukat is kiemeli, amit a „hamar” önálló sorban történő megkettőzése (geminációja) fokoz. A felszólítások két hosszú sorba rendeződve folytatódnak. A szakasz záró sorok ismét a múlt és a jelen szembenállását hangsúlyozzák az „eddig” és a „most” szembeállító időhatározó-szók, illetőleg a „cigányhalak” és a „mélytengeri aranyhalak” ellentétes jelentésű szavak szimbolikája révén. A múlt élménytelenségével szemben a jelenre a „ritka kincs”, az igazi értékes élmények felfedezése a jellemző.

A harmadik versszak duzzad a leghosszabbra. Nem véletlenül, hiszen a legfőbb isteni parancsra rezdülő élőkre irányítja a figyelmet:

*És jönnek élők, jönnek emberek
S szólunk: szeress, szeress,
Hisz nem szeretted eddig sohasem,
Mindent szeress és mindenkit szeress,
Olyan édes az emberszerelem,
A minden-szerelem.*

A „szeress” négyszer ismétlődik egyre sürgetőbb jelentéstartalommal. A „mindent” és a „mindenkit” jelentéstartalmának köszönhetően az euforikus felszólítás még nyomatékosabbá válik. A ta-

gadó formában megismételt „szeret” és „eddig” szintén a múlt és a jelen, sőt a múlt és a jövő szembenállására figyelmeztet. A múlt, azaz a szeretet nélküli élet áll szemben a minden és a mindenki iránti szeretet örömeivel, amit az „emberszerelem” és a „minden-szerelem” még inkább kiemel. A fokozás itt ér tetőfokára, és fordul a vers ismét a múlt felé:

*Olyan nyirkos, hűvös a sírverem,
Ott fekiüdtél te, ki tudja, mióta,
Mit tudsz te róla,
Mit tesz égni, fájni,
Ujjongani,
Örökkévaló társakra találni?
Egy kicsi népről levenni az átkot,
Vagy tartani, feltartani
Erős karral a süllyedő világot?*

Az előző részlet „olyan édes” és az itteni „olyan nyirkos, hűvös” megfogalmazás szembeállító ellentéttel fejezi ki a szeretetben megélt élet és a szeretet nélküliség kontrasztját. A bibliai történetre — a címet követően — itt utal először intertextuálisan a vers szövege, a lírai én pedig az önmegszólítás révén itt azonosul a sírban fekvő bibliai Lázárral. Az intertextuális utalás természetesen a különbséget is kiugratja, ugyanis a lírai én Lázárral ellentétben nem négy napig, hanem jóval hosszabb ideig volt, nem a testi, hanem a lelki halál dermedt állapotában. Majd kérdések sora villantja fel a lelki feltámadás csodájának lehetőségét, és főnévi igenevek halmozása érzékelteti az érzelmek gazdagságának és a társakra találás boldogságának az élményét. Az euforikus vágyalom messianizmusig fokozódik. A lírai én népének segítője, szószólója, az egész emberiség megmentője lehetne.

Anaforikus ismétléssel indul a következő versszak, az előző strofa kezdetére visszautalva. Az élők után a holtak érkeznek:

*És jönnek a halottak,
Az én halottaim.
Mint nyírfa lombja éjjel, úgy susognak:
Eljötteünk a könnyeid megkeresni,
A könnyeiddel tartozol nekünk,
Most, hogy már sírni tudsz.
Holt szempillád alól
Nem bírtak kibuggyanni.
A halott nem tud halottat siratni.*

Az elhunytak természeti üzenatként megszólaló hangja arra ösztönzi a lírai ént, hogy törlessze tartozását, merje megsiratni eltávozott szeretteit. A jelen és a múlt áll szemben itt is egymással. A „most” az életre támadtnak a könnyezni képes jelenére utal, a „holt szempillád alól” pedig az érzelemnyilvánításra képtelen múltat idézi.

A költemény ötödik szakasza a lírai én választát fogalmazza meg az előző versszakok ismét előszámlált rohamozóinak:

*Könyvek, látások, lelkek, emberek,
Elevenek, halottak:
Az Istenért, mit tegyek veletek,
Mit tegyek hamarabb,
Hogy álljak ellent,
Vagy hogy engedjek ennek a rohamnak?
Megálljatok,
Ne rohamozzatok,
Olyan gyenge vagyok.*

A kérdő mondatok sorjáztatása, a „mit tegyek” és a „hogya” kérdő formula megismétlése izgatott lelkiállapotból fakadó tanácstalanságot érzékeltet. A lírai én végül gyengeségére hivatkozva szólítja megállásra valamennyi rohamozóját.

Az első rész témastrófájának a hatodikat tekinthetjük. Ez a strófa intertextuálisan ismét a bibliai történethez kapcsolódik:

*Ki tudja, meddig fekiüdtem a sírban?
Csak most támadtam fel.
A semmi és az üresség után
Most perzselőn a Minden rám lehel.
Egy percre még megálljatok,
Mert különben az élet küszöbén,
A fényben és örömben
A boldogságtól összeroskadok.
S nem támaszt az Úr másodszor is fel.*

A harmadik versszak „Ott fekiüdtél te, ki tudja, mióta” kijelentése itt egyes szám első személyben megfogalmazott retorikai kérdéssé szelődülve ismétlődik variációsan. A retorikai kérdés, akárcsak a harmadik versszak „ki tudja, mióta” megfogalmazása, az idő kerekteinek tágulását érzékelteti. A „ki tudja, meddig” szemben áll a „csak most” jelenével, a múlt hosszú folyamata a jelen pillanatával. Ellentét feszül a „feküdtém” és a „feltámadtam” igék jelentésében is, amit a „semmi” és a „Minden” szembeállító ellentéte tovább erősít. A „semmi” az ürességet, a lélek halálát, a „Minden” a „perzselő” életet jelenti. A nagy változást megélt lírai énnek azonban vissza kell fognia magát, nehogy az öröm, a boldogság ismét porba sújtsa.

Az utolsó sor vall arról a bizonyosságról, hogy a lelki feltámadás csakis az Úr ajándéka lehet.

A vers második része a feltámadt lírai alany imája, könyörgése az Úrhoz. Az aposztrófé alakzatával, az Úr megszólításával indul, s a lelki halálból feltámadt teljes bizonyosságával hirdeti az Úrnak köszönhető csodát. Szavaiban még ott kísért a múlt emléke: szóhasználatával ismét Lázár bibliai történetére utalva villantja fel saját egykori gyengeségét.

*Uram, aki feltámasztottál,
Te látod rajtam
A síri gyolcsokat.*

A negyedik sortól könyörgésének szavait a „*könyörögve kérlek*” kifejezés nyomatékosítja. A világ kísértései, az önhittség, a világ káprázatai ellen kéri az Úr segítségét:

*Ím, könyörögve kérlek,
Ne engedd, hogy elbízam magamat,
S elkápráztasson nagy kerted, az élet.*

Majd a lealacsonyító bűnök beismerése és megvallása, az Istenhez emelkedő lélek hitvallása következik:

*Nagyon mélyről jövök,
Nagyon bűnös vagyok,
Nagyon tied vagyok.
Nagyon-nagyon hatalmadban vagyok.*

A bűnvallomás és a hitvallás kétszeri elmondása nyomatékosító szerepet tölt be. Az anaforák és epiforák, illetve a vegyes ismétlések (szimplókék) litániaszerű halmozásának is hasonló, kiemelő szerep jut. A megismételt sorkezdő „*nagyon*” és sorvégi „*vagyok*” kezdő- és végrímként, sőt önrímként is fokozott zeneiséggel cseng össze. Korántsem véletlenül, hiszen a lélek legmélyebb rezdüléseiről valának ezek a sorok. Az adott megfogalmazásban mélység és magasság, a bűn mélysége és a lélek Istenhez emelkedésének magassága áll szemben egymással.

Ellentétek sora („*fényes*” — „*sötét*”, „*porszem*” — „*világ*”, „*kis*” — „*roppant*”) és a „*kis*” anaforikus ismétlése fejezi ki egyrészt a megvilágosodott ember porszem voltát az isteni kegyelemhez mérten, másrészt pedig szembenállását a világ sötéttségével:

*Kis fényes porszem a sötét világon.
Kis gyertyaláng roppant karácsonyfádon —
Csak ez vagyok.
Megtapasztaltalak,
Tudom, ha akarod,
A sorssal vagy önnön bűnös kezemmel
Kis lángomat, ahogy meggyújtottad —
Elolthatod.*

A hitvallás egyben tanúságtétel is. A „*megtapasztaltalak*” fejezi ki annak a biztos tudatát, hogy a lélek lángját, amely bármikor ki is lobbanhat, Isten kegyelme gyújtotta meg. A „*Nagyon tied vagyok*”, „*Nagyon-nagyon hatalmadban vagyok*” és „*Megtapasztaltalak*” mélyről fakadó meggyőződésében a jánosi evangélium idézett igéi munkálnak.

A vers harmadik része az euforikus cselekvésláz határozott elutasításával indul:

*Nem.
Ez még nem nyugalom.
S nem a Te békességed ez a láz.
Égig repít és sárig lealáz,
De még nem a tied,
Nem a Te erősséged ez a láz.*

A versszak a „nem” tagadószó halmozására épül oly módon, hogy egyfajta szembeállító ellentétet indít el. Egy kivételével valamennyi sorban a tagadószó ismétlődik hangsúlyos helyen. A versszak váza: „Nem”, „Ez még nem”, „S nem”, „De még nem”, „Nem”. Háromszor fordul elő a sorok elején, mintegy anaforikus ismétlésként a „Nem”, kétszer pedig a „még nem”. A tagadószó állandó ismétlése úgy teszi hangsúlyossá a kijelentéseket, hogy közben nemcsak önmaga kap erős hangsúlyt, hanem a mellette álló szavak nyomatékát dallam-emelkedő is kíséri. Ez kontrasztív szerepet tölt be. Valamennyi kijelentést a *hanem* kötőszóval folytathatnánk. Az egyetlen olyan sorban pedig, amelyben nincs tagadószó, a fent és a lent ellentéte feszül: „égig” — „sárig”, „repít” — „lealáz”.

Az isteni gondviselésbe vetett feltétlen bizalmat a verszárlat kizáró ellentéttel fogalmazza meg. Ebben az ellentétben az önátadás mellett akár a költői önfeladás is benne rejlik:

*Én nem tudom,
Csak Te tudod a jót.
Az örökkévalót.
Az egyesegyedül nekem-valót.
Pihentess el magadban,
S ha túlhangos vagyok:
Tedd rám a hangfogót.*

SZOMMER EDIT

Csendburok

*Levetett csended most én felveszem,
e test, mit olykor magamra öltök,
hadd legyen vérző lelkemnek börtön
itt e földön, míg csended viselem,
ha visszavágysz e békés burokba,
mellém szegődhetsz újra, de halkan,
vigyázva, hogy ruhám le ne szaggasd,
s ha már kinőttük együtt a ruhánk,
majd visszafogad minket a világ.*

elszakadt szál

*tehetetlenség bénít, szavad
nincs, nem is lehet, elszakadt
szál már sehová nem vezet.
Megrekedt bennem a félelem;
manipulált sorsok, felszakadt
sebhelyek, kivérzett szívkamra,
halódva pulzáló vérerek,
otthonalanná vált életem
erőtlen szorongatja markod,
most is levegő után kapkod
tüdőm, mert szomjazom a jóra,
Isten már régóta tud róla,
hogy a gonosszal küzdesz, győzd le,
és a szál magától forr össze*

PETRŐCZI ÉVA

Szokatlan gyászdal

G. M. emlékére

*Sárga, riasztó, rég halott,
tükre-nincs, holdja-nincs,
jövőtlen körmök,
kórházi kallantyún csüngő,
vékony és reszketeg karok,
levegőt esdeklő tüdő,
s végül te, majdnem-hangtalan torok...*

Az első pillanatban elborzasztottatok.

*De ép maradt
a csúfondáros, zöld szem;
éreztem, amint kemény pillantása átlát
a Rókus öles falain.
Rám hunyorít és utolér a megbocsájtás,
föloldoz, rögtön, ott,
búcsúnk után, a Rákóczi út frivol zajában,
ahol vigaszt váró keserű szám
narancsos csokoládét majszolgatott.*

Köves András hazatér

CSARNAI ATTILA

1959-ben született Csepelen. Az ELTE BTK magyar–oroszc szakán végzett 1983-ban, majd elvégezte a Bálint György Újságíróiskolát. Jelenleg szabadúszóként dolgozik. Legutóbbi írását 2013. 2. számunkban közöltük.

Amikor Köves András megjelent Sonkolyék házában, szempillantásból megérezte, hogy rosszkor érkezett. Éppen kopogtatott az ajtón, mire Sonkoly Laci barátja helyett az édesanyja, Sonkoly Sándorné toppant eléje. A fiatalember megtorpant a küszöbnél, és szemét lesütve, majd mégis felbátorodva pörgött a nyelve. Együtt töltenék el a délutánt, megbeszelnék bizalmas dolgaikat. Az asszony viszont úgy sejtette, hogy András elcsalná a fiát, ám ki tudja, merre, és miben sántikálnak. Mert nem lehet megbízni bennük, pláne úgy, hogy az egyik nagyobb ördög a másiknál. Már nem is csínytevésekre szövetkeznek, hanem zsványkodnak, a kaland vége pedig úgy süllhet el, hogy rendőrök hozzák őket haza, és nem marad el a felelősségre vonás.

Köves András 16 éves, magasra nyúlt, vékony fiú volt. Hosszú karjait úgy lógatta maga elé, mintha szándékosan görnyedezne, pedig csak a testtartása volt rossz. Hirtelen nőtt meg, és kamaszosan nyakigláb lett. Arca hosszúkás és egyre legényesebb, ahogy férfivá cseperedett. Kissé sápadtnak tűnt a meglepetéstől, hogy Juli néni makacsul az útját állta. Apró, sötét szemgolyói mélyen ültek, huncutság és ravaszság keveredett bennük. Mintha folyton forralna valamit a fejében, de titkát nem árulná el senkinek sem. Mihelyst azonban megszólalt, inkább az ártatlanság tükröződött rajta, sőt, bizonyos megbántódás is, hogy gonoszságokat feltételeznek róla. Nyújtogatta a nyakát, leskelődött az asszony válla fölött, hátha megpillantja a barátját, de sokra nem jutott.

Sonkoly Laci lapított egy ideig odabent, mert várta, hogy anyja megenyhül, és nem egzecírozhatja igaztalanul a barátját. Aztán hirtelen kisomfordált a házból, és hetykén odavetette a kint ácsorgó fiúnak:

— Induljunk, András, hiszen éppen hozzád készültem!

Az anya haragosan felpillantott és toppantott egyet a lábával.

— Márpedig sehová nem mentek! — szisszent fel, és úgy járta körbe a két kamaszt, mintha a fejükben kutakodna, vajon mire készülnek, hová akarnak elcsavarogni. — Megmondtam, amit mondtam! Laci ma itthon marad, mert rengeteg a tennivalója a ház körül. András is jól tenné, ha otthon tenne-venne, biztosan hasznát vennék.

András megszeppent, és egykedvűen sóhajtozott. Már indult volna, de Laci visszatartotta. Kérdően nézett anyjára, hogy akkor most mi legyen, de már az asszony is elbizonytalanodott. Mintha megbánta volna, hogy túlságosan szigorúan lépett fel a fiúkkal. Nem kellett volna ilyen ijesztően felcsattannia, hiszen nem adtak rá okot.

Azazhogy megvolt az ok, de a ballépés a feledésbe merült. Az anyának mégis rossz érzései támadtak; erre pedig elfogta az indulat.

Úgy fél éve történt, hogy Bertold Géza, a helyi szakmunkásképző iskola igazgatója személyesen kereste fel az asszonyt, mit tud Köves András tartózkodási helyéről. Feldúlt és zaklatott volt; azonnal faggatózni kezdett, mintha nyomozó volna. Nála már rendőrök kopogtattak, mert a Köves fiúnak nyoma veszett, napok óta hiába keresték a lakóhelyén, a rokonainál. Az iskolában nem tűnt fel a hiányzása, de a rendőrök megjelenése mindent megváltoztatott. Először az volt a feltevés, hogy elkóborolt a barátaival, de remélték, hamarosan visszatér. Mászor is megesett, hogy köddé vált, de egykettőre előkerült; kiderült, hogy egy unokatestvérénél lopta a napokat. Állítólag terveket szövögetett, hogy új életet kezd messze valahol, s ha már elindult, többé nem fordul vissza. Aztán felrémllett, hogy bajba került, szerencsétlenség érte. Tán balesetet szenvedett, de nincsenek nála iratok, amikkel azonosítanák. Vagy rossz társaságba keveredett, rávették egy bűncselekmény elkövetésére, s ezért most szöknie kell. De ez lehetetlen, hiszen Andrásnak megvan a magához való esze.

Illetve mégis részese volt egy szerencsétlen esetnek, amivel magának okozott bajt, miközben semmi rosszra nem tört, de hát balul ütött ki a dolog. Az történt ugyanis, hogy egy ismeretlen személytől festményt vásárolt egy falusi vásárban. Arra gondolt, hogy jó pénzért majd továbbadja, mert a tájkép többet megért a vételárnál. A festményről azonban hamar bebizonyosodott, hogy lopott volt. Amikor nem sokkal később eladni készült a következő vásáron, a bábmészködő vevők egyike felismerte a képet, hogy azt bizony a szomszédjától rabolták el alig pár hónappal ezelőtt. Nem telt bele tíz perc, a festmény tulajdonosa, egy szakállas vénember is megjelent, és nyomban kérdőre vonta Kövest. Ő bemutatkozott, ahogyan illik, még a nevét és lakhelyét is elárulta. A haragos tulajdonos feldúltan számon kérte és csúnyán megfenyegette. A fiú hebegett és megijedt a következményektől, noha áratlan volt. Nem tudta volna kimagyarázni, hogy semmi köze a lopáshoz. Arra sem emlékezett, ki kínálta fel neki a festményt; percek alatt megtörtént az alkalmi adásvétel, aztán szétszéledtek a tömegben. Jóhiszeműen járt el — de ki hinne neki, akiről rosszakarói azt híresztelik, hogy születése óta gonosztevő? A tájképet hálálkodások közepette nyújtotta át a szakállas vénembernek, mert a becses tárgy végre visszakerült a gazdájához. Milyen szerencse, hogy az ügylet kedvezően véget ért! Az öregúr azonban kötötte az ebet a karóhoz; gyorsan felírta a fiú adatait és rendőrségi feljelentést helyezett kilátásba. Köves András rémülten kapkodta a levegőt, majd sebtében elinalt a helyszínről. Az az ötlete támadt, hogy egy időre elrejtőzik, hogy ne keltsen feltűnést — persze, ez volt a legfeltűnőbb! Valahol megbújik, míg elül a vihar és alábbhagy a forró nyomon üldözése, noha sem vihar, sem üldözés nem mutatkozott. Kihez forduljon, hová szaladjon? Alig van rokona,

gyámolítója; a szüleit ne említsük, a szüleit soha nem hozta szóba. Végül egy vidéki barátja jutott az eszébe, ott húzta meg magát néhány napig. Azt lódtította a családnak, hogy az iskolája a falusi élet tanulmányozására küldte hozzájuk. Befogadták, jól tartották, mert elég úzótnak látszott, biztosan igencsak strapás a középiskola. Úgy engedték el, hogy keresse fel őket máskor is, akár hosszabb időre, mert felettébb megszerették a röpké három nap alatt.

Köves András egyik szomszédja figyelt fel rá, hogy egy ideje nem látták — tán baja esett? Olyan magának való a fiú, meg jóformán senki sem viseli a gondját; ha kalamajka támad körülötte, vajon ki fogja pártját? Ekkor kezdtek érdeklődni utána, de se híre, se hamva nem volt. A jó szándékú szomszédasszony megrémült és lelkiismeret-furdalása támadt, hogy nem parancsolt rá a kamaszra: legalább neki szóljon, ha hosszabb időre távozik. Most aggódhat érte, futkoshat fűhöz-fához! Végül a rendőrségen kötött ki, hogy bejelentést tegyen. Azok nyugalomra intették, hogy a fiú hamarosan biztosan előkerül; a serdülőknél megesik, hogy sértődésből vagy bánatukban világgá mennek, de egykettőre hazatalálnak. Az iskola igazgatóját mindenestre felkeresték, akit elfogott a méreg a nyomozók láttán, mert oda lesz az intézmény jó hírneve. Maga is kutakodásba kezdett, így jutott el az ismerősök között elsőként Sonkoly Sándornéhoz. Együtt sopánkodtak és bosszankodtak, hogy már csak ez hiányzott nekik, hiszen éppen eleget mérgelednek eyebek miatt is.

Mikor Köves András előkerült, és összefutott a szomszédasszonyával, olyan széles mosoly ült ki az arcára, mintha a legboldogabb napját élné. De erre ő, aki távollétében egyre hívogatta a rendőrséget, hogy hátha a fiú nyomára bukkantak, eszelősen leteremtette, még az öklét is rázta feléje dühében.

— Te szégyentelen! — rikácsolta. — Semmirekellő! Te, te... — csuklott el a hangja, és elfogta a zokogás. Ráborult Köves vállára, és könnyeit törülgetve kötötte a kamasz lelkére, hogy soha többé ne szökjön el hazulról; ha pedig mégis mehetnékje van, hát menjen, de előtte értesítse a szándékáról! Ne kívánja, hogy belehaljon a fájdalomba, hiszen aludni sem bírt!

Sonkoly Sándornét határtalanul felizgatta az iskolaigazgató, mert sötét képet festett Köves András jelleméről és jövőjéről. Egyre keseregték: ha már ilyen fiatalon lődörgésre adja a fejét, később a börtönben végezheti. Megeshet, hogy lopni és rabolni fog, mert a lejtőn nincs megállás. Hacsak idejében észhez nem térítik, és jó útra nem terelik. Az asszony Laci fiát féltette, hogy András mellett csak bajba keveredik. Ha a fia is szó nélkül eltekereg, s rendőröknek kell hajkurászniuk, nem is tudja, mitévő lenne.

Ekkor elfogta a rémület és a harag, s olyan szúrós szemekkel méregette Andrást, mintha menten át akarná döfni pillantásaival. Körbejárta az esetlen kamaszt, hogy kifürkéssze, mi járhat a fejében. Elölről-hátulról vizslatta, leste a mozdulatait, arcának rezdüléseit,

aztán a ruházatát szemrevételezte mély gyanakvással. Milyen kítaposott cipőt hord, milyen ócska nadrágot húzott magára. Gyűrött az ingje, ápolatlan az egész külseje. Kereste a hibákat, amiket alkalmadtán azonnal szóvá tehet. Fortyogott az indulattól, hogy megleckéztesse a fiút, aki a háta mögött bizonyára szemtelenül viselkedik, tán gúnyolódik is rajta, mert óvja tőle a fiát.

— Mondd csak, András, vajon tudnak-e róla, hogy hozzánk jöttél? — célozgatott csúfondárosan, mert a fiú talán most is azon töri a fejét, hogy elszökjön otthonról.

— Kik? — csodálkozott ő. — Kiknek kell tudniuk?

— No lám, hiszen ezt sem tudod. Nem úgy volna-e helyes, hogy engedélyt kérsz... vagy legalább szóba hozod a szüleidnek, hol tölöd az időt? Ha eltűnnél napokra, tudják, hol keressenek...

— Én nem... — vágta rá a fiú. — Nem tűnök el sehová...

— Hogy nem-e?! — csattant fel az asszony. — És még vinnéd magaddal a fiamat is! Mit gondolsz, mit éreznek a szüleid, hogy elcsatangolsz a világ végére? A bánatot hozod rájuk, hogy csavargó lett belőled, pedig biztos csupa jót akarnak neked! Mit szól az édesanyád, az édesapád, hogy elhanyagolod az öltözőked, nem fésülködtél már napok óta, hisz most is merő kócban áll a hajad? Ejnye, hát helyetted is én pironkodjak?

— Már hogy akarnám? — rebegte a fiú, s közben köszörülgette a torkát. — Én igazán nem... Nekem nincsenek szüeim.

Sonkoly Sándorné hirtelen nyelt egy nagyot, elhült a szavak értelmén. Még éppen a száján volt, hogy egy újabb szemrehányást vágjon a kamasz fejéhez, de elakadt a beszédben. A bejelentéstől, hogy Andrásnak nincsenek szülei, egy csapásra felderengett neki, mintha a fia már tett volna erről említést. De olyan futólag, hogy kiment a fejéből. Elvörösödött, ügyefogyottan téblábolt, kutakodott az emlékezetében, szólni akart, de csak sóhajtott. Hol az egyik, hol a másik fiúra meredt kikerekedett szemekkel. Odébb settenkedett a bejárattól, hogy ne állja útját a fiúknak, és ne lássák rajta a zavarát. A szégyen fogta el, hogy rövid az esze, és felfuvalkodott volt, de hát pusztán a jó szándék vezette.

Még észrevette, hogy Köves András közben eloldalgott. Egy darabig ott ácsorgott előtte, fejét leszegve, kócos haját simítgatva és ruházatát igazgatva. Tüsténkedett rendbe szedni magát, hogy ne tűnjék pimasz csavargónak. Még az hiányozik, hogy a szomszédasszonya is megkorholja rendetlen külsejéért! Elköszönt, ahogy illik, s mondta volna még, hogy másnap majd visszatér, de inkább hallgatott. Szaporázta a lépteit hazafelé, vagy legalábbis abba az irányba indult, amerre lakott, s vissza sem nézett.

MARCO RONCALLI

Alois testvérrel

Taizében kulcsszó, központi szerepet játszó fogalom a „kiengesztelődés”. Kezdjük is ezzel a beszélgetésünket. Alois testvér, miért annyira fontos ez a közösségükben? És mit értsünk rajta?

Nemcsak Taizében kulcsszó a kiengesztelődés, hanem magában az Evangéliumban is. A kiengesztelődés nem pusztán egy tényezője a hitnek, hanem a szíve. Krisztus eljött — mondja János, tanítványainak egyike — és meghalt, hogy „Isten szétszórt fiait összegyűjtse” (Jn 11,52). Pál apostol pedig még tovább tágítja a perspektívát, egészen kozmikus dimenziót adva neki, amikor azt írja, hogy Krisztus „kiengesztelt mindent a földön és a mennyben” (Kol 1,20). Krisztus elhozta a békét, kiengesztelte az emberiséget Istennel és lerombolta az embereket elválasztó határokat. Azóta nem az erőszaké, nem az ellentétéké az utolsó szó, még ha léteznek is. Erről a kiengesztelődésről van szó. Erről szeretnénk tanúságot tenni. Krisztus arra küldi az őt követőket, hogy orvosolják maguk körül az elkülönülés sebeit. Arra hívja meg őket, hogy az egység megalkotói és egy új szolidaritás hordozói legyenek a világban.

Szem előtt tartva a minden ember közötti kiengesztelődést, véleménye szerint hol a helye a keresztények közötti kiengesztelődés keresésének, amit ökumenizmusnak nevezünk, s aminek az önök közössége oly sok energiát szentelt végig a története folyamán.

Természetesen kezdhethük a keresztények kiengesztelődésével. De ne feledjük, hogy azután ki kell terjesztenünk a beszélgetésünket a minden ember közötti szolidaritásra. Az egyik nem létezik a másik nélkül, az egyiknek sohasem szabadna léteznie a másik nélkül. Sőt, némi humorral szeretném azt mondani az olvasóknak, hogy ha ezek az első, főleg a keresztények kiengesztelődésének szentelt oldalak túlságosan megerőltetőnek tűnnek a számukra, akkor lapozzanak tovább rögtön a folytatáshoz! Azért mondom ezt, mert sok fiatal mindenekelőtt olyan lelki táplálékot keres, amely konkrét iránymutatást nyújt az életükben és motiválja a mindennapi elköteleződéseiket. Márpedig a keresztények szóhasználat, amikor egyházzól, felekezeti hovatartozásról, egyházközségekről beszélnek, távolinak és megközelíthetetlennek tűnhet. Nemrégiben egy ázsiai ország anglikán püspöke a következő súlyos szavakat mondta: „A fiatalok spirituális keresnek, mi pedig azt kérjük tőlük, hogy lépjenek be egy intézménybe; belső életre vágnak, az intézményeink pedig eltakarják előlük azt.” Taizében a hivatásunk arra sarkall bennünket, hogy mindent megtegyünk e két dimenzió egységben tartásáért. Szeretnénk úgy fogadni és megérteni a fiatalokat, amilyenek, és ha kenyeret kérnek, nem fogjuk arra ösztönözni őket, hogy mást egyenek. De szeretnénk azt is feltárni előttük, hogy amit egy hét alatt megélnék nálunk a dombon, az nem más, mint egyházi tapasztalat, és szeretnénk megpróbálni átadni nekik az egyházi élet ízét: egy egyszerű, szeretetteljes és nyitott életét.

A keresztények kiengesztelődése hatással

A keresztények sokat tehetnének azért, hogy előmozdítsák a kiengesztelődést a világban, a béke kovászává válhatnának az emberiség

lehet az emberek közötti békére?

családjában. Egy efféle elköteleződés azonban csak akkor hiteles, ha ők maguk is megélik egymás között, látható egységben. Az új nemzedékeknek hitelességre van szükségük. Számukra a szavak csak akkor hitelesek, ha egybeesnek az életmóddal. Amikor a keresztények elkülönülnek egymástól, akkor az általuk mondottak nem meg-hallhatóvá válnak. Csak akkor tudjuk átadni a Krisztus által hirdetett béke és kommunió üzenetét, ha egységben vagyunk. Voltak pillanatok a történelemben, amikor az Evangélium igazsága nevében elkülönültek a keresztények. Ma, az Evangélium igazsága nevében élet-bevágóan fontos mindent megtenni azért, hogy kiengesztelődjünk egymással. Merjünk lépéseket tenni a látható egység felé: ez az evangéliumi felhívás, amelyet a közösségünk szeretne hordozni. Részét alkotja a Roger testvértől, alapítónktól kapott örökségnek. Személy szerint az egyháznak mint kommunióban megélt életnek a képe volt rám nagy hatással Taizében már az első látogatásom-kor. Nagyon fiatal voltam — 1970-ben történt. Erős benyomást tett rám az imádság és a csend, de a közösségben megtapasztalt kom-munió is. S azt mondhatom: katolikusként Taizében fedeztem fel mélyebben az egyház katolicitását.

Roger testvérben na-gyon fiatalon, egy hosszú betegség alatt kezdett megérlelődni a gondolat, hogy kö-zösséget alapít. Vízió, utópia vagy pedig egy nagyon pontos terv szolgált alapul ehhez a küldetéshez?

Utópia? Nem. Vízió vagy terv? Kicsit mindkettő. Kezdetben bizo-nyára vízió volt, amelyet a béke utáni vágy és az a meggyőződés ins-pirált, hogy az Evangélium valóban képes átformálni a világot. Ak-koriban azért kellett a keresztények közötti kiengesztelődésre törekedni, hogy egységben lévő keresztényekként köteleződhessenek el az emberiség szolgálatában. Ne feledjük, hogy amikor mindez kez-dődött, egy erőszakkal teli történelmi időszakba léptünk Franciaor-szágba és Európába: a második világháború elején jártunk. Ugyan-akkor fontos aláhúzni, hogy Roger testvér — és ez mindig meglepett, valahányszor újra áttekintettem az első lépéseit — szükségét érezte annak, hogy célokat tűzzön ki, hogy úgy járjon el, hogy a vágyai ne maradjanak pusztá álmok, hanem valóra is váljanak. Tehát valóban beszélhetünk tervről, még ha nem is volt teljesen kidolgozott, előre meghatározott, mert idővel fejlődött, módosult. Például a végleges el-köteleződés kérdésére gondolok, amelyen az első években sokat gon-dolkodtak a közösség testvérei: el akarnak-e egy életre köteleződni végleges fogadalmakkal — végül ezt választották —, vagy pedig csak egy időre? Tehát két dolog kapcsolódott szorosan össze: egyrészt a kommunió, a béke, a kiengesztelődés szinte profetikus víziója. De volt egy terv is, amely megvalósításra várt: látható jelét adni ennek a kommuniónak egy közösség létrehozásával.

Álljunk meg egy pilla-natra a helynél: Taizé, a németek által elfoglalt Franciaország szélén. Maroknyi ház a Svájc-

Valóban. A háborúnak ebben a peridusában Taizé egy határ köze-lében volt: a megszállt Franciaországot a „szabad zónától” elvá-lasztó határvonal mellett. Ezt a helyet választotta 1940-ben egy olyan férfi, aki nem szerette a határokat, a korlátokat, a szakadásot-kat, aki nem szerette a megosztottságot, a kölcsönös és megfelleb-

hoz, Olaszországhoz és Németországhoz közeli Burgundia félreeső vidékén. Tehát átmenő útvonalak keresztesedése, amely Clunyval is szomszédos. Egyébként azt hiszem, kezdetben a közösség megnevezésekor Clunyról beszéltek, és nem Taizéről.

Tehát nem meglepő, hogy a „Clunyi közösség” kezdetének idején egyes svájci, genfi vagy vaud-i protestáns körökben azt vetették a szemére, hogy „elárulta a reformáció alapelveit”.

Térjünk vissza Taizére és közelségére Clunyhez. Tudatos, stratégiai választás volt ez a részéről?

Éppen ez az elszigeteltség adott lehetőséget Roger testvérnek arra, hogy nem messze a Franciaországot kettéosztó demarkációs vonaltól nagylelkű cselekedeteket vigyen végbe.

bezhetetlen ítélkezést, ahogyan a vallási felekezetek, a kultúrák és a nemzedékek közötti ellentéteket sem. Egy férfi, aki az egységre vágyott, aki inkább törekedett a megértésre, mint arra, hogy őt értse meg mások. Aki rögtön hozzá akart látni, másokkal együtt, ahhoz, hogy a saját életükkel megvalósítsák a kiengesztelődést. Az is igaz, hogy Taizé földrajzilag közel van Clunyhez, a történelemben fontos szerepet játszó apátság központjához, amelyet Roger testvér a tanulmányaiból ismert. Tudta, hogy a középkorban ennek az apátságnak a spirituális kisugárzása lassanként kiterjedt egész Európára. Szerzetesei átkeltek a határokon és mindenfelé monastorokat alapítottak. Szintén tőlük indult ki a liturgikus imádság megújulása, amely nagyon szép és kidolgozott volt Clunyben. A fiatal Roger Schutz teológiai licenciátusi dolgozatának a címe — amelyet 1943-ban védett meg — így hangzott: „A szerzetesi eszménykép Szent Benedekig (6. század) és egyezősége az Evangéliummal”. Meg volt győződve arról, hogy a monachizmus az Evangélium követésének egy módja, és egyáltalán nem áll ellentétben vele. Ez azonban szokatlan téma volt protestáns környezetben.

Valóban nem meglepő. Pedig dolgozata legeredetibb részében Roger testvér éppen azt a kérdést vetette fel, hogy a reformáció négy évszázada után vajon nem lehetne-e a közösségi életben keresni a Krisztushoz vezető utak egyikét és támogatni egy kiengesztelődésre irányuló törekvést. A monasztikus élet eltűnt a reformáció egyházaiból. S akkor anélkül, hogy megtagadta volna felekezeti származását, létrehozott egy közösséget, amelynek szükségszerűen gyökeret kellett eresztenie az osztatlan, protestantizmus előtti egyházban is. Mert egy ilyen közösség létrehozásával hozzákapcsolódott a katolikus és az ortodox hagyományokhoz.

Nem hiszem. Persze Taizé elhelyezkedése miatt ezt gondolhatnánk. De Roger testvér gyakran mesélte nekünk, hogy másutt is keresett helyet. Adódott volna számára lehetőség Szavojában, egy másik pedig Bresse-ben. Úgy tűnik, választását az a szenvedéssel teli légkör határozta meg — „Valóban súlyos volt”, mondta —, amely ebben a burgundiai régióban uralkodott, ahol házat vásárolva letelepedett. A falu egyik idős asszonya kérte, hogy maradjon és osztozzon a kis számú lakossággal a háború okozta bajokban és az elszigeteltségben.

Igen. Magányában be tudott fogadni menekülteket, el tudott bújtatni a németek által megszállt zónából menekülő embereket, főként zsidókat. A szolgálatnak szentelt élet volt ez, ami az imádságon alapult. Megosztott másokkal azon a kevésen, amije volt, a kút vizén, a csalánlevesen, a fedélen, a tűz melegén... Ugyanakkor nem csinált nagy ügyet a dologból: számára egyszerűen arról volt szó, hogy osztozzon a szenvedésben. Egész életében azok felé akart menni, akiket szenvedés sújtott, legyen az fizikai vagy morális, és megértette ve-

lünk, testvérekkel: arra szól a hivatásunk, hogy osztozzunk a fájdalomban, enyhítsük azokat, legyünk közel a többiekhez. Ez az a vízió és terv, amelyről az imént beszéltünk. De hozzá kell még tenni, hogy bármennyire is tragikusak voltak a történelmi körülmények, bármennyire is sürgető volt a szolidaritás, amelynek jelét akarta adni, soha nem feledte hosszú távú tervét; gondolkodott a jövőn, azt kutatta, hogyan sikerülne olyan embereket formálni, akik hozzájárulnának a háborútól különböző jövő kimunkálásához. Egy közösség létrehozása szolgálta ezt a célkitűzést. Az első periódus után, amikor Roger testvér egyedül élt, megszületett a kezdeti közösség. Eleinte alig ismerték őket, aztán érkezett néhány újabb fiatal testvér: 1949 húsvétján heten voltak, akik életre szólóan elkötelezték magukat. A közösségnek hamarosan *Szabályzata* is lett.

¹A két változat megtalálható a *Les Écrits fondateurs* (Les Presses de Taizé, 2011) című kötetben.

Roger testvér 1952–1953 telén írta. Később inkább egy kevésbé jogi megnevezéssel illette: Taizé forrásai. Tehát ez a Szabályzat ma már több mint hatvan éves.

Egy immár hatvan éve írt Szabályzat megfelel-e még a mai kornak, és lehetővé teszi-e a közösség számára a megújulást, amire folytonosan szükség van egy megállíthatatlan ütemben változó világban?

Milyen hasonlóságok és különbségek vannak a Taizéi Szabályzat és a régi monasztikus regulák között?

Igen, ám az eredeti szöveget, amelyen közösségi életünk alapul, maga Roger testvér több alkalommal átnézte és módosította. Nem sokkal a halála után úgy határoztunk, hogy újra kiadjuk mindkét változatot: az 1980-as legújabbat, amelynek *Taizé forrásai* a címe, és az elsőt, a maga néhol elavult nyelvezetével, de amely tartalmazza az alapvető megfigyeléseket is: megőrizte minden értékét, nevezetesen amikor úgy mutatja be a közösséget, mint a „kommunió paraboláját”.¹

Azt hiszem, a társadalom átalakulása ellenére a kezdeti meglátás továbbra is lényegbevágó, s ez egy olyan közösségi élet kialakításának a szándéka, amely a kiengesztelődés jele, egy olyan életé, amely jellé válik: az egység jelévé az egyházban és a béke jelévé a világban. A felhívás a megújulásra az arra irányuló hívásban rejlik, hogy ne ragaszkodjunk mereven a leírt betűkhöz vagy a struktúrákhoz, hanem újra és újra adjuk át magunkat a Szentlélek sugallatának. Egyébként a *Taizé forrásai* emlékeztet bennünket arra, hogy csak akkor van értelme alávetni magunkat egy közösségi szabályzatnak, ha azt Krisztusért tesszük, akit úgy dicsőítünk és szolgálunk testvéri életünkkel, hogy az a mai emberekért és velük együtt történjék.

Ahogy a többi regula, a *Taizéi Szabályzat* is a három végleges elköteleződést állítja a testvérek életének középpontjába, azonban kissé másképpen nevezi meg azokat. Roger testvér előnyben részesítette a cölibátus szót a szüzesség szóval szemben, nem akarta kisajátítani a monasztikus élet számára a tisztaság szép szavát, mert azt bizonyos értelemben megkívánja a valóban hűséges házasság is. Inkább anyagi és szellemi vagyonszövéséről szeretett beszélni, mintsem szegénységről, mert önmagában véve a szegénység nem erény, szerencsétlenségként él meg azok, akik az egész világon szenvednek tőle; a szív és a lélek egyszerűsége a fontos. Végül pedig Roger testvér mindig kerülte, hogy engedelmességre szólítsa fel a testvéreket; kezdetben egy tekintély elfogadásának közösségéről beszélt, aztán kihúzta a szövegekből a tekintély szót is, hogy a priort csak a kö-

zösség egyik szolgálójaként jelenítse meg. A *Taizéi Szabályzat* hasonlít a többi regulához azáltal, hogy a közös imádságot és a testvéri szeretetet helyezi előtérbe. De abban a tekintetben már sajátos, hogy mindenekelőtt az evangéliumi nyolc boldogság szellemiségének megértését javasolja a testvéreknek, amit ezzel a három szóval foglal össze: öröm, egyszerűség és irgalmasság. Talán az a leginkább meglepő a *Taizéi Szabályzatban*, hogy csak a közös élethez legszükségesebb dolgokat kívánja jelezni. Nincs benne rendszabály, napi-rend, nincsenek gyakorlati pontosítások — minden egyes nemzedéknek a maga módján kell adaptálnia a felajánlott lényeket.

Miben állt a fejlődés a Szabályzattól a Taizé forrásaiig?

A két szöveg szellemisége természetesen ugyanaz, ám a *Taizé forrásait* írva Roger testvér nagy hangsúlyt helyezett arra, hogy ne akarjon megszabni semmiféle jogi tényezőt a közösség építéséhez. Arra ösztökéli a testvéreket, hogy határozottan a saját belső útjukat járva vegyenek részt a közös teremtésben. Erőteljesebbé vált a keresztények kiengesztelődésére irányuló felszólítás. Még kifejezettebben hívja a testvéreket arra, hogy a bizalmat helyezték életük középpontjába, a bizalmat Istenben, az emberben, és ezt sugallja: „Ha a szív bizalmában kezdődne minden...”² A nyelvezetéből teljesen kiveszik az irányító jelleg, amely néhol még jelen volt a *Szabályzatban*, inkább javasol, kérdéseket tesz fel a testvéreknek, mint például: „Azok közé tartozol-e, akik — bármilyen kevesük van is — az osztozással a szép emberi reményt éltetik a földön? Szinte a semmivel a kiengesztelődés útját épít-e a közösség misztériumában, az egyházban?”³ Egyébként a *Taizéi Szabályzatot* olvasva érezzük, hogy 1952-ben egy kis közösség keretében íródott. A testvérek akkor még csak kicsinyke csoportot alkottak, és mind protestánsok voltak. A *Taizé forrásai* 1980-ban született, egy ökumenikus közösség és csoportosan érkező fiatalok fogadásának sokkal szélesebb kontextusában.

²Roger testvér:

Taizé forrásai.

(Ford. Hegedűs Andrea.)

Vigilia Kiadó, Budapest,

1997, 63. Vö. uo. 47.

³Uo. 60.

El tudná magyarázni, hogy mikor és hogyan ment végbe a közösségnek és hivatásának ez a kiszélesedése?

Nagyon egyszerűen annyit mondhatok, hogy amit ma ökumenikus közösségként megélünk, az elképzelhetetlen lett volna a II. Vatikáni zsinat előtt. Ami engem illet, én a zsinatnak köszönhetően látogathattam el Taizébe 1970-ben tizenhat éves fiatal katolikusként, és mélyíthettem itt el a hitemet különböző felekezetű keresztényekkel. Az én utam, mint oly sok más zarándoké, akik eljönnek imádkozni a dombunkra, lehetetlen lett volna a zsinat nélkül. A zsinattal, és azt megelőzően XXIII. János pápa trónra lépésével fordulat vette kezdetét Taizében. Már 1958 novemberében, rögtön a megválasztása után, az új pápa magánkihallgatáson fogadta Roger testvért, akit elkísért Max testvér is, egyik társa a legelső időktől. Ahogyan fogadta őket, amilyen nyitottságot mutatott irányukban, az fontos állomást jelentett Taizé életében. Már ettől az első találkozástól kezdve szívélyes kapcsolat alakult ki XXIII. János és Roger testvér között. Roger testvér gyakran szenvedett attól, hogy rosszul értik a hivatását, néha el is vetik, katolikus oldalról éppúgy, mint protes-

táns oldalról. Nagyon mély benyomást gyakorolt rá, amikor érezte, hogy a pápa bízik benne, érti, felfogja és értékeli a kiengesztelődésre irányuló törekvését. A későbbiekben, egészen élete végéig, Roger testvér előszeretettel idézte azokat a szavakat, amelyeket a pápa nyilvánosan mondott a nem katolikus keresztényekkel kapcsolatban néhány héttel azután, hogy bejelentette a zsinat összehívását: „Nem indítunk történelmi pert, nem keressük, hogy ki tévedett vagy kinek volt igaza; a felelősség közös; csak annyit mondunk: engesztelődjünk ki egymással!”

Amikor Roger testvér „fordulatról” beszélt, főként a János pápával 1963 februárjában történt utolsó találkozására utalt. Ezen a legutolsó kihallgatáson Roger testvér megkérdezte a pápától, hogy hol van a helye Taizének az egyházban. XXIII. János, akit már nagyon megviselt súlyos betegsége, kezével körkörös mozdulatokat téve így válaszolt: „A katolikus egyházat egyre nagyobb koncentrikus körök alkotják”. Azt nem pontosította, hogy melyik körbe helyezte Taizét, de Roger testvér megértette, mit akart mondani neki a pápa: már belül van, folytassa csak az útját. És ő ezt tette. Gyakran eszembe jutottak ezek a körök. Nevezetesen akkor, amikor ellátogattam Roncalli pápa [XXIII. János családneve] szülőfalujába valamennyi testvérrrel, 2005-ben, a Milánóban rendezett európai ifjúsági találkozónk után, és egy másik alkalommal 2008-ban, amikor azért mentem oda, hogy együtt imádkozzam a fiatalokkal és a pápa egykori tikarával, Loris Capovillával, aki ma már bíboros.

Mennyiben jelentett ez a találkozás „fordulatot”, és miért olyan fontos még mindig az Ön számára?

Azért, mert az egész ökumenikus törekvés, amit Roger testvér később kifejtett, s amit mi is folytatunk, azon a nagyon nyitott egyházzól alkotott vízió alapul, amelyet XXIII. János tárt elé. Különböző alkalmakkor hallottam, hogy Roger testvér egyenesen ezeket a nagyon erős szavakat mondta: „Taizé alapítója XXIII. János”. Ami bizonyos értelemben igaz is. Giuseppe Roncalli, a pápa legfiatalabb testvére egy nap hasonló dolgot állított. Pár évvel XXIII. János halála után eljött Taizébe a családja néhány tagjával együtt. Mindent igen alaposan megfigyelt. Észrevette például, hogy a fiatalok a dombunkon nagyon egyszerű körülmények között vannak elszárlásolva. S egy este azt mondta az egyik vele tartó unokájának: „Ami kinő Taizéből, azt a testvérem kezdte el”.

Hogyan alakult ezután Roger testvér útja?

Miután alaposan átgondolta mindazt, ahogyan fogadta és amit mondott neki XXIII. János, olyan lépésekbe kezdett, amelyek előzmény nélküliek a reformáció óta eltelt időben, olyan progresszív és egészen új útra lépett, amelyet nehéz megfogalmazni és könnyen félre lehet értelmezni. 1980-ban, a római európai ifjúsági találkozónkon, II. János Pál jelenlétében Roger testvér a Szent Péter bazilikában nyilvánosan ezt mondta: „Mély benyomást gyakorolt rám a nagyanyám életének tanúságtétele, s az ő példájából okulva találtam rá keresztény identitásomra oly módon, hogy kiengesztel-

tem magamban eredeti vallásomat a katolikus hit misztériumával, anélkül, hogy bárkivel is megtagadtam volna a közösséget.” Később néha újra használva ezt a megfogalmazást, előszeretettel hozzátette még a „katolikus hit misztériumával” után: „és az ortodox hittel”, mert nagyon közel érezte magát az ortodox egyházakhoz.

Egyesek arról beszéltek, hogy Roger testvér megtért a katolikus hitre.

„Megtérésről” beszélni ezzel az úttal kapcsolatban annyi, mint nem érteni az eredetiségét, nem fogni fel, hogy mire törekedett Roger testvér. A „megtérés” szó, amelynek megvan a maga története, szakítást jelent a saját gyökereinkkel. Roger testvér elfogadta, hogy egyesek számára az egyházak és országok sokféleségében az egyéni megtérés egy lehetséges út, ám önmaga, és általában véve a közösségünk tekintetében inkább „kommunióról” beszélt. Az ő esetében a fokozatosan történő teljes kommunióba lépés a katolikus egyházzal két ponton konkretizálódott, amit sohasem tartott titokban: részesülés az Eucharishtiában és egy egységet célzó szolgálat szűkességének elismerése, amelyet Róma püspöke gyakorol.

Roger testvér évente el látogatott a Vatikánba.

Valóban, miután találkozott XXIII. Jánossal, minden évben fogadta őt VI. Pál és II. János Pál, aki 1986-ban még Taizébe is eljött.

Egy kép pedig minden másnál jobban megjelent sok embert: Taizé alapítóját megáldoztatja Ratzinger bíboros II. János Pál temetésén, 2005. április 8-án...

Sokan valóban elcsodálkoztak ezen a képen. Pedig 1972 óta Roger testvér, akárcsak a többi testvér, nyilvánosan áldozott az Eucharisztia katolikus ünneplésein. Először Autunben (ennek az egyházmegyének a területén található Taizé faluja) áldoztatta meg Armand Le Bourgeois püspök, anélkül, hogy Roger testvér más hitvallást is tett volna, mint amelyik a minden keresztény által vallott Credóban megfogalmazódik.

Miért éppen 1972-től kezdődően?

Azért esett a választás éppen erre az időpontra, mert Roger testvér akkoriban készült fogadni az első katolikus testvér életre szóló elköteleződését a közösségben, és elképzelhetetlen volt, hogy ne ugyanannál az eucharisztikus asztalnál áldozzanak. Néhány hónappal később, 1973 áprilisában Mgr. Le Bourgeois eljött Taizébe, és ugyanígy megáldoztatta a közösség valamennyi testvérét.

Mit ért azon, hogy „megelőlegezni az egységet” a különböző keresztény felekezetek között? A Taizéi Község hogyan éli meg az egységet? Milyen magatartást tanúsít például az ortodox egyházakkal vagy a pápa szolgálatával és

Ahelyett, hogy általában magatartásról beszélnek, inkább tényeket említek. Az ortodox egyházzal kapcsolatban elmondhatom, hogy 1965-ben a konstantinápolyi pátriárka, Athenagorasz szerzeteseket küldött Taizébe, hogy több évig a közösségünkkel éljék a monasztikus életet. Még ma is előfordul, hogy különféle nemzetiségű ortodox szerzetesek jönnek hozzánk osztozni egy időre az életünkben. A barátság és a bizalom kötelékei évről-évre szorosabbá válnak a különböző ortodox egyházakkal. Ami a katolikus egyházat illeti, a testvérek megállapították az évente tartott tanácskozásukon 1969-ben, hogy a katolikusok pusztán jelenléte a közösségben arra készítette őket, hogy még inkább megélik az egység megelőlegezését, kommunióban a pápá-

az Eucharisztia szentségével szemben?

⁴Lásd a *L'Eucharistie, mémorial du Seigneur, sacrifice d'action de grâces et d'intercession* (Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, 1959) című könyvét.

A testvérek nem éreztek nehézséget megtenni ezeket a lépéseket?

Olyan út ez, amely bizonyára nagyon sokat követel mindegyik testvértől, még a személyes életükben is. Hogyan tudnak mégis előrejutni rajta?

Úgy tűnik, Ön tele van reménységgel. Pedig napjainkban sokan azt mondják, hogy nem történik előrelépés az ökumenizmus terén.

val. Közösségünkben megszületett a bizonyosság, hogy a nem katolikusok kiengesztelődése Rómával nem következik be, ha egyfolytában feltételeket szabunk hozzá, hanem csak ha belülről elősegítjük. Másrészt 1973 óta, ahogy az imént mondtam, minden testvér részeseül a katolikus egyház szentáldozásában. Ez volt az egyetlen lehetőség a közös áldozásra. Az ökumenikus teológia kutatásai, nevezetesen Max testvérünknek a megemlékezés jelentésére irányuló vizsgálódásai,⁴ lehetővé tették számunkra, hogy ugyanolyan értelmezésünk legyen az Eucharisziáról.

Egészen természetessé vált számunkra. Azok, akik protestáns családban nőttek fel, anélkül vállalják fel ezt az utat, hogy a legkevésbé is megtagadnák az eredetüket, sokkal inkább hitük gazdagodásaként élik meg. A katolikus családból érkező testvérek pedig szintén gazdagodásnak érzik, hogy a II. Vatikáni zsinat iránymutatását követve megnyílnak a reformáció egyházainak adományai és kérdésvetésesei előtt. Természetesen mindez néha korlátozásokat és lemondásokat von maga után. De tudatában vagyunk annak, hogy nincs kiengesztelődés lemondás nélkül. Együtt élni eredeti felekezeteink különbözőségében, napról napra elmélyíteni mindazt, ami ezzel jár: számunkra ez is az egység megelőlegezésének egy módját jelenti.

Megelőlegezni a keresztények kiengesztelődését az életünkkel, már kiengesztelődve élni, mindez újra és újra arra a törekvésre sarkall bennünket, hogy egymás között „csak egy szív és egy lélek” legyünk (ApCsel 4,32). Ez jelenti a „kommunió parabolájának” megvalósítását, amelyről Roger testvér beszélt. S ez nem pusztán a reflexió szintjére igaz, hanem testestől-lelkestől elkötelez bennünket. A kiengesztelődésnek szívünk legmélyéig kell hatolnia. Mindennapi küzdelmet jelent, amit mindannyian önmagunkban folytatunk. Reméljük, hogy ez a tapasztalat hozzájárulhat a teológiai téren történő előrehaladás előkészítéséhez is. Az egyház történetében a hit megélésének módjában bekövetkező változások mindig megelőzték teológiai kifejeződésüket.

Ez igaz, az ökumenizmus, és különösen a teológiai ökumenizmus — mondjuk így —, kissé elbátortalanodott, kifáradt. Egy rakás dokumentum és nyilatkozat áll a rendelkezésünkre, csakhogy ezek már nem találnak jelentős visszhangra az egyházak konkrét életében: megmaradnak az írott szöveg szintjén, anélkül, hogy sikerülne kellőképpen éltetniük az ökumenizmus szellemét. Márpedig az ökumenizmus nem lehet pusztán írott szöveg. A mai keresztényeknek kell újra rátalálniuk bennük a szellemiségre. Ez a szellemiség nem tűnt el. Ami a mi közösségünket illeti, igyekszünk mélyen átítatódni vele. Roger testvér halála után nagyon sok bátorító üzenetet kaptunk, hogy folytassuk sajátos utunkat az ökumenizmus terén. Mindez nagyon szép megerősítést jelentett számunkra. Még ha bizonyos tekintetben ezek a megerősítések meg is lepnek, csodálkozást is váltanak ki belőlünk.

Miért váltanak ki csodálkozást?

Mert valójában nincs teológiai megoldásunk, amit nyújthatnánk. Nem állítjuk, hogy megtaláltuk a megoldást, amely lehetővé tenné a keresztények egységét. Cselekvési módjaink nem tökéletesek. Tudjuk, hogy helyzetünk ideiglenes a teljesen megvalósult egységet várva. Amit mi tudunk nyújtani, az talán ez az egyszerű, de napjainkban fontossá váló tény: megelőlegezni az egységet, azt az egységet, amelyre Krisztus hív bennünket az Evangéliumban. Mindent összevetve, a minket foglalkoztató témának már nem is az ökumenizmusnak kellene lennie, hanem az Evangéliumnak, Krisztus jelenlétének. Ha csak az ökumenizmusba kapaszkodunk, akkor főleg az elkülönülést hangsúlyozzuk. Éppen ellenkezőleg, össze kell gyűlnünk azért, hogy megmutassuk először is és mindenekelőtt, hogy az egység már létezik: még ha nem is teljes, még ha nem is tökéletes, de már létező realitás. Maga Krisztus az, aki egyesít bennünket: Roger testvér a „kommunió Krisztusának” nevezte.

Vajon lenne mód ezáltal újra rátalálni magában a teológiai dialógusban a II. Vatikáni zsinat időszakának eredeti szellemiségére?

Igen. Eszembe jut itt Keresztelő János képe. Ő akkor kapott meghívást arra, hogy tanúságot tegyen Krisztusról, amikor még nem is ismerte. Azt hirdeti, aki még ismeretlen (Jn 1,26–34). Elvileg csak annak lehetünk a tanúi, amit láttunk vagy hallottunk. Márpedig Keresztelő János még nem ismerte Krisztust, amikor Isten elküldte, hogy előkészítse az útját. Ahogyan ő tanúja volt a még ismeretlen Krisztus eljövetelének, mi ugyanúgy igyekszünk tanúságot tenni az egyház egységéről, amelyet még eltakarnak a megosztottságaink, tehát valami olyasmiről, aminek még nem ismerjük a körvonalait. Keresztelő János tanúságtétele teljes egészében egy ismeretlen jövőhöz kapcsolódott. A miénk is.

A testvérek különböző felekezetekből jönnek, egyesek a katolikus egyházból, mások különféle protestáns gyülekezetekből. S amikor az arcukat nézzük, azt látjuk, hogy még másféle különbségek is vannak önök között.

Nagy a sokféleség közöttünk, és nem pusztán a felekezeti származást, hanem a nemzetiséget, a nyelvet, az életkort, az iskolázottságot és a képzettséget tekintve is. A sokféleség számos öröme ad okot számunkra. Engem már fiatalkoromban vonzott, és arra gondoltam: ezeknek az olyannyira különböző embereknek sikerül együtt élniük! Gyakran tanulunk valami újat egy másik keresztény hagyományból érkező testvértől, de a hitünk alapvetően ugyanaz. Viszont az országok és földrészek közötti kulturális különbségeknek nagyobb kihatásai vannak a mindennapi életre. Mintegy harminc nemzetiséghez tartozunk, Európa minden régiójából, de Afrikából, Ázsiából, Észak- és Dél-Amerikából is. Szeretnénk, ha életünk harmóniája jele lenne nem pusztán a felekezetek, hanem az emberiség családjának általunk képviselt különböző csoportjai közötti kommunikációnak is. Lehetséges a kölcsönös gazdagodás. Identitásunk nemcsak a származásunkban gyökerezik, hanem Krisztusban is, akit mi mindannyian magunkra öltöttünk.

Bende József fordítása

Részlet Alois testvér Vers de nouvelles solidarités. Taizé aujourd'hui című, Marco Roncallival folytatott beszélgetéseit tartalmazó könyvéből (Éditions du Seuil, Paris, 2015), amely a közeljövőben jelenik meg magyarul a Vigilia kiadásában.

A Megszentelt Élet Éve alkalmából az alábbi kérdésekkel fordultunk néhány magyarországi szerzetesrendhez:

— *Ki a szerzet alapítója, mikor, hol tevékenykedett, milyen céllal hozta létre szerzetét?*

— *Magyarországon mikor telepedtek le, milyen tevékenységet folytattak?*

— *A feloszlítás előtt mennyi volt a rendtagok száma, milyen intézményeket tartottak fenn/milyen munkát végeztek?*

— *Ma mennyien vannak a világon és Magyarországon, milyen intézményekben milyen munkát végeznek?*

— *Két-három mondatban foglalják össze jövőképiüket.*

Ezúton is köszönjük a válaszaikat. (A szerk.)

Boldogasszony Iskolanővérek

A Boldogasszony Iskolanővérek (korábbi nevén Misszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek) nemzetközi kongregációját 1833-ban alapította Karolina Gerhardinger, szerzetesi nevén Jézusról nevezett Mária Terézia (1797–1879), akit Szent II. János Pál pápa 1985-ben boldoggá avatott.

Hazájában, a Bajor Királyságban a felvilágosodás következményeként feloszlatták a szerzetesrendeket, így 1809-ben azt a Regensburg mellett működő Notre Dame kolostort és iskolát is bezárták Stadtamhofban, ahol Karolina 12 éves végzős diák volt. Michael Wittmann plébános úgy óvta meg az iskola nélkül maradt gyermekeket, hogy Karolinát és két társát felkérte, tanítsák a kisebbeket. A három fiatal lány jó pedagógusnak bizonyult, 3 év múlva oklevelet is szereztek.

Karolina kitarzott a tanítás mellett, egyre inkább hivatásként élve a feladatot, melyet rábíztak. Felismerte, hogy a lányok nevelése által jó irányban lehet hatni a családokra, a családok pedig hatnak a társadalomra. I. Lajos trónra lépésével ismét meg erősödhetett a bajor katolikus egyház. A király támogatásának is köszönhető, hogy Karolina 36 évesen megalapította a nevelésre, oktatásra irányuló új közösséget, az iskolanővéreket. Sokan csatlakoztak, és egymás után alapítottak a környéken kolostorokat, iskolákat. Meghívták Amerikába és Európa több országába is. (Alapítónkról, Gerhardinger Boldog Teréziáról szóló saját készítésű játékfilmünk első két része már elérhető honlapunkon: www.iskolanoverek.hu Karolina 1. Karolina 2.)

Magyarországon 1858-ban Temesváron hozta létre első intézményét, és néhány éven belül sorra fogadott el a rend újabb és újabb meghívásokat a Partiumba, Erdélybe és a Bánátba. A rend

működése azután elterjedt a Kárpát-medence belseje felé is. Elsősorban népiskolákban tanítottak a nővérek, de voltak magas színvonalon működő leánygimnáziumaik és tanítóképzőink is. A trianoni döntéskor az ország kétharmadával együtt az iskolanővérek házainak is mintegy a kétharmadát csatolták el, 32-ből 22-t. Így jött létre egy önálló Román rendtartomány és a szlovén iskolanővérekkel egyesülve egy Jugoszláv Tartomány. A Csonka-Magyarországon tovább működő Magyar Tartomány központja Szeged lett. A két világháború között megújuló katolikus hitélet gyümölcseként új alapítások is jöttek létre.

A felvirágzásnak az iskolák 1948-as államosítása, majd a rendek 1950 júniusában történt feloszlítása vetett véget. 6 óvodát, 1 kisgyermek napközit, 18 általános iskolát, 2 gimnáziumot, 2 ipari középiskolát, 1 gazdasági szakiskolát, 2 tanítóképzőt, illetve liceumot és 7 diákotthont vettek el tőlünk. 376 főből állt rendünk, amikor legtöbb házunkból a nővéreket internálótáborokba hurcolták, ahonnan egzisztencia nélkül szabadultak. Csaldagok és jóakarátú emberek fogadták be őket, vagy cselédként idegeneknél kellett elhelyezkedniük. Még abban az évben, szeptemberben a vallásszabadság látszatát kelve, az állam visszaállított négy rendet, és 8 katolikus gimnázium vezetésével bízta meg őket. A mi rendünk kapta meg a két leánygimnáziumot: a debreceni Svetits Intézetünk épületének körülbelül egyharmadát, illetve az Isteni Szeretet Leányai budapesti intézetének, a Patrona Hungariae Gimnáziumnak alig több mint felét.

Ezek között a körülmények között, erős állami korlátozás és ellenőrzés mellett a gimnáziumi tanári diplomával rendelkező nővérek visszatérhettek a közösségbe, és megkezdhették a munkát. A nővérek létszámának csak egynegyede fért bele a keretbe még úgy is, hogy a házi munkákra inkognitóban iskolanővéreket vettek fel alkalmazottként. Ők nem hordhatták a rendi viseletet, nem használhatták szerzetesi nevüket sem. Ugyanígy titokban kellett tartani azt is, amikor a főnöknők „kereten kívüli” nővéreinkkel tartották a kapcsolatot. Ezek az iskolanővérek osztoztak a többi magyarországi szerzetes sorsában, akik szétszórásban, illegálisban éltek meg fogadalmas életüket.

Ma az iskolanővérek 35 országban közel 3000-en tevékenykednek. A földrészek közül egyedül Ausztráliában nincsenek. Magyarországon és a határon túli magyarok között 72 rendtag szolgál.

Hazánkban 4 helyen működünk egy-egy intézménnyel, melyekben az óvodásoktól az egyetemistákig foglalkozunk fiatalokkal: Debrecen-

ben, Makón és Szegeden, továbbá Budapesten, ahol miénk az ország egyetlen lánygimnáziuma. Iskoláink a küldetéses ember iskolái: a nővérek és munkatársak küldetésékként élik meg a nevelést, a rájuk bízottak pedig küldetésük kereséséhez és betöltéséhez kapnak indítást: „Számunkra a nevelés azt jelenti, hogy az embereket — mint Isten teremtményeit és képmásait — teljes kibontakozásukhoz segítjük, és képessé tesszük arra, hogy latba vessék adottságaikat a föld emberhez méltóvá alakításában” (Szabályunkból).

Az intézményes nevelés mellett sokféle inszergre válaszolva, különféle szolgálatokat végzünk világszerte, melyek által az embereket közelebb segítjük egymáshoz és Istenhez.

A közösségformálásban fontos nálunk a személyesség és a kreativitás: kézművesség, színjátszás, zene, tánc stb. Ezen értékeket visszük misszióinkba is: a Mátra-alján hétvégente cigánygyerekekkel foglalkozunk, és varni tanítjuk az asszonyokat. Erdélyben a Kodály-módszeren alapuló mozgó énekes iskolával, gyermekkar vezetéssel; a Bánátban pedig magyar lánykollégiummal, hittan órákkal, hétvégi óvodával, egyházzenei szolgálattal fogjuk össze a magyarokat.

A közeli és távoli jövőben szeretnénk megőrizni alapítónknak azt a szellemiségét, mely által kész volt mindig meghallani Isten hívását, melyet az idők jeleiben, a világ és az egyház inséges helyzeteiben ismert fel. Ezért arra törekszünk, hogy újra meg újra elmélyítsük apostoli szerzetesi identitásunkat, és munkatársainknak is át tudjuk adni lelkiségünket. Ennek érdekében képezzük magunkat és őket is. Helyi nővérközösségeinket minden nap építjük, hogy élővé, éltetővé váljanak, olyanná, amely segít bennünket személyes kibontakozásunkban, és amelybe új hivatásokat fogadhatnak.

LOBMAYER M. JUDIT SSND
TARTOMÁNYFŐNÖKNŐ

Congregatio Jesu (népies nevén angolkisasszonyok)

Alapítónőnk, tiszteletreméltó *Ward Mária* (1585. január 23. — 1645. január 30.) az angliai Yorkshirben született, de az anglikánok üldözése miatt Flandriába hajózott és ott nyitotta meg első rendházait, leányiskoláit.

1611-ben, az angliai katolikusüldözések idején *Ward Mária* egy belső felismerésben kapta Istentől az útmutatást: „Vedd a társaságát!” (értsd: Jézus Társasága Rendalkotmányát). Ezzel új apostoli női szerzetesközösséget alapított, amely Loyolai Szent Ignác konstitúciói (rendalkotmányai) szerint él. Az alapítónő a rendi struktúráját Jézus Társasága mintájára akarta felépi-

teni, de saját általános főnöknő vezetésével, azaz függetlenül a jezsuitáktól, a közösséget pedig Jézusról akarta elnevezni. Ehhez nem kapott egyházi jóváhagyást, nevünk ezért évszázadokon át a Boldogságos Szűz Mária Intézete (*Institutum Beatae Mariae Virginis* — IBMV) volt.

Amire korábban nem volt lehetőség, azt 2002-ben tudtuk megvalósítani, amikor is ad maximum átvettük a jezsuita rendalkotmányt és a *Congregatio Jesu* (CJ) nevet választottuk. *Ward Mária* társnői kevesebb, mint kétezren vannak 24 országban és a legkülönbözőbb küldetésekben szolgálnak: a *nevelésben-oktatásban*, az *egészségügyben*, *szociális, lelkeségi és pasztorális munkákban*. Elődeinket magyar földre még *Ward Mária* életében először *Pázmány Péter hitoa 1627-ben*, később *Mária Terézia telepítette le*. Jelenleg Magyarországon — Budapesten és Egerben — összesen 29 CJ nővér él, ebből 10 aktív korú, akik közoktatási és pasztorális szolgálatokban vesznek részt a CJ küldetésének megvalósításában.

A katolikus iskolák 1948-as államosításáig a nővérek több intézményben különböző iskolaformákat működtettek: elemi, polgári, kereskedelmi iskolákat, valamint gimnáziumokat. Az országban elsőként, 1856-ban Tanítóképzőt hoztak létre nők számára. A 20. század elején Polgári Iskolai Tanárképzőt, majd 1917-ben Budapesten teológiai tanfolyamot szerveztek világi hitoktatók részére *Ward Kollégium* néven. Intézményeink voltak Budapesten (alapítva 1787), Egerben (1852), Veszprémben (1860), Eperjesen (1882), Kecskeméten (1917), Budapest-Zugligeten (1926), Nyíregyházán (1929), Piliscsaba-Klotildligeten (1937), az erdélyi Élesden (1941).

A kommunista diktatúra 1950-ben 430 nővért hurcolt el a rendházakból, akik közel 6000 növendéktől kényszerültek megválni. Az üldözés évtizedeiben a rendtagok világi munkahelyeken dolgoztak — számos nővér kemény fizikai munkát végzett —, rendi kapcsolataikat titokban ápolták, sokszor rendőri megfigyelés és zaklatások ellenére. Voltak, akiket mindez nem rettentett meg és bátran folytattak illegális apostoli szolgálatokat. 1989-től az akkor már nyugdíjas korú nővérek nagy lendülettel szervezték újjá közösségi életüket és apostoli tevékenységüket.

A CJ (www.cj.hu) elsődleges küldetése Magyarországon az iskolai nevelés-oktatás. A rend mögött több mint 400 éves pedagógiai múlt áll. *Budapest* (www.wardmaria.hu) és *Egerben* (www.ward-maria.hu) 12 évfolyamos iskolát működtetünk, vidéken kollégiummal. A *Ward Mária iskolákban* a rendalapító karizmája és a szentignáci lelkiség alapján három alappillére épül értékközvetítő pedagógiánk: *tudás — lelkiség — szolgálat*.

Vannak nővérek, akik *tanárként*, mások *diák, tanár és szülői lelkigyakorlatokat kísérvé, vezetői tréning-*

geket szervezve szolgálják a *nevelő-oktatói* küldetését. Azok a nővérek, akik bár nyugdíjasok, de 80 év alattiak, Budapest-Zugligeten, a *rend által fenntartott idősek otthonában* segítenek, ahol csak tudnak.

A jövőt tekintve nagy változások előtt áll a Congregatio Jesu magyar tartománya. A nővérek számának drasztikus fogyása nem magyar specialitás, más európai tartományok is hasonló problémával küzdenek. Ezért kontinensünk tartományfőnöknői rendszeres találkozókat szerveznek. Itt együtt keressük azt az új utat, amely a küldetések figyelembe véve és az erőforrásokat a legoptimálisabban átcsoportosítva válaszol korunk kihívásaira. A belső rendi strukturális átalakulás mellett tartományunk vezetése törekszik egyre több kapcsolatot ápolni és együttműködést kötni más szerzetesrendekkel mind az oktatás-nevelés szolgálatában, mind egyéb más pasztorális területeken.

Ward Máriaának 400 éve volt egy fontos látomása, amely által megfogalmazódott a közösség identitása, karizmája. Ebben az évben a nővérek különösen is nagy figyelmet fordítanak arra, hogy elmélyítsék és megosszák másokkal, mit jelent számukra „*igaz lélekként*” élni, a szerzetesi hivatásukat megélni. A lelkiyakorlatok, zarándoklatok is mind-mind eköré a téma köré épülnek. A jubileumi programok egyik kiemelkedő eseménye az az ünnepi szentmise lesz, melyet *október 31-én 10 órakor*, Bíró László püspök atya celebrál a CJ Belvárosi Szent Mihály templomában. Erre az eseményre minden lelkiségünkhöz kötődő barátunkat, ismerősünket, minden érdeklődőt szeretettel várunk!

KNÁB JUDIT CJ
TARTOMÁNYFŐNÖKNŐ

Csornai Premontrei Prépostság

A premontrei rendet Szent Norbert alapította 1121 karácsonyán a franciaországi Prémontreben azzal a céllal, hogy egy olyan szerzetesi közösséget hozzon létre, amelynek tagjai nemcsak szerzetesek, hanem tevékeny lelkipásztorok is. Abban az időben ennek az elvárásnak a kanonoki életforma felelt meg, így a premontreiek úgynevezett reguláris kanonokok lettek, akik a monostorok falai között közösségekben éltek és imádkoztak, de a falak közül kilépve rendszeresen prédikáltak az embereknek és végezték lelkipásztori szolgálatukat az általuk ellátott nagyszámú plébániákon.

A hagyomány szerint a premontreiek még Szent Norbert életében megtelepedtek Magyarországon is. Első monostorukat 1130-ban Váradhegyfokon emelték a Prémontreéből érkező „*fehér kanonokok*”, akik II. István király (1116–1131) hívására érkeztek a Nagyvárad városától északra, a Kőrös jobb partján emelkedő domb-

tetőre. A további magyarországi alapítások többségét innen szervezték, így azoknak Váradhegyfok lett az anyamonostora. A 13. század a premontrei rend virágkora volt, ebből az időből közel harminc magyarországi prépostságról van tudomásunk.

A Csonnai Premontrei Prépostságot 1180-ban alapította a környék egyik kegyura. 830 éves történelme során elsősorban lelkipásztori munkát végzett, emellett a középkortól a polgárosodás koráig hiteleshelyi tevékenységet folytatott, és 1802 után a „*tanító(rend)i*” tevékenységben is részt vállalt gimnáziumok fenntartása révén.

A 19–20. században a prépostság két gimnáziumot működtetett, Szombathelyen és Keszthelyen. Emellett lelkipásztori munkát végzett többek között Csonnán, Túrján és Jánoshidán. Az iskolák államosítása (1948) után a plébániákhoz kötődő lelkipásztorkodás vált hangsúlyossá: számos lelkészséget szerveztek, például a csornai prépostsági templomhoz kapcsolódóan, vagy Szombathelyen, illetve Budapesten a Szent Ágoston-kápolnátnál. A rend működésének betiltásakor, 1950-ben a Csonnai Premontrei Prépostsághoz 64 rendtag tartozott: ebből 55 felszentelt pap, 9 pedig növendék.

Ma a világ öt kontinensen képviselteti magát a rend, összesen 1330 premontrei szerzetessel. Magyarországon a rendszerváltás után két helyen telepedett vissza a premontrei rend: Csonnán és Gödöllőn. Emellett a trianoni határokon kívül a felvidéki Jászón és a partiumi Nagyváradon is újraeledtek a rendi közösségek.

A csornai rendi közösség jelenleg 11 főt számlál, mely az újraindulás után újult erővel kapcsolódott be a lelkipásztori munkába Csonnán és a környező falvak plébániáin. Rendünk különös sajátossága ugyanis, hogy az apátság közelében lévő templomok plébánosai premontrei szerzetesek, akik együtt, közösségekben élnek és imádkoznak, s ennek háttérével végzik lelkipásztori munkájukat a paphiány sújtotta községek javára. Úgy tűnik, manapság erre a munkára egyre nagyobb szükség van. Ma a prépostság tagjai tíz templomot látnak el: a prépostsági templomot, Acsalag, Bágycsög és Szóvát, Bodonhely, Dör, Maglóca, Mihályfa, Szalapa és Túrje községeket; emellett a környékbeli falvakban is gyakran vállalnak helyettesítést, szükség szerint.

A prépostság fenntartásában működik a szombathelyi Premontrei Rendi Szent Norbert Gimnázium is. Az iskola tantestületének öt szerzetes tagja is van, akik hittant, történelmet tanítanak. Mivel a rendház a gimnázium udvarán található, a diákoknak bármikor lehetőségük van meglátogatni az atyákat, akár lelki, akár tanulmányi ügyekben.

Jövőképünk hangsúlyos eleme a lelkipásztorkodás, mind az ifjúság körében, mind a plébániai

környezetben. Természetesen mint premontreiek nem mondhatunk le a liturgia minél szebb végzéséről. Életünknek a napi zsolozsma és a közösségekben ünnepelt Eucharisztia adja az alapot, ebbe kapcsolódhatnak bele új hivatások, és azt hiszem, egyre inkább új feladatok is.

FAZAKAS ZOLTÁN MÁRTON O.PRAEM.
CSORNAI PRELÁTUS, KORMÁNYZÓ PERJEL

Don Bosco Nővérek

Szerzetesközösségünket, a rendalapító Bosco Szent Jánosról, leginkább Don Bosco Nővérek rendjének ismeri a világ. Az Ifjúság Atyja és Tanító mestere egy csöppnyi piemonti falucskában, Morneésében találkozott néhány lánnyal, akik éppen olyan lelkiülettel nevelték a leányifjúságot, miként ő végezte áldásos munkáját a kallódó torinói fiúk között. Mazzarello Szent Mária Dominika és társai 1872-ben tették le első fogadalmukat. Don Bosco egész életében érezte Mária anyai gondoskodó szeretetét, ezért halála jeleként az új női közösségnek a Segítő Szűz Mária Leányai nevet adta, melynek olasz megfelelőjéből — Figlie di Maria Ausiliatrice — származik rendünk rövidítése, az FMA.

A „*Da mihi animas, caetera tolle — Lelkeket adj, a többit elveheted*” gondolat nemcsak alapítóinkat vezette, hanem számunkra is megadja az irányvonalat, hogy a kicsinyek és szegények szolgálatára legyünk, a nevelés által, a Krisztusban való kiteljesedésüket segítve. A szalézi család tagjaként hivatásunk jellegzetes vonása az egyházban a Megelőző Nevelési Módszer. Mária iskolájában, a Jó Pásztor szeretetének a hordozója lenni a fiatalok számára. Nevelői jelenlét, amely a meggyőzéssel, a szeretet erejével és a Szentlélekkel együttműködve segíti növekedni Krisztust a fiatalok szívében. A fiatalok, akik házaikban megfordulnak, aktív résztvevői a nevelésnek, próbáljuk bevonni őket, hogy ők is tegyenek a többi fiatalért, leginkább a legszegényebbekért. „*Úgy, mint Don Bosco: a fiatalokkal a fiatalokért.*”

Napjainkban a világ legnépesebb női szerzetes közössége vagyunk, a Föld 5 kontinensén, 95 országban mintegy 13.000 szalézi nővér él. Hazánkban azonban csak 3 közösségben 11 nővér tevékenykedik, a létszám a minden rendet érintő okokon túl mindenekelőtt annak is a következménye, hogy a felozlatás előtt nem rendelkezünk nagy történelmi múlttal hazánkban.

A szalézi atyák 1913-as magyarországi megtelepedése után a nővérek 1937. szeptember 8-án érkeztek meg a Szombathely melletti Olad közösségbe. Az egyházközségi iskola megüresedő kántor-tanítói állására kerestek szerzetes nővért. Az

első magyar kis közösség a kántor-tanítói szolgálati lakásban telepedett le. Az elemi iskolában hittant tanítottak, óvodát nyitottak, egyikük pedig a templom kántora volt.

1942-ben Olad elhagyásával Mándokon és Tényőn nyitottak házat, a plébániai közösségekben a gyermekek nevelését szolgálva. 1948-ban Kerékgyártó Tibor atya Budapestre, az általa építtetett Érseki Szent József Otthonba (Óbuda, Kórház utca 37.) hívta meg a nővéreket, hogy a fiúk napközi-otthonos foglalkoztatásában legyenek segítségére. 1950-ben a kommunista állam a Segítő Szűz Mária Leányaitól is megvonta a működési engedélyt. Volt, aki rokonaihoz költözött, az óbudai és a tényői közösség egy kis időre még együtt maradt.

1989-ben, amikor úgy alakultak a körülmények, hogy vissza lehetett kérni a rendek működési engedélyét, nálunk is elindult az újrászerveződés. 1990. január 31-én, Don Bosco ünnepén 3 érdeklődő leány Roboz Etelka nővér másfél szobás lakásába költözött, s az előjárók elkezdtek a keresést, hogy egy kis szerzetesi közösségnek alkalmas helyet találjanak. Így jutottak Budapestre, Pesthidegkút-Ófalura, ahol az oratóriumi tevékenységen túl hamarosan elindulhatott a Szent Család Óvoda.

Az 1992-ben megnyílt házunkban, Mogyoródon is a legkisebbekkel és családjaikkal foglalkozunk nap mint nap a Boldog Laura Vicuna Óvodában. Egerben pedig 1997-től a Segítő Szűz Mária Kolégiumban a főiskolás lányokat várjuk. Nemcsak ezekben az intézményekben próbáljuk nevelői küldetésünket megélni, hanem az Oratóriumokban, azaz olyan szabadidős otthonokban, ahol olyan programokat szervezünk a gyerekek és fiatalok számára, hogy az élethez szükséges ismereteket megszerezzék; itt nevelőikkel és kortársaikkal baráti kapcsolatokat élhetnek meg, s közben felfedezhetik a Szerető Istent.

Mind a három közösségünk részt vesz a plébániák életében, a helyi hitoktatásban. Az egyházmegyei ifjúságpasztorációjában, az iskolákban és plébániákban rendszeresen lelki napokat tartunk, táborokat szervezünk. A Váci Egyházmegyével való együttműködés jegyében már 5 „nem szalézi” plébánián sikerült a helybeliek közreműködésével az oratóriumi tevékenységet elindítani. Házainkban évközben hétről-hétre várjuk a gyerekeket és fiatalokat. Nyaranta pedig több héten át napközis tábor jelleggel gondoskodunk a gyerekek, fiatalok fejlődéséről. Hiszen az Oratórium nem csupán egy játszóhely, ahol barátokként együtt töltjük az időt, hanem a nevelés helye. Meg vagyunk győződve, hogy a világot meg lehet változtatni a neveléssel, hogy evangelizálva nevelni és nevelve evangelizálni kell a világot. Az ifjúságpasztoráció során a szalézi atyákkal és a szalézi

munkatársakkal, az önkéntes fiatalokkal, a szalézi animátorokkal szorosan együttműködünk.

A megszentelt élet éve egybeesik Bosco Szent János születésének bicentenáriumával, azaz jubileumi év, a „Kegyelem éve” a Szalézi Családnak. Ferenc pápa a megszentelt élet évére írt levelében is buzdít bennünket, hogy haladjunk a társadalom és a fiatalok fizikai és emberi perifériáira fel... S ez már a szalézi DNS része, elegendő csupán a kezdetekre gondolni, Torino külvárosára, Valdoccóra, avagy Mornešére, a vidék perifériájára... Ez felfedi számunkra a jubileumi év feladatát, hogy Don Boscót még időszerűbbé tegyük, amilyen ő mindig is volt a fiatalok számára. 2015 legyen számunkra egy olyan időszak, amelyben feltárjuk mindazt, ami a lelegevenebb karizmatikus lényegünk része. Az év során nemcsak emlékezünk és csodáljuk Don Boscót, hanem ráfigyelve kell, hogy rádöbbenjünk alakjának időszerűségére, hogy ellenállhatatlannak érezzük követését, aki másokkal együtt a fiatalok javát szolgálta, s boldogságukat keressük itt a földön és az örökkévalóságban. Ez az, ami a célunk a hétköznapi napokban és az ünnepnapokban, akár az óvodában, akár a nyári táborban vagyunk, vagy éppen a hivatásukat kereső fiatalokkal beszélgetünk...

KOVÁCS KATALIN FMA

Ferences Szegénygondozó Nővérek

A Ferences Szegénygondozó Nővérek Kongregációja (*Sororum Franciscanum Pauperibus Succurrentium* — SFPS) egyházmegyei jogú, magyar alapítású szerzetesközösség.

Rendünket 1927-ben P. Oslay Oswald ferences tartományfőnök alapította Egerben, Páhok Mária Franciska és Kroumann Mária Magdolna ferences világi rendi tagok részvételével. Oswald atya szociálisan rendkívül érzékeny egyéniség volt. Sokirányú tevékenysége közben megismerkedett az emberi élet sok bajával, nyomorúságával. Felismerve korának szükségletét, az a társadalmi kihívás foglalkoztatta, miként lehetne megoldani a szegények és elesettek ügyét. Magyarország akkoriban a „hárommillió koldus” országa volt és Alapító atyánk felismerte, hogy a szegénységen csak közös összefogással lehet segíteni.

Szegénygondozási rendszere az Egri Norma nevet kapta, melyben összefogta az állam, a társadalom és az egyház erőit. Az adott településen Szegénygondozó Bizottságot állítottak fel, amely koordinálta a szegénygondozást, irányelveket, programokat dolgozott ki. A koldulást betiltották, a szegényeknek szánt adományokat Adománygyűjtő Hölgyek gyűjtötték össze a város utcáit járva. A konkrét szegénygondozói munkát pedig a Szegénygondozó Nővérek végezték. Környezetta-

nulmányt készítettek, felmérték az igényeket és annak megfelelően állapították meg a segélyezés módját. A nővérek szolgálata kétirányú volt: külső gondozás, amikor a rászorulókat a saját otthonában látták el, amíg csak lehetett, és a belső gondozás, amikor az otthon már nem gondozható embereket szeretetházi ellátásban részesítették. A nővérek tevékenysége ezért nagyon sokrétű volt: saját szeretetházainkban az idősek és rászorulóknak gondozása, ápolása, népkonyhavezetés, gyermekétkeztetés, fővárosi szegények vidékre való helyezése, hadigondozás, családgondozás, háziipari tanfolyamok, gyermeknyaraltatás, cselédközvetítés, inségakciók lebonyolítása, a szegények otthonaiban mosás, takarítás, nem egyszer meszelés, mindenféle ügyesbajos dolgaikban segítség és természetesen a személyes, egyénre szabott gondozás. A nővérek anyai szeretettel gondoskodtak az emberekről, sokszor férgektől és tetvektől szabadították meg testüket, tiszta ruhát adtak nekik és szeretetük által újra reményt és életkedvet öntöttek beléjük. Jellemző volt rájuk a teljes odaadottság, rugalmasság, új helyzetekre való gyors reagálás.

A szegénygondozásnak ez a formája olyan hatékony volt, hogy 1936-ban a Belügyminisztérium kötelezővé tette az Egri Norma bevezetését a városokban Magyar Norma néven. A nővérek szolgálata felrázta az emberek lelkiismeretét, sok segítő csatlakozott hozzájuk, így rendünk gyorsan elterjedt.

A szétszóratáskor, 1950-ben 42 helyen szűnt meg az Egri Norma szerinti szegénygondozás hazánkban, és mintegy 200 szegénygondozó nővér vált földönfutóvá.

Hála idős nővéreinknek, akik a kilencvenes évek elején nem kis áldozatok árán vállalták a közösségi élet megszervezését, rendünk újraindulhatott. Az elmúlt 25 évben közösségünk gyarapodott belépő fiatalokkal, akik életüket Istennek szentelték, de meg is fogyatkozott, mert idős nővéreink nagy része hazatért az Atyai Házba.

A rend jelenlegi létszáma 17 fő, és közösségünk csak Magyarországon: Esztergomban, Szécsényben és Siófokon van jelen. Kis közösségekben élünk, családias, testvéri légkörre törekedve, egyszerűen és ferences vidámsággal. Fontos számunkra, hogy az imádság, a ferences lelkeség, a közösségi programok, ünnepek adják meg a lelki háttérrel a szolgálatainkhoz.

Apostoli küldetésünk alapja Jézus szava: „Bizony mondom nektek, amit a legkisebbek közül eggyel is tetetek velem tettétek” (Mt 25,40). Szolgálatunk során igyekszünk a legszegényebbek mellé állni az egyház és a társadalom helyi szinten felmerülő igényei alapján. Azok mellé állni, akik a szervezett gondoskodási formákban nem részesülnek, a gondoskodásban hátrányt vagy hiányt szenvednek. Kül-

detésünk az irgalmasság testi-lelki cselekedeteinek a gyakorlása, visszaadva a szegényeknek emberi méltóságukat. Alapítóink szellemében fontosnak tartjuk, hogy tevékenységünk mindig az Oltáriszentségben jelenlévő Jézussal való bensőséges egységből fakadjon, hogy a szegényekben magát az Úr Jézust szolgáljuk, gondozzuk és ápoljuk.

A szegénységnek és rászorultságnak számos formájával találkozunk, ezért szolgálatunk sokszínű. Küldetésünk a mai korban elsősorban a beteg, szegény, idős, magányos, hajléktalan, fogyatékos, roma, krízisben lévő, lelki gondokkal küzdő testvéreinkhez szól, valamint rászoruló családokhoz és gyermekekhez.

Felkeressük az egyedül maradt időseket, személyes kapcsolatot alakítunk ki velük, meghallgatjuk őket, és igyekszünk támaszt nyújtani nekik az ápolásban, mosdatásban, bevásárlásban, ügyintézésben, orvoshoz kísérésben stb.

Munkánk során sokszor találkozunk olyan családokkal, akik nem tudnak a saját erőforrásaikból az élet problémáival megbirkózni. Lehetőségeinkhez mérten törekszünk konkrétan is segítséget nyújtani nekik abban, amiben rászorulnak, legyen az élelmiszer, bútor cipő, ruha, munkahelykeresés, tanácsadás, ügyintézés, vagy éppen lelkigondozás; valamint a mindennapi élet gondjaiban mellettük lenni.

Bibliaórát, hittanórát tartunk különböző területeken: speciális iskolában, gyermekotthonban, roma gyerekek és felnőttek között. Jó látni a nyitottságukat Istenre, és nagy öröm, hogy többen eljutnak a szentségek felvételére.

Jelen vagyunk a kórházi beteglátogatás területén is, áldoztatunk és beszélgetünk az ágyhoz kötött betegekkel.

Azt tapasztaljuk sokszor, hogy társadalmunkban a fizikai éhségnél nagyobb a lelki éhség. A meghallgatásra, lelki beszélgetésre rendkívül nagy szükség van minden területen. Sokszor keresnek meg bennünket az emberek, hogy lelki gondjait elmondják. Célunk, hogy a lelkigondozás során az emberek megtapasztalják Krisztus szeretetét és békéjét, és közelebb kerüljenek az irgalmas Istenhez.

Fontosnak tartjuk, hogy segítsünk a fiataloknak is Istenhez közelebb kerülni, önmagukat jobban megismerni, ezért évente hivatástisztázó lelkigyakorlatot tartunk, és alkalmanként lelki napokat szervezünk nekik.

Rendünk két idősothont is fenntart: Nagyvenyimben és Szécsényben, ez utóbbiban mi magunk is részt veszünk a gondozásban. E szolgálat során szem előtt tartjuk, hogy életünket megosszuk idős, betegséggel küzdő testvéreinkkel, hogy testi-lelki gondozásukban részt vegyünk és elkísérjük őket az Istennel való találkozásra.

Mindezekon túl pedig nyitottak vagyunk azokra a kezdeményezésekre, amikor a szegénységnek és szükségnek új arcával találkozunk.

Jézus mondta, hogy szegények mindig lesznek veletek. Ez számunkra biztatás, hogy szolgálatunkra mindig szükség lesz, és ha az Úristennek terve van velünk, akkor meg is fogja adni a hozzá szükséges eszközöket, embereket. Ugyanakkor felhívás is, hogy keressük, miként tudnánk hatékonyabban segíteni a rászorulóknak. Gyökereinket jobban megismerve, abból merítve szeretnénk a jövőben is ferences lelkülettel, alázatosan szolgálni Krisztusnak — a szegényekben, mert Ő ma is mondja: „Bizony mondom nektek, amit e legkisebbek közül eggyel is tettetek, velem tettétek.”

KÓRÓDI M. VERONIKA SFPS
ÁLTALÁNOS FŐNÖKNŐ

Kismarosi Ciszterci Nővérek

A ciszterci élet Cîteaux alapításával indult el 1098-ban a 11. századi reformmozgalom új monostoraként. Molesmes-i Szent Róbert, Szent Alberik és Harding Szent István, Cistercium első apátjai Szent Benedek Reguláját követve megalakulás nélküli monasztikus életre vágytak, hogy a radikális szegénység, egyszerűség által egyedül Isten töltse be életüket. Isten keresésére mentek, hogy találkozzanak Vele.

Saint-Thierry Vilmos ezt írja cîteaux-i látogatása után: „Ezek az emberek, noha közösségben élnek, mégis remeték benyomását keltik, annyira egyesülnek Istennel.”¹

Belső életrendjükben a ciszterciek visszaállították azt az egyensúlyt az imádság és a munka között, mely a kor kihívásai közepette sok monostorban felborult.

A későbbi századok is csodálattal adóztak a Harding Szent István által megfogalmazott *Charta Caritatis*nak, mely biztosítja az apátságok egységét azáltal, hogy bölcs közéletet mutat minden monostor teljes önállósága és a túlzott függés között.

1113-ban jelentkezett Cîteaux-ba Bernát, társaival együtt. Egyénisége, elkötelezett élete alkalmassá tette őt arra, hogy Clairvaux apátjaként a Szentlélek rajta keresztül lobbantsa lángra az isteni szeretet misztikus tüzét a ciszterci rendben. 25 év alatt, Szent Bernát halálának évéig 278 új monostort alapítottak. A női ág 1129 körül kapcsolódott a renndhez.

Hazánkban az első ciszterci apátságot még Szent Bernát idejében alapították. II. Géza király Heiligenkreuzból hívta be a szerzeteseket 1142-ben Cikádorra. Ezt követte számos alapítás, összesen 18. Köztük 1182-ben Zircen, 1232-ben a mai Béla-

pátfalván. Az öt női apátság közül a veszprémvölgyi volt számottevő.

Mint ahogy az apostolok korában, így a 20. században sem tudta megakadályozni semmi Isten hívó szavát, és nem tilthatta meg semmi a meghívott személy választását.

Ezért lehetséges, hogy közösségünk a szerzetesrendek működéskének megszüntetését célzó államhatalmi rendelet után öt évvel, 1955. szeptember 8-án, Budapesten, egy albérleti szobában, a monasztikus élet minden külső feltétele és lehetősége nélkül indult útjára. Tímár Ágnes örökfogadalmas ciszterci nőrét és még három fiatal lányt az Evangélium és Szent Benedek Regulájának vezetésével válaszoltak Isten hívó szavára.

Az 1961-es koncepció perhullámban letartóztatták a közösség elöljáróját és még három nővér. Amikor a házkutatás befejeződött, a „kinn maradtok”, Tímár Ágnes kényszerű távollétének idejére, Mónikát választották meg elöljárónak. Ő a bontiekkért ajánlotta fel életét, és mindent elkövetett, hogy sorsközösségben legyen velük. „Szeretném, ha megvernének, feldarabolnának, ha bezárnának és soha többé nem láthatnám ezeket a piros futóruzsákat, sose sütnék rám a nap, nem fújna a szél, nem látnék senkit, akit szeretek... Azt is szeretném, szeretném, szeretném, vágyódom utána, amitől irtózom; kívánom, amitől rettegek, dalolól örömmel tudnám mindezt elvisselni, ha egy picit könnyítenék! Bármelyikükért az életemet adnám!”²

Életáldozatát az Úristen elfogadta. 1962. december 13-án bekövetkezett halála. 1963. március 21-én általános amnesztiával mindenki, aki egyházi ügyben volt elítélve, szabadult. Március 21-e Szent Benedek ünnepe és egyben Mónika születésnapja. Küzdelmeit, lelki fejlődését és mély hittel átítatott szerzetetét ismerhetjük meg feljegyzéseiből, leveleiből, naplójából.

Az 1966-os egyházellenes koncepció perben ismét letartóztatták az elöljárót. Miután 1969-ben szabadult, a közösség Kismaroson talált otthonra, ahol egy kis telken felépült az „első monostor”, egy faház, később az első köépület, majd a fordulat után a jelenlegi monostor.

60 éves történetünk monasztikus vonásai a kemény történelmi adottságok között formálódtak radikális Krisztus-követéssé. Megrázó valóságként éltük át, amiről Tertullianus így írt: „*Vetőmag a keresztények vére.*”³

Kismaroson jelenleg 18-an élünk: 2 növendék és 16 örökfogadalmas nővér.⁴ A monasztikus hagyományt követve együtt imádkozunk és dolgozunk. Hogy imádságunkat élő szeretettel végezzük, hangszerekkel (szitár, kora, hárfa) kísérjük a szolozsmát, szentmisét.

A vigília után a Szentírás olvasására jövünk össze a scriptoriumban. Csendben odahallgatva engedjük Istent munkálkodni bennünk.

A ciszterci atyák tanítása szerint imádságunk akkor lesz az isteni szeretet megtapasztalása, ha szolgálatunk által gyümölcsöt terem. Ennek elengedhetetlen alapja a helyes önismeret, mely elvezet a helyes istenismeretre és szeretetre. Szent Bernát így tanít: „*Amikor az ember ott kezd, hogy megismeri önmagát hiányosságaiiban, és az Úrhoz »kiált«, aki »meghallgatja« (Zsolt 90,15), ezt válaszolja neki: »Megszabadítalak, és te dicsérni fogsz« (Zsolt 49,15). Így önismereted az egyik lépés, mely elvezet Isten ismeretéhez. Az ő képmása által, mely megújul benned (Kol 3,10), ő maga is látni engedi magát, miközben te »bizalommal szemlélve az Úr dicsőséges arcát, mely feltáru előtted, átalakulsz ugyanerre a képmásra világosságról világosságra, mintegy az Úr Lelke által« (2Kor 3,18).*”⁵

Bár a 12. századi ciszterci szerzeteseknek semmi sem volt kedvesebb a maguk választotta „vadon” magányánál, mindig is termékeny kapcsolatot ápoltak környezetükkel. Ennek egyik hatékony eszköze volt a vendéglátás, amely a mi életünkben is a hagyományos monasztikus szerzetsszolgálat kifejeződése.

A vendégszeretet szokásos szolgálatain kívül sok ciszterci apátság — mintegy kórházat tartva fenn — irgalmas szamaritanusként befogadta a környék szegény sorsú betegeit. Testet-lelket gyógyító „missziós” munkánk által monostorunk is kapcsolódik ehhez a hagyományhoz. 25 éve működik alapítványi mozgásszervi rendelők a faluban, közösségünkhez tartozó oblatások vezetésével.

A ciszterciek úgy tekintettek a munkára, hogy nem annak jellege adja az ember értékét. Az ember létének legmélyebb lényege — Isten képmása, Isten gyermeke — teszi értékesé a munkát. Ez a tanítás segíti bennünk a belső szabadság kimunkálását, amivel szellemi tevékenységeinket és kétkezi munkánkat (gyümölcsfeldolgozás, méhészet) végezzük.

Elődeink példája ma is arra figyelmeztet minket, hogy a kényelem, a karrier és a közöny világában szabadok vagyunk Isten mellett dönteni. Ma is hivatásunknak és küldetésünknek tartjuk, hogy a minket előbb szerető Istennek adott radikális válaszukkal, életformánk eszközei és a ciszterci hagyomány által hűségesen tápláljuk a ránk bízott monasztikus lángot, hogy mások számára is az Örök Szeretet fénye lehessen.

DR. HORVÁTH OLGA O.CIST.
APÁTNO

¹Robert Thomas: *Spiritualité cistercienne*. In: *Pain de Cîteaux* 13, Chambarand, 1962, 26.

²Mónika naplója. Vigília, Budapest, 1990, 206.

³Tertullianus: *Apológia* 50.13. In Vanyó László (szerk.): *Ókeresztény írók XII*, Szent István Társulat, 1986, 148.

⁴Rendünk központi nyilvántartása szerint a világban jelenleg 1626 férfi és 825 női ciszterci szerzetes él. Magyarországon a Zirci Apátságához 22 rendtársunk tartozik, az Érdi Regina Mundi Apátságban 17 nővér él.

⁵Bernard de Clairvaux: *Sermons sur le Cantique* 36,6. In *Sources Chrétiennes* 452, Cerf, Paris, 2000, 121.

Magyar Bencés Kongregáció

Rendalapítónk, Szent Benedek (480–547) az itáliai Nursiában született, fiatalon remeteként élt, majd első közössége Subiacóban jött létre, később Montecassinói telepedett le. Itt írta szerzetesei számára a Regulát, amely kelet és nyugat szerzetesi hagyományát ötvözve ma is időszerű „útitkalauz” azoknak, „akik a mennyei hazába igyekeznek”. VI. Pál pápa Szent Benedeket 1964-ben Európa Fővédőszentjévé nyilvánította.

A Bencés Konföderációt XIII. Leó pápa hozta létre 1893-ban, amely a különféle bencés kongregációkat (monostor-csoportokat) fogja össze. A pápai döntés felállította a bencések római nemzetközi tanulmányi házát, a Szent Anzelm Apátságot és Kollégiumot, kinevezte az „abbas primas”-t (prímásapátot). Bár a benedeki hagyomány nagyra értékeli a szervezetséget, ez azonban sokkal inkább a Lélek szabadságában megélt sokféleség egyensúlyából születik, mintsem bármiféle szigorú, szervezeti centralizmusból. Ma a világon közel 7500 bencés szerzetes és 15500 bencés nővér él 20 kongregációban, amelyeket a konföderáció fog össze, élén Notker Wolf prímásapáttal.

Szent Márton monostorát 996-ban alapították, amelyet több királyi, nemzeti monostor alapítása követett. Tolnai Máté apát 1514-re pápai jóváhagyással létrehozta a monostorok összefogó szervezetét, a kongregációt, amit ma a Magyar Bencés Kongregációnak nevezünk. A kongregáció rövid életű volt, 1585-re elpusztult, amikor Szent Márton monostorát is elhagyták a szerzetesek a hadiállapotok miatt. Minden ezt követő reorganizáció, újjászervezés ugyanazt a közösséget állította vissza, azaz Szent Márton monostorát és a kongregációt, amelynek elemei évtizedek során álltak össze működőképes kongregációvá. Történeti adottság, majd örökség, hogy 2012-ig centralizált volt a magyar kongregáció.

Az első reorganizáció III. Ferdinánd királynak köszönhető, aki 1639-ben Pálffy Mátyást, korábban heiligenkreuzi ciszterci perjelt nevezte ki pannonthalmi főapátnak és a kongregáció elnökének. 10 rendtaggal kezdődött újra a szerzetesi élet Pannonthalmán.

1786-ban II. József császár feloszlatta Pannonthalmát és az akkori többi monostort is (Bakonybél, Tihany, Zalaapáti, Celldömölk). A második újjászervezés 1802-ben a király rendelkezésére, 1803-

ban egyházi megerősítéssel 39 szerzetessel indult, és a közösséget 1950-ig folytonos fejlődés jellemezte.

1950-ben a Pannonthalmi Szent Benedek Rend 5 apátságból (Pannonthalma, Bakonybél, Tihany, Zalaapáti, Celldömölk), addig kialakult iskolahálózatból: a Pannonthalmi Szent Gellért Főiskolából, mely egyúttal tanárképző főiskola is volt, továbbá középiskolákból és rendházakból (Sopron, Győr, Komárom [Komarno Csehszlovákiában], Kőszeg, Pápa, Esztergom, Budapest, Pannonthalma, Csepel) és 26 plébániából, lelkészségből és a hozzájuk tartozó elemi iskolákból állt.

Szent Márton monostora *abbatia territorialis*, területi apátság, azaz kis „egyházmegyeje” van, a főapát ordináriusi jogokat gyakorol.

A részleges feloszlítás előtt a rendtagok száma (1948-as adatok szerint) 302 volt. Ebben a létszámban benne voltak a külföldön és Csehszlovákiában élő rendtársak is.

1950-től a Magyar Bencés Kongregáció részleges feloszlításban volt, Magyarországon Pannonthalma és Győr maradt meg iskolával és diákokkal, a többi szerzetes külföldi perjeljségekben, illetve hazai szétszórtságban élt.

1945 után a fiatal bencések egy csoportja Brazíliában hozott létre előbb önálló perjeljséget (1954) és iskolát (1951), későbbben elnyerték az apátsági rangot, és mindmáig a Magyar Bencés Kongregáció önálló Szent Gellért Apátsága iskolával (1600 diák) és lelkipásztori munkával. A másik csoport a kaliforniai Woodside-ben alapított önálló perjeljséget (1958) és iskolát. 1976-ban csatlakoztak az Amerikai-Cassinói Kongregáció Szent Anzelm Apátságához.

1989 után a harmadik újjászerveződés idejét éljük: 1992-ben nagykáptalan döntött arról, hogy amint lehetséges, kisebb, önálló közösségek jöjjenek létre, mert a több felelősség nagyobb kihívást jelent.

Közösségeink: Pannonthalmi Főapátság (tőle függő: Bakonybél, budapesti Tanulmányi Ház), Szent Gellért Apátság (Sao Paulo) és függő háza: Itapeserica da Serra. Független perjeljségek: Tihanyi és Győri Bencés Perjeljség, Bencés Rendház Rév-Komáromban. Közös fenntartású főiskola (Sapientia). Középiskolák: 3 (Pannonthalma, Győr és a Szent Benedek Iskola), általános iskola: Tihany. Szent Adalbert és Szent Benedek Idősek Otthona (Pannonthalma, Sopron). Pannonthalmi Területi Apátság 16 plébániája és lelkészsége. A Magyar Bencés Kongregációhoz csatolt Szent Benedek Leányai Társaság (perjeljség) Tiszaújfalun (alapítva 1927). A Magyar Bencés Kongregációban összesen 94 — ebből Magyarországon 69 — bencés szerzetes él, és 18 a nővérek létszáma.

Szeretnénk bencés életstílusunkkal segíteni a társadalomnak abban, hogy képes legyen kérdéseket

feltenni önmagának saját jelenéről és egységéről. Mert csak ilyen társadalom adhat olyan polgárokat, akik el tudnak szakadni önmaguk ösztönös, önös törekvéseitől, hogy Istent dicsőítsék, és mások gondjaival, szenvedésével foglalkozzanak. Szent Benedek Regulája ellenszer a globalizációra, amely lehetetlenné teszi, hogy helyes kormányzás alatt éljenek az emberek. Ha a társadalom működése jobban hasonlítana egy kolostoréhoz, az emberek nem éreznék veszélyforrásnak a kisebbségeket sem. Életstílusunk egyszerre evangelizáció, tanúságtétel és egyben elkötelezettség is a közös nyelv megtalálására. Így lenne a szerzetesközösség szolgálatá révén „az egyház az emberi nem egységének jele és az Istennel való bensőséges egyesülés eszköze” (LG).

HIRKA ANTAL OSB — VÁRSZEGI ASZTRIK OSB

Sarutlan Kármelita Nővérek

A Kármelhegyi Boldogságos Szűz Mária Rendje Palesztinában, a Kármel-hegyén született. Különös kincse, hogy gyökerei a keleti egyház remetéinek szemlélődő életére nyúlnak vissza. Az első kármeliták keresztes lovagok és zárandokok voltak, akik a keresztes hadjáratok során telepedtek le az istenkeresésnek ezen a kiváltságos helyén. A kora-keresztény remeték hagyománya mellett az ő lelki fölismeréseik is — a földi élet zárandokút, az idő és a történelem eszkatologikus, prófétai szemlélete, a jó harc megvívása az ellenséggel, a sötétség erőivel — beépültek a Rend lelkeségébe. A Kármel meghatározó alakja Illés próféta, akire a Rend mint Atyjára tekint. Magatartása modell-értékű a szerzetesek számára, hiszen Illés Isten barátjaként az Ő színe előtt áll, és közbenjár a népért. A kármeliták kezdet óta mély és erős szeretetet tápláltak Szűz Mária iránt. A Kármelhegyén élő első remeték neki szentelték kápolnájukat. A Szűzanya pedig oltalma és kitüntető szeretete jeléül a skapulárét (vállruhát) ajándékozta Stock Szent Simonnak, a kármeliták generálisának 1251-ben, mikor a Lateráni dekrétum után a Rend fennmaradása veszélybe került.

A mai történetírás többnyire azzal az első, történelmileg is megfogható Regulával kezdődik, melyet 1206 körül Albert, jeruzsálemi latin pátriárka adott. A Palesztinát meghódító szaracénok a 13. század közepén elűzték a kármelitákat a Szentföldről. Az Európába költöző remeték közösségét IV. Ince pápa 1253-ban a kolduló rendek sorába iktatta. 1452-ben V. Miklós pápa felhatalmazást adott a női ág, valamint a Rendhez kapcsolódó világi hívek közösségének (harmadrend) működésére. IV. Jenő pápa 1432-ben enyhítette az ősi Regula szigorát. Egy ilyen „enyhített” kolos-

torba lépett be Szent Teréz 1535-ben Avilában, akinek születése 500. évfordulóját az egyház ez évben ünnepli. Az Úr biztatására és az egyház gondjait látva 1562-ben megalapította a Szent József kolostort, ezzel vette kezdetét a Rend reformja. A Sarutlan Kármeliták 1580-ban nyerték el a pápától jogi önállóságukat. A sarutlan (ferences eredetű) elnevezés a reformált ágat jelöli, s a 16. századtól több más szerzetesrend nevében is szerepel. Ma a Terézi Kármel elnevezést is használják.

Szent Teréz az alapításokkal visszatért a Rend eredeti eszményéhez, és azt saját, misztikus kegyelmeinek gyümölcseivel gazdagította. Írásaiban feltárta az Istennel való egyesülés folyamatát, nagy hangsúlyt helyezett a belső imára, mely ajtó a „belső várkastélyba”, az Isten és ember közös terébe való belépéshez. Elengedhetetlenül fontosnak tartja a ragaszkodást Jézus emberségéhez, és nélkülözhetetlennek ítéli az erények kimunkálását.

Az első magyarországi női Kármelt a mayerlingi kolostor alapította 1892-ben Sopronbámfalván. Ez a közösség, valamint az idővel létrejött szombat-helyi Kármel alapította a pécsi kolostort 1936. május 21-én. A szerzetesek 1950-ben történt elhurcolásakor Magyarországon ez a három női kolostor működött, összesen 72 szerzetesnővel. (Szent Terézia Anyánk szándékának megfelelően egy közösségen belül az örökfogadalmas nővérek létszáma nem haladhatja meg a 21 főt, hogy így a közösség meg tudja őrizni a „kis Krisztus-kollégium” jellegét.) A szetszórás után Erzsébet Anya és a nővérek nem vettek fel új tagokat, mert kolostori közeg, klauzúra és közösség nélkül nem lehetséges a kontemplatív kármelita élet. A rendszerváltozás után 1991-ben a pécsi kolostorban 8 idős nővérrel kezdődött újra a szabályozott közösségi élet. A Generális Atya kérésére 1992-ben Franciaországból két nővér vállalkozott arra, hogy segítse az újrainduló szerzetesi közösséget. Az első perjelnö, Terézita nővér halála után Marie-Elisabeth nővér vette át a közösség vezetését. Rá várt a feladat, hogy az újjáéledő Kármelt belülről, lelkileg felépítse, s valódi terézi közösséggé formálja. Bár ehhez kevés idő adatott számára, mert 1999. április 18-án az Atya magához vette, életpéldája, tanítása és áldozatai mégis maradandóan megjelölték a közösség arculatát. A Mindenszentek Kármel 2002-ben Pécsről a közeli Magyarországra költözött, s itt éli jelenleg 23 nővér — közülük 16 örökfogadalmas — a Kármel egyszerű, rejtett életét. A csaknem tíz éve megkezdett erdélyi alapításban 7 nővér vállal részt. Jelenleg a világ 759 kolostorában közel tízezer szemlélődő kármelita nővér él.

A Kármel sajátos karizmája, a Szentlélektől a Rendre bízott feladata az imádság. A Kármel lényegi elemei közé tartozik a belső ima, a lelkek üdvéért érzett felelősség a közbenjáró ima és az önmegta-

gadás által; az imaéletet szolgáló magány, csend, szigorú klauzúra; a sivatag tapasztalata, vagyis Jézus követése a pusztába, a megkísértés és az Istennel való bensőséges együttlét helyére; a kétkezi munka, és a családias légkör, testvéri közösségi élet. A Kármel egy ősi írása, *Az első monachusok nevelése*, így határozza meg a Rend célját: „Ennek az életmódnak kettős célja van. Az elsőt a saját erőnkkel érjük el az érények gyakorlásával és az isteni kegyelem segítségével: s abban áll, hogy szent és a bűn minden szennyjétől megtisztított szívet ajánlunk fel az Úrnak... A második célt kizárólag Isten ajándékeként érhetjük el: ez pedig abban áll, hogy a szívünkben kissé megézeljük és lelkünkben megtapasztaljuk az isteni jelenlétet és a mennyi dicsőség édességét, nem csupán halálunk után, hanem már ebben az életben is.” Avilai Szent Teréz a Rend reformjával megerősítette a misztikus életre szóló meghívást. Számára az imádság átalakító, bensőséges, baráti együttlét Istennel. Az élet és az ima nem elválasztható. Az emberi hitelesség és a személyes istentapasztalat kulcsfogalmak Szent Terézia Anyánk tanításában. Szent Teréz erőteljesen hangsúlyozza az ima apostoli erejét is. Megértette, ha ő hűségesen megéli szerzetesi hivatását, azaz segítheti az egyházat és a világot. Leányait arra tanította, hogy az életszentségnek apostoli ereje van.

Lisieux-i Szent Teréz az Énekek éneke szavait idézve fogalmazza meg, miben áll a szemlélődő élet apostoli dimenziója: „Vonz engem, és mi futni fogunk a Te keneteid illata után. — Megértettem, hogy akkor, ha egy lélek engedte, hogy rabul ejtse a te keneteid mámorító illata, nem futhat egyedül, magával ragadja az összes lelkeket, akiket szeret;... ez az ő feléd vonzódásának természetes következménye.”

A mi hivatásunk elsősorban nem az, hogy „nyitottak legyünk a világ felé”, hanem hogy *a világot megnyissuk Isten felé*. Szentjeink tanúsága szerint, ha valóban teljes szívvel éljük hivatásunkat, életünk a maga alázatos csendjében prófétai jelle lehet: „*Ne felejtsetek a lényeket!*”

A SZENT ARCRÓL NEVEZETT HEDVIG NŐVÉR OCD

Szociális Testvérek Társasága

A Szociális Testvérek Társasága (*Societas Sororum Socialium* — SSS) magyar alapítású, pápai jogú apostoli élet társasága. A Társaság 1923. május 12-én, Budapesten alakult meg, Slachta Margit vezetésével. Az alapító tagok létszáma 35 volt.

Az alapítók közül Slachta Margit, a magyar Parlament első női képviselője volt a legkiemelkedőbb. Küzdött a nők szavazati jogáért és helyzetének javításáért, igazságos törvényekkel és megelőzéssel akarta a szociális nyomort orvosolni. Úttörő volt a szociális munka területén is. Nem-

csak a környezetükben tapasztalt sebek gyógyítására szervezte meg a nőket, hanem arra is, hogy dolgozzanak a sebeket okozó körülmények megváltoztatásán is, ezért a közéleti munkába is felkészítette és bevonta őket.

Valláserkölcsei mozgalmat alakított Szentlélek Szövetség néven azért, hogy a materializmusba rántott mai embert kiragadj a pogányságból, és így elérje, hogy az ország mintegy a Szentlélekből újjászülessék.

Elsőként emelte fel szavát a terjedő fasiszta ideológiával szemben. Ennek értelmében a közösség egészét ráállította az embermentésre. Nemcsak a vörös és barna veszedelmet, a materializmus rombolását ismerte fel nagyon hamar, hanem azt is meglátta, hogy a társadalmi bajok, szociális inség oka a bűn, a legszociálisabb tett pedig a lélekmentés.

A Társaság hivatásának tartotta az újpogány világ újrakeresztelésében való szolgálatot, krisztusi elvek szerint társadalmi reformokért kívánt dolgozni.

A Társaság a nagy nincstelenség, anyagi alapok hiánya ellenére gyors fejlődésnek indult, 20 év múlva már több mint 300 tagot számlált. Magyarországon egy 1943-ról szóló statisztika szerint 124 fogadalmas testvér és 50 jelölt volt. A testvérek és jelöltek száma 1950-ben ennél magasabb volt.

A Szabályzat szerint a Társaság hivatásos és képzett munkásokat ad az egyház és a társadalom számára. A Szabályzat kimondja, hogy a szociális képző kivételével a Társaságnak saját neve alatt intézménye nem lehet.

A Társaság 1937-ben nyitotta meg Magyarországon első korszerű szociális képzőjét, a Katolikus Női Szociális Képzőt. A képzés kiterjedt a közéletre, közszellemformálásra, világnézetű útmutatásra is.

A testvérek különböző mozgalmakat szerveztek és vezettek. A Dolgozó Leányok Mozgalma, Keresztény Női Tábor, Szentlélek Szövetség és Testvérszövetség mellett az Országos Nép és Családvédelmi Alap, a Magyar a magyarért mozgalom, a KLOSZ, a cselédlányok Zita körei, a Katolikus Tisztviselőnők Egyesülete, a Katolikus Háziaszszonyok Szövetsége, a Vasúti Misszió országos és helyi vezetését látták el. Tejakciókat és népkönyvtárakat szerveztek, hivatásanfolyamot és varrótanfolyamot tartottak, vármegyei szociális előadóként, szegénygondozóként dolgoztak, gazdasági iskolát, gyógyiskolát, leányotthonokat, leánykollégiumot, árvaházat, cselédotthont, napközi otthont és üdülőt vezettek. Az anyaországi szociális munka mellett bekapcsolódtak a visszacsatolt országok szociális munkájába is.

A háború idején a Társaság kivette részét az üldözöttek menekítéséből is, ennek lett vértanúja a 2006-ban boldoggá avatott Salkaházi Sára.

A II. világháborút követően az újraéledő Magyarország lelki és politikai újjáépülését szolgálták a testvérek. Nemcsak lelkigyakorlatokat tartottak, hanem a parlamenti és városvezetési munkába is bekapcsolódtak, harcolva egyebek mellett az iskolák államosítása ellen is.

A testvérek a szerzetesrendek feloszlásának évtizedeiben az illegálisba kényszerülve is folytatták Szentlélektől kapott küldetésüket. Így a fiatalok felvétele, képzése az alakulás óta töretlenül folytatódott. Időközben a kaliforniai és kanadai letelepedés autonóm intézménnyé vált, és a világ több országában elterjedt. Jelenleg a Társaság Budapest-központú ága jelen van még Romániában, Szlovákiában, az USA-ban és Kubában. A Társaság teljes létszáma 165 fő. A 82 magyarországi testvér 10 házban, jobbára kis (3-5 fős) közösségekben, illetve egyedül él, kis égő mécsesként hordozva a karizma tüzeit ott és oda, ahová Isten állította őket.

A testvérek mai szolgálataira is a sokféleség jellemző, amivel az egyház és a társadalom szükségleteire számos területen, komplexebben válaszolhatnak az alapító Slachta Margit szándéka szerint, hivatásos és képzett munkásokat adva az egyház és a társadalom legkülönbözőbb területeire és szintjeire is.

A testvérek bekapcsolódtak különféle egyházi és lelkiségi mozgalmakba, dolgoznak a szociális munka, a közgazdaság, az egészségügy, a szo-

ciális és karitászmunka, a gyógypedagógia, a köznevelés, a felsőoktatás, a közélet területén is. Foglalkoznak a családokkal, az ifjúsággal, a hivatáskeresőkkel, az idősekkel, de részt vesznek a cigánypasztorációban, a vidék és a peremre szorultak szolgálatában is.

Sok testvér hitoktatással, kórházi és egyéb lelkigondozással, lelkivezetéssel, evangelizációs kurzusok, lelkigyakorlatok tartásával vesz részt az evangelizációban, de ide tartozik a kultúra evangelizációja is, amit a művész testvérek szolgálnak. Emellett a tudományos és publikációs tevékenység is segíti a közszellemformálást.

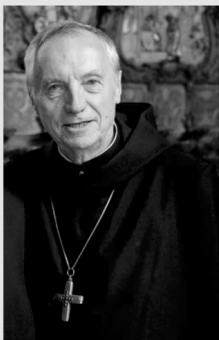
A történelem kiszámíthatatlansága azt a feladatot rója ránk, hogy erősítsük természetfeletti látásmódunkat, és növekedjünk a radikalitás tényleges megélésében. Fontos, hogy Margit testvér nyomán, a Szentlélek segítségével profétai látással szemléljük a világtörténelem eseményeit, és az egyház mindig aktuális iránymutatásainak, a társadalom aktuális ínségeinek és a magyarországi tartomány saját jellegzetességeinek figyelembevételével találjuk is meg rájuk a valódi szociális testvéri választ.

Legfontosabb célunk, hogy mindenben dicsőíttessék meg az Isten, az Ő akaratát tegyük, és hogy életünk legyen az Úr dicsőségének dicsőítése.

SZABÓ KATALIN SSS
ELŐLJÁRÓ

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

NOTKER WOLF OSB

Ne nyugtalanodjék a szívetek!
Hogyan élhetünk teljes életet?

NOTKER WOLF

Ne nyugtalanodjék a szívetek!

Hogyan élhetünk teljes életet?

Notker Wolf a bencés rend legfőbb vezetője, prímásapátja igen sokoldalú egyéniség: gondolkodása, életstílusa mélyen benne gyökerezik a bencés lelkiségben, másfelől viszont a rend vezetőjeként szinte folyamatosan utazik szerte a világban, hogy fölkeresse a rendnek a világ szinte minden pontján megtalálható kolostorait. Könyve a szerzetesélet példájából kiindulva kínál tanácsokat a kiegyensúlyozottabb, boldogabb élethez, időnk helyes beosztásához, az étellel együtt járó konfliktusok elkerüléséhez vagy kezeléséhez.

Ára: 2.800 Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető a Vigilia Kiadóhivatalban és a honlapunkon:

1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.

Telefon: 36-1-317-7246; 36-1-486-4443; Fax: 36-1-486-4444;

E-mail: vigilia@vigilia.hu; Honlap: www.vigilia.hu

SORSTÜKÖR Petrás Mária művészete

A szülötte föld, amelyet a csángók szenteltek meg munkával, verejtékkel, művészettel, maga a csoda. Hogyne volna az, hiszen az égből Babba Mária — Szűz Mária — tekint le az övéire. És vigyázza őket, hogy a mérhetetlen szenvedés ellenére is — sok évtizedes átok volt rajtuk a *románosítás* — megmaradhassanak magyarnak. Őrizhessék nyelvüket, a magyar régiséget ékszerként magában foglaló *archaikumot*, és a (csak részben!) visszkapott iskoláikkal és templomaikkal fölnevelhessék azt a nemzedéket, amelynek már a politika által ráborított sötétségben sem kell megfélemlítve járni.

Ez a Csángóföld bocsátotta útra az egyik, szolgálatra legkészebb gyermekét, Petrás Máriát. Művésznünk, aki mester lett a kerámiában és az éneklésben, ebből a földből táplálkozott. A táj, a nehezen megmunkálható föld, a családokat fönn tartó dolgos munka — tiltották a kendert, szótték a vásznat, pergették a mézet, faragták a kocsi alkatrészeit és az egyéb használati tárgyakat — a vérebe ivódott. Ahogyan a népművészethez sorolható szellemi javak (mese, költészet, ének, zene, tánc) és a kézművesség megannyi ágazata (szöves, fonás, kerámia) is.

Aki a napot imával kezdte és imával fejezte be, az tudván tudta, hogy csupán porszem a világ-mindenségben. Az éltető erő a fölnék égsátrat borító Úrban van. Meg az újra és újra megszülető Kisjézusban — századok óta ünneplik ezt a csíksomlyói búcsúkat és a messze földrészekről érkező zarándokok —, és nem utolsósorban a már föntebb említett csíksomlyói Szűz Máriában, Babba Máriában, aki mindenhatóvá emelve öröködi a békességre éhes ember és a világ (benne Pustina, Tatros, Diószén, Klézse) dolgai fölött.

A művész vallomása ugyancsak megerősíti a hátszág mint véderő, mint kikezdetlen bástya fontosságát. „Akkor annyira hívők voltak az emberek, nagyon tudtak kapcsolatban lenni Istennel. Ha valamit akartak, akkor addig imádkoztak, amíg megkapták, vagy ha nem, akkor valami olyan választ kaptak, hogy akkor ez így volt, hogy legyen. Én ezt olyan csodálatosnak tartom, s ezeket a dolgokat tartom legértékesebbnek az életemben. Volt egy ilyen emberfeletti valami, amihez ők kapaszkodtak, és bennük volt az az emberfeletti.”

Mindezt az ima segítette.

Ha csöppet is érezzük a Ferenczes István tollából származó *Csíksomlyói naphimnusz* erejét, előttünk van a megszentelt földnek a Domokos Pál Péter, a csángó lelkiismeret apostola által ugyancsak hirdetetett *aurája*. Amely egyben az *élet*, a minél jobb

életre való ébredést ösztönző arkánium. „Mindenható Isten, fölséges Atyánk, / Téged dicsér minden és téged áld. / Szívünkől száll minden ének, / Könyörgés, hála, dicséret / Hozzád kiált. (—) // Madonna-kétkben tengerárnyai hópihét, / Adtál nekünk sok Húgocskát, csillag-csibét, / Tejutat, göncölt, ragyogást, / Mint szelíd őznek álmodást / S békés ébredést. // Téged áld Uram a Víz, a mi szép Né-nénk, / Tóból, tiszta forrásból tükröt tart elénk. / Végestől a végtelenig, / Ő visz a kéklő tengerig / Kegyelmedért.”

A gyermekkorában már jól rajzoló, és nem kevésbé jól éneklő (mise hozta a gyakorlást) Petrás Mária tudván tudta, hogy minő kincs örököse. Diószén, a szülötte falu természetesen csak az alapokat — a fölöttébb erős, kikezdetlen alapokat — adta. A tehetség attól tehetőség, hogy nem elégszik meg az így kapott értékkel. Azt különféle stúdiuumokkal tetézi. Az általános iskolai tanulmányok után az első lépcső a hétfalusi szakiskola volt, utána a brassói Zenei és Képzőművészeti Népfőiskola következett. Itt három év szorgos munkát követően kitüntetéssel végezte a grafikai szakot. Am az ug-rást a budapesti Magyar Iparművészeti Főiskola és a mesterképző (1991–1995, illetve 1995–1997) jelentette. A Domokos Pál Péter születésnapjára érkezett asszonyka — két gyerekkel — az új hazában kezdte meg a honfoglalást. S ez volt a művészeti életbe való belépés igazi próbája. Jóllehet a kitűnő rajztudását nem akarta sutba dobni — kerámiáin is jól érezni az invenciózus vonal erejét —, mégis egyre jobban a plasztikai megformálás izgatta. A három dimenzióval megjelenő *új világ*. A szoborba — kerámiaszoborba, reliefbe — rejtett, jobbára szakrális tartalmakat hordozó gondolat.

Petrás Mária a szakdolgozatát a csángókról írta, címe: *Panaszolkodás Istennek*. És a diplomamunkája a szülőfalujának szánt kereszt volt. Minthogy a falu — hihetetlen! — nem fogadta el az ajándékot, végül is a dévai Ferences Kolostorban talált méltó helyet a szoborcsoport (*Krisztus a kereszten* – 1997). Mi indította a művészt eme plasztikai vallomásra? „Akkoriban sokat gondolkodtam a sorsunkon — mondta egy általam készített interjúban (*A boldogság dimenziói* – 2009) —, és úgy éreztem, hogy Krisztus sorsában van részünk. Ahogyan Krisztus keresztre jutott, mi is keresztre fogunk jutni. Sőt, már azon vagyunk. Keresztre vagyunk feszítve.”

Döbbenetes vallomás arról a személyében átélt sorsdrámáról, amely a csángókat évszázadok óta üldözi. De ennek a kollektiónak, az égetett agyagba emelt *keserűnek* nemcsak olyan példái vannak, mint a különféle karakteres korpusz-variációk (*Virágzó kereszt* – 2001; *Pieta* – 2008; 2009; *Felhős feszület* – 2009; *Tulipános feszület* – 2009; *Üvegkorpusz*

– 1999), nem beszélve az elemi erejű százhalombattai (2000) és szári (2001) *Keresztútról* —, hanem olyanok is, amelyekben a szenvedés örömforrássá, fényt hozó, megvilágosító relieffé változik. A művész eme művekben is sűrűn fordul a Szentíráshoz, s nem kevésbé a magyar mitológiához (életfa-variációi is valamínő szentséget hordoznak).

Máz nélküli, csupán kevés színt tartalmazó kerámia domborműveinek a fókuszában Szűz Mária, a gyermekét ölében tartó istenanya áll. A test, illetve a testek pozíciója különös ízt ad a kompozícióknak. A kicsijét szoptató Anyától (*Mária kisdéddel* – 2004; *Babba Mária* – 2002; 2004; 2006; *Szoptatós Madonna* – 2002) az ölben tartott sugaras Kiszűsüg (*Napba öltözött Mária* – 1999; *Mária Kiszűsüg* – 1999; 2006; *Babba Mária* – 2000; 2003; 2004; 2006; *Világfás Babba Mária* – 2006; *Holdas Mária* – 2008; *Koronás Mária* – 2009; *Katrinás Madonna* – 2004) és a különféle szent alakokkal körülvev Anya-Gyermekek kettős (*Mária anygakórral* – 1999; *Mária anygakokkal* – 2008; *Világ királynője* – 1999) húzódik a variációk sora. Amelyeken nem csupán a háttér változik, vagy valamely tárgy szerkezetileg hangsúlyos helye (trónszék, korona, ruha és redőzete), ám az anya és gyermek fejtartása, mosolya, csodálkozó vagy nyugodt tekintete, valamint a kéztartások formája is.

Szó se róla, a felületi dinamika, az invenciózus formázásnak köszönhetően, itt is él. De még inkább azokon a domborműveken, amelyeken a mozgásimitáció mint erő a csoport-alakzatok sajátja (*Világ királynője*; *Mária anygakokkal*, *Mária asszonyokkal* – 2008, stb.). Ez utóbbi kerámiákon érdemes megfigyelni, hogy az arcok, az ábrázoló és a maguk elé néző tekintetek milyen, szinte jellemtulajdonsággá váló átszellemültséget mutatnak. Ám ez a benső mosoly nem egy királynő arcán is fölfedezhető (lásd a *Koronás Máriát*). Sőt, fokozatai is vannak, noha az ismerős motívumvilág ábrázolása fölöttébb hat, eme átszellemültségnek (*Szent Erzsébet* – 2009).

Ha a keresztény eszmekörben, miként a *Jelképtár* mondja, a liliom az „égi szerelem, a szűzi tisztaság és ártatlanság jelképeként a tiszta lelkű, szűzies szentek, többek között Szent Anna, Szent Imre, de legfőképpen Szűz Mária attribútuma”, a plasztikai megformálás (fej, palást, egyéb „árulkodó” elem) jól jelzi, hogy az égi s a földi jegyeket mily bámulatos pontossággal érzékelteti a művész. Elég legyen itt a két változatban is autentikus *Szent Erzsébet* (mindkettő 2008), a kenyeret és a rózsacsokrot ölében tartó szent asszony átszellemült mosolyára, a különböző Szűz (Babba) Mária-variációkra, s nem utolsósorban a szintén átszellemült arcú térdelő férfiú (*Szent Imre*) köszöntő gesztusára figyelmeztetni.

A bibliai történetek plasztikává formálása a belőlük gyöngyöző hiten túl a művészi kiteljesedés csodái. Az *Angyali üdvözlet* (2007) — kétalakos kerá-

mia — ima-pózában (térdelő alak) ott a lélek sugallatos jövője, a körformába zárt *Szent családban* (2007) a Világ Urát fölnevelő szeretet biztonsága (szinte repül a Kiszűsüg), a *Betlehemesben* (2006) pedig — a háromkirályok hangsúlyos jelenlétével — az óvo bizodalom mint a születés utáni évek záloga.

Jézus a keresztthalála, vagyis a hűsvét előtti vasárnapon vonult be Jeruzsálembe. Diadalát az őt köszöntők kezében lévő pálmaágak jelezik. A tragédia szele még sehol. Ezt a pillanatot ragadja meg Petrás *Virágvasárnapja* (2004). A relief középpontjában félprofilból a szent állaton, a számaron ülő Férfi. A Világ Ura? Sokkal inkább a nyugodalom szobra. Az őt kísérő — diadalát dicséző — tekintetek szinte megemelik Jézus alakját. Viszont a kerámia-dombormű felülete úgy hullámzik — plasztikai invenció közvetíti a jövőbeni drámát —, mintha a nyugalom csupán viszonylagos volna.

A kerámia-műveken a ruha vagy a palást redőzete ugyancsak szimbólumértékű: egyszer a nap-sugarakat vizionálja (*Babba Mária* – 2004; *Világfás Babba Mária*), másszor szenvedés közeli állapotot sejtet (lásd a százhalombattai *Keresztút* IX. stációját). Van úgy, hogy pikkelyes formájával harmonizál az alak testrészeivel, a szárnnyal (*Angyali üdvözlet* – 2002). A bordúrt jellemző vagy a háteret díszítő színes motívumok — tulipán, kör, szív, napkorong, farkasfog stb. — nemcsak kiegészítőként szolgálnak, hanem hangulati előkészítői is a domborművön látható történésnek.

Ennek egyik legszebb — legdöbbenetesebb — példája a keresztből levett Fiát ölében tartó Anya drámai küzdelme (*Pieta* – 1997). Kettősük a szenvedés apoteozisa. Mindezt farkasfog boltozat keretezi, ami — paradox — nem csupán késhegyek láncolatának tűnik, de apró, stilizált gótikus katedrálisok „békítő” gyűrűjének is. Itt Mária, miként öltözetéből kitetszik, parasztasszonyként, paraszmadonnaként van ábrázolva, s evvel a profán átváltoztatással alighanem nő az elviselhetetlen fájdalom mértéke, melyet a kisenvedett test súlya ugyancsak erősít. A fájdalom „ünnepe” emelését pedig a díszes, több rétegű keret szolgálja, miként az a Belgyógyászati Klinika nagyméretű (290x180 cm) *Pietáján* (2008) látható.

Petrás Mária gyarapodó kerámia-művészete — az agyag szerelmesét egyre inkább hatalmába keríti az üveggel mint formázható anyaggal való kísérletezés — szép példája a tudatos építkezésnek. *Szellem* és *anya* nála kéz a kézben jár.

Ám arra alig van példa, hogy valaki két művészeti ágban is figyelemre méltót alkot. A tehetséges népdalénekes a Muzsikás Együttessel szintén az egész világot bejárta, a legnagyobb zenei palotákban hirdette a magyar népdal — kiemelve: a csángó dalkultúra — világhódító erejét.

SZAKOLCZAY LAJOS

RÓNAY GYÖRGY: TÍZ ÉV

„Ne nézz vissza! Aki visszanéz,
sóbálvánnyá mered! — De rajtam
már nem fog varáz. Visszanézhetek.

Nem félek a tűztől. Kiegett
szemű hamukban-kotrók közt mitől
rettegen, aki lát?

Még nincsenek se kívül, se belül
jelenések. Pecsélt könyv felett
szunnyad az Angyal.

Előtted még van út. Emeld nehéz
sólábaidat. Rőt visszfény süt az ég
alján. De nem hajnal. Hátaid mögött

Szodoma ég.”
(Rónay György: *Tűzvész*)

Ez nem az új könyvből van, ezt még az 1981-ben megjelent *Szérű* című összegyűjtött versekből idézem. Évszám nélkül áll, de valamikor az 1970-es években keletkezhetett. Mindössze tizenhárom sor, de a 20. század utolsó korszakának legnagyobb versei közé tartozik. Még Rónay György költészetének jellegzetességeit is tanulmányozhatjuk rajta: a klasszikus, tömör fogalmazást és a mesterien megkomponált kötöttséget mindenütt kinyitó enjambement-okat. Az új kötet, a *Tíz év* amolyan kéziratmaradéknak tetszik, de — mint Böszörményi Zoltán egyik versében olvasom (Irodalmi Jelen, 2015. március) — „a maradék is az egész / része volt”. Az életműkiadás sorjázó kötetei között ezt a kötetet is öröm kézbe vennünk. Rónay László szép előszó-esszéjében azt írja, hogy édesapja kéziratainak rendezgetése közben bukant rá a benne szereplő versekre, de ezek a versek nem innen-onnan kerültek elő a kéziratthalmazokból, hanem a kötetalkotás nyilvánvaló szándékával már együvé voltak szerkesztve, és még keménytáblával be is voltak kötve. Ez volt Rónay György kapcsos könyve, ha nem is bőrkötésben, mint Arany Jánosé. Ki tudja miért, Rónay György mégsem akarta kiadni, s csak most, ennyi évtized után jelent meg. *Tíz év* a címe, mert legkorábban keletkezett verse 1942-ből való, a legkésőbbi pedig 1953-ban íródott. Talán a címhez tartozóan éppen tíz ciklusból áll, de ennek a könyvnyű feltevések ellentmond, hogy nem évenkénti bontásban közli a verseket, hanem inkább témájuk szerint csoportosítja. A keménytáblás kéziratkötetet ugyan nem jelentette meg életében Rónay

György, de időnként ki-kivett belőle egyet-egyet, s ezeket jól ismerjük más köteteiből.

1942 az első budapesti bombatámadás éve, 1953 pedig Sztálin halála és a Nagy Imre-kormány megalakulása. Nem akármilyen tíz év volt ez, hanem addig nem látott szörnyűségek halmozódása. Ám mégis volt benne egy kis időszak, amikor egy kicsit jobbra fordulni látszott az ország sorsa. Sokan voltak, akik félelemlről félelemre éltek és állandó fenyegetést éreztek a tíz év mindegyikében, bizalmatlanul tekintettek minden mozdulatra, de az értelmiség egy nem jelentéktelen része, mondanám, egy jobb része a háború befejeződése után úgy gondolta, hogy éppen nem visszahúzódnia, hanem tennie kell valamit. Rónay György is azok közé tartozott, akik reménykedtek, még azt is le mernék írni, hogy hittek abban, hogy most becsületes munkával ki lehet alakítani és meg lehet teremteni az alapjait egy rendes Magyarországnak. Rónay Györgyöt általában katolikus költőként könyvelik el az irodalmi köztudat, és valóban a modern magyar katolikus irodalom alighanem legjelentékenyebb alakja volt. De erről az oldaláról, az 1945 és 1947 közötti periódusban végzett közéleti tevékenységéről a kellelénél kevesebb szó esik. Pedig soha nem zárkózott elefántcsonttoronyba, mindig élesen és pontosan látta a körülötte forrongó világot. Már 1934-ben, alig egy évvel Hitler hatalomátvétele után figyelmeztető ujját emelte, hogy háború közeleg. Talán elsőnek a magyar költészetben (*Egy budai cukrászda falára*. In: *Szérű*). S ki írt ennél döbbenetesebb képet 1944 apokalipszisééről, mint amit most ebben az újonnan megjelent régi kötetben olvasunk: „(...) vad suhancok reszkető / nőket tereltek géppisztollyal; a Dunán / hullák lebegtek, vért szivárgó, vak szemű / hullák (...)” (*Jeruzsálem pusztulása*).

1945-ben a legjobbakkal együtt az újjáépítés mellé állt, Barankovics István pártjában, a Demokrata Néppárt színeiben vállalt közéleti szerepet, képviselő lett. Aztán amikor lezárult a jobb jövő előtt a sorompó, a könyveinek minőségéről híres Révai Kiadónál kapott menedéket, de ott nem sokáig maradhatott, kisvártatva a Vigiliába, a katolikus humanizmus 1935 óta (máig!) működő folyóiratába húzódtott vissza. Visszavonult? Akkortól teljesedett igazán ki írói pályája. Önálló könyve ugyan csak tíz év politikai szilencium után jelenhetett meg, de rengeteget dolgozott. Aztán 1956-tól haláláig, ha jól számolom, 35 könyve jelent meg, versek, versfordítások, elbeszélések, tanulmánykötetek, regények. Egyiken sem fogott máig az idő, Rónay György kiteljesedő írói munkássága a modern magyar irodalom első vonalába tartozik.

A tíz ciklusból ebben a rövid írásban kettőt emelek ki, bizván abban, hogy akinek kezébe kerül a kötet, úgyszólván elolvassa mind a tízet. Aki pedig csak ebből a szemléből értesül róla, legalább kettőtől pár mondatnyi leírással találkozhat.

A katolikus költő. Soha nem írt ájtatoskodó verseket templomban terdpeplő nénikéknek, s nem szólította meg a divat-templomjárókat sem. A kereszténység s ezen belül a katolikus hit szinte soha nem válik külön témává verseiben, még ráutaló motívumok is ritkán tűnnek fel. De szüntelenül jelen van a versek lelkében, akkor is, ha a szárszói nyár tündökletes tűzijátékáról ír, és akkor is, amikor az őszszel magányossá váló Balaton-parti kabinsor látványát írja le. A lírai vers legyen mégoly objektív és tárgyias, mindig feltételez mögötte egy szubjektív személyiséget és egy személyes magatartást: ez a vers fundamentumát alkotó magatartás sugározza a katolicitást Rónay György verseiben. Nem a külsőségek, nem a közvetlenül, a sorokban előttünk álló versmondatok és versképek szemantikai jelentése tartalmazza. Itt, ebben a kötetben mégis van egy ciklus, amely hirdett katolikus tételekhez kapcsolódik, mégpedig Kempis Tamáséihoz. Kempis Tamás a 14–15. században alapvetően fontos hitéleti mozgalom, a *devotio moderna* nagy összefoglaló, szintetizáló alakja volt. A *Krisztus követése* című munkáját először Pázmány Péter fordította magyarra, s hosszú ideig ez volt a legolvasottabb könyv a Biblia mellett. A skolasztikus misztika hanyatlása után a *devotio moderna* mozgalma nyitott tágabb teret az élet felé, alapítója, Geert Grote nem kolostorrendi, hanem laikus közösségeket alapított (női közösséget is), s nem az Istennel való misztikus lelki azonosulásra törekedett, mintegy „sine strepitu verborum”, szavak (lármája) nélkül, hanem a jézusi tanításoknak megfelelő erkölcsös életet helyezte előtérbe: épenséggel verbalizálva, tömör mondatokban megfogalmazva. A személyes ember erkölcsös életvitelét. Ekkor jelent meg hangsúlyos formában először az individuális ember magatartásának értéke, amely később a reneszánsz korszakához, és mondhatnánk az egész polgári Európa kialakulásához vezetett. A hit és a tudás kettőse mellett (ahol minden vallási dogmatika természetesen a hit elsőbbségét hirdeti) ekkor jelenik meg az érzés, mint harmadik fogalom jelentősége is.

A *Glossák Kempis Tamáshoz* tizenegy verset számlál, mindegyik címe egy-egy Kempis Tamás idézet. A második versé így szól: „Esse sine Jesu gravis est infernus”. Az eredeti mondat folytatódik: „et esse cum Jesu, dulcis paradus”. Ez pedig a harmadik vers címe. A két címet tartalmazó bevezetés (Második könyv, VIII. rész 2. bekezdése) így hangzik Pázmány Péter tüneményes fordításában: „Mit adhat neked e világ Jézus nélkül? Jézus nélkül len-

ni kemény pokol. Jézussal lenni gyönyörűséges paradicsom. Ha Jézus veled lésszen, nem árthat semmi ellenség. Aki Jézust megtalálja, jó kincset talál, sőt minden jó felett való jóra talál. Aki Jézust elveszti, igen sokat vesz, és többet az egész világnál. Legszegeyib (sic!), aki Jézus nélkül él, leggazdag (sic!), aki jól vagyon Jézussal.” A két vers egyetlen mondatra épülő két parafrázis. Az első vers folytatja az eredeti latin szöveg tanítói hangú modulációját, de értelmezésében leszűkíti a tartalmát, a második vers költői képek nyelvére fordítja a megszólalást, és még ki is tágítja az eredeti szavak jelentését. Az első vers így kezdődik: „Milyen pokolban vándorolsz? / A szerelem / hűsevő fái közt milyen konok pokolban / kőszáltál kárhozott (...)” A második pedig: „De a Te fényed fölragyog, a Te zsúfolt / tavaszod telve virággal, / a dermedt / fák a lomb diadalmas / zászlói feszülnek.”

Rónay versei tele vannak természeti képekkel, soha nem szerette a tételes dikciót, távol volt tőle az Újhold szándékos, tömörítő képszegeyisége is. De természeti képeiben nem a népi költészet földszeretete keresi a szavakat, hanem városi költő kertvágyódása szólal meg. A kakucsi rózsák és a szárszói báránnyelűk évtizedeken keresztül nem szűnő témát adtak verseinek. E versfestészet színárnyalatait klasszicizáló impresszionizmusnak lehetne nevezni, és ide tartoznak azok a versek is, amelyek nem vidéki, hanem városi tájakat festenek. A „Budai rajzok” című ciklusra szeretném itt felhívni a figyelmet. A romantika megénekelte a büszke Kárpátokat, hömpölygő divat lett az Alföld rónaságából, aztán lassan megszólalt a pesti nagyváros is. Rónay György Kakucs és Szárszó mellett a budai dombokon érezte leginkább otthon magát. Nem távoli mítoszok és elsüllyedt földrészek ragadták magukkal képteremtő képzeletét, hanem a Rózsadomb, a Guggerhegy, a Farkasrét, Törökvész, a Szalonka utca. Rengeteget fordított a modern európai — főleg francia — irodalomból, az avantgárd mozgalmak virágzásának idején kezdte pályáját, a posztavantgárd és a kezdődő posztmodern idejét élte idősebb korában, egy bizonyos irány és annak későbbi kiágazásai, egy bizonyos hangfekvés azonban végig idegen maradt tőle. És ez: az expresszionizmus feszített izgatótsága. Miket élt meg, miket élt át, miket kellett megélnie! De nem adta fel költészetének alaptermészetét, és szinte válaszként, szinte ellenállászerűen fenyegetettségek közepette is ragaszkodott ahhoz, hogy megverselje a szelíd szépség hangulatát. 1949 viharos évében, amikor bőrén tapasztalta a zord időt, ilyen sorokat tudott írni: „Hallgat a lomb, alszik a hegyoldal. / Könnyű felhők szállnak föl a Holddal” (*Rózsadomb*). (Szent István Társulat, Budapest, 2015)

KENYERES ZOLTÁN

HÓNAPRÓL HÓNAPRA

A MEGINGATHATATLAN

Némi csodálkozással olvastam a tiszteletére — sajnos: emlékére, hiszen még köztünk lehetne — kiadott *Emlékkönyv* címét: *Dr. Kiss Ferenc irodalomtörténész, író, kritikus, tanár 85. születésnapja alkalmából*. Ha valaki, hát ő nem volt doktor Kiss Ferenc! Feri, vagy Kiss Feri igen. De ez a doktor valahogy elidegenít. Nem érzékelteti, hogy Kosztolányi legkiválóbb monográfiusa (*Az érett Kosztolányi*) kora szellemi ellenállásának vezéralakja volt. Elképesztően bátor volt, emellett bölcsen politizált, pedig nagyon nagy nyomás nehezedett rá. Kiszorították, megbélyegezték, de megtörni nem tudták. Az egyenlőtlen harcban felőrlődött, utolsó éveiben nem tudott beszélni, csak messziről figyelhette, hogy barátainak — közvetetten neki is — része volt a rendszerváltásban, némelyikük komoly tisztségeket kapott, mások sértetten félreálltak, pedig megtanulhatták volna tőle, hogy nem kivonulni, hanem eszméikért küzdeniük kell.

Előkelő helyet foglalhat el abban a sorban, akiket megfigyeltek, akiről jelentéseket írtak. Az *Emlékkönyv*ben érdekes tanulmányt írt erről Petrik Béla, aki a Kiss Ferenc 1972-ben elmondott debreceni beszéde után kitört hatalmas botrányt és a körülötte született titkosszolgálati jelentéseket foglalta össze. Nem csoda, hogy olyan sokan „csüggttek ajkán szótlannul”, majdnem annyian eredtek nyomába, mint Ilia Mihálynak. Lelkierejére jellemző, hogy töretlen kitartással dolgozott: kritikákat, tanulmányokat, könyveket írt, mélyen átlátta Nagy László és Csoóri Sándor munkásságát, emellett maradandó hatást tett a következő nemzedék legtehetségesebbjeire (például Görömbei Andrásra). Emellett folyvást írta a fennálló és erőszakkal fenntartott irodalmi viszonyok ellen protestáló cikkeit (ezek nagy része természetesen nem jelenhetett meg, de ha bármelyik mégis, tüstént botrányt keltett; ezt azonban jobban viselte, mint a sorok közé bújtatott aljas célzásokat és az árulásokat. Nem sorolnám fel a hitehagyók és behódolók névsorát, akik érdekel, olvassa el Kiss Ferenc itt közölt naplójegyzeteit).

1974-ben kerültem az Irodalomtörténeti (ma Irodalomtudományi) Intézetbe, s rögtön áldatlan feladattal bízott meg Bodnár György: Béládi Miklós irányításával kellett rendbe szednem az 1945 utáni irodalomtörténet meglévő és készülő kéziratait. Beleláthattam abba az ádáz harcba, amely Kiss Ferencnek az 1945 utáni kritikaírásról készített tanulmánya körül robbant ki. Furfangos támadási felületet adott az Intézet ellen: a vérig sértett kriti-

kusok — pártmegbízottak — a kultúrpolitika irányítójaig rohantak, jelezve, hogy Ferenc alkalmatlan a feladat megoldására: elfogult, és a kritikáirás szabadsága nevében támadja a sajtóviszonyokat és a párthoz hű kritikusokat, szerkesztőket (E. Fehér Pál, Nemes György, Pándi Pál stb.), és ismeretes volt az *Élet és Irodalom* vezető publicistájával szemben táplált ellenszenv (kölsönös érzület volt). Az Intézet vezetői között is akadt, aki hasonlóképp gondolkodott, ő egyenesen a főigazgató eltávolításán munkálkodott, de látva, hogy e vonatkozásban tehetetlen, beállt a támadók közé, újra meg újra azt hangoztatva: ha a kézikönyv nem készül el időben, az Intézet egésze megsínyli. Jól tudta ő is, hogy ekkora terjedelemben és mélységben az adott témáról nem lehet máról-holnapra új fejezetet írni. Pedig nem volt más lehetőség, Kiss Ferenc nem engedett. Ez volt az oka, hogy legelsőnek a külföldi magyar irodalommal foglalkozó kötet került nyomdába, bár ez is bőséges buktatókat tartalmazott: a romániai magyar irodalomról írtak miatt távolították el az Intézetből Czine Mihályt, akit Király István mentett meg, vett tanszékére, de azon ő sem változtathatott, hogy a kényszerű elhallgattatás burája alatt Czine az addigiaknál sokkal kevesebbet írt. Veszélyes terepnek bizonyult a nyugati és tengerentúli magyar irodalmakkal foglalkozó rész megírása is: olyan jelentős írókról hangfogóval lehetett szólni, mint Márai Sándor, Cs. Szabó László, és fokozta a nehézségeket, hogy a dilettánsoknak szerepe volt a nyelvi öntudat megőrzésében, tehát róluk is óvatos körmondatokat lehetett csak megfogalmazni. Végül a kritika történetét kalákában kellett elkészítenünk, viharos gyorsasággal, s messze nem olyan alaposan, mint Kiss Feri tette. Talán ez a gyűjtemény alkalmat adott volna arra is, hogy az ő eredeti szövege megjelenjen. Már csak azért is, mert megcáfolta volna azt a véleményt, amelyet ellenfelei (nem túlzás ellenséget mondani) habzó szájjal hangoztattak, hogy antiszemita. Nem ő tehetett róla, hogy a kulcspozíciókban működő rendszerhű irodalompolitikusok és hatalmasságok Király István kivételével zsidó származásúak voltak. Nem származásuk volt haragja magyarázata, hanem egyoldalúságuk, erőszakos beavatkozásuk az irodalom és általában a művészetek értékrendjébe. Ráadásul a saját értékrendjüket is folyvást módosították, a kiemelésen állandóan változtatnunk kellett: Illés Béla például először nagy írónak számított, utóbb egyre csökkenthető lett a neki szánt terjedelem, akár azoké is, akik a „szocialista irodalom” dobozába kerültek.

Az antiszemitizmus vádját néhány beszélgetésünk alapján én is megcáfolhatom. Más volt az

ízlésünk, nem tartoztam a köréhez, de olyankor, amikor az Intézetből egyenesen hazaautózt, útitársa lehettem: közel laktunk egymáshoz. Ilyenkor cserélhettem vele hosszabban eszmét; állítom, hogy a legnagyobb megbecsüléssel beszélt például Bálint György kritikai munkásságáról, Komlós Aladarról, aki nagyra becsülte, és majdnem hódolattal Radnótiról. Annál hevesebben szidalmazta azokat, akik feladva korábbi álláspontjukat, a rendszer és a kultúrpolitika vezetőjének kiszolgálói lettek, és Illyés Gyulát is igyekeztek „meghajlítani”.

Azt már sohasem tudjuk meg, hogy Kiss Ferenc egyenlőtlen harcának mekkora hatása volt egészségi állapotára. Édesapját ugyanaz a betegség döntötte le lábáról, amelyik őt, tehát génjeibe kódolva hordta testében a rontás esélyét, de annyiszor vitte vásárra a bőrét, hogy ennek előbb-utóbb végzetes következményei lehettek. Szívszorító látványt lehet látni, ahogy Bogár utcai lakása ablakán kitekintve fájdalmasan nyugtázza, hogy nem szólhat a világhoz (nem tudott beszélni). Megrendítően fogalmazta meg állapotát *Sérült* versében Csoóri Sándor (Ferencet akkor beszélni tanították).

*Beszéljünk, Ferenc... Alma... Havazás...
Szentendrén, kint szarvas kerülgeti hóban a házad.
Régen látott már a Bazaltheagy alatt minket.
Épphogy csak fényesedni kezdett akkor a szőlő szeme.*

*Mondd azt, hogy: szőlő mézes... franc eszi...
Mondd azt, hogy: féreg... seregély... pimasz.
Kosztolányi darazsa itt ödöng fejünk körül.
Nem kell féltened attól, hogy fölnyársalják a tüskéket.*

*Mi már haltunk meg együtt! Az égből
homok hullt ránk s vad kiáltozás-foszlányok
a Kárpátok felől. De mondd azt, hogy azóta*

*Isten üzent s a föld apályideje lassan múlik.
Mondd azt, hogy: csak azért is! Muskátliszag és hajítófa!
Mögötted sötét árnyék. Mondd azt, hogy: sötét árnyék.*

A Kiss Ferenc körül összeverődött asztaltársaság, amit tréfásan Nagy Népi Hurálnak nevezett, természetesen szálla volt a hatalom szemében. A Rózsadomb étteremben tartott összejöveteleikről rendszeresen készültek jelentések. Teljesen fölösleges kiadásnak bizonyult, hiszen jól ismerték véleményüket és törekvéseiket, kritikájukat nem rejtették véka alá. Kiss Feri még fölterjesztést is írt az irodalompolitika reformjának esélyeiről, Zelnik József rendszerkritikája éppúgy ismeretes volt, mint Kiss Gy. Csaba kisebbségekben kifejtett tevékenysége. Csoóri Sándor pedig nem szállaként, hanem vörös posztóként idegesítette a politikai elitet. Hol itt, hol ott gyülekeztek írók, művészek ilyen asz-

talok mellett, és a szomszéd asztaloknál újságjajukba temetkezve figyelték őket a besúgók, ez azonban nem tántorította el a reformokat sürgetőket terveiktől. Ezek az önszerveződő kis sejtek, „asztalok” jelképezték a „másik” Magyarországot, az igazit, amely nem a marxizmus-leninizmus jól őrzött bástyái mögé húzódott, hanem nyíltan vagy allegóriákban készítette elő a rendszerváltást, s egyre nagyobb visszhangot keltve mutattak rá a negatív jelenségekre. Előbb-utóbb megpróbálták leszerelni őket, az irodalomban például mindegyik oldalnak folyóirat indításának lehetőségét megcsillantva (persze semmi sem lett belőle), aztán a kurzus haldoklásának idején felfedezték magukban a reformert, a csendes ellenállót, és így mentették át magukat, lololva a damaszkuszi úton. Ez azonban már — sajnos — nem Kiss Ferenc története: 1985-ben tört rá betegsége, pont akkor, amikor a legnagyobb szükség lett volna rá.

Az *Emlékkönyv* szinte rangrejtve jelent meg, holott érdemes volna szélesebb körben megismerni és megismertetni a tartalmát, amely egy korszak küzdelmeinek könyve is, igazak és hazugok harcának hiteles lenyomata. A legizgalmasabb Kiss Ferenc naplója, de jó néhány előadás, emlékezés is közel hozza az olvasóhoz a megalkuvás nélkül harcoló, sokoldalú tudós politikust és nevelőt. Az én homályosuló emlékezetemben az a Kiss Ferenc él, akit a könyv borítóján látható fénykép őriz: kézirattal kezében, derűs mosollyal, ahogy barátaira tekintett és Kosztolányi hű kísérőjének szegődött. (Az *Emlékkönyvet* nagyon szép kivitelben a *Kairosz Kiadó* jelentette meg 2013-ban, ifj. Kiss Ferenc és Bakos István szerkesztésében. Köszönet érte.)

RÓNAY LÁSZLÓ

ANDREA TORNIELLI – GIACOMO GALEAZZI: FERENC PÁPA: EZ A GAZDASÁG ŐL

A La Stampa olasz napilap újságíróinak kötetét egy szóval úgy lehet jellemezni, mint egy apológiát a Ferenc pápát ért kritikák ellen és az egyház társadalmi tanításának védelmében. A védőbeszéd hiteles, mivel a könyv dokumentumok, idézetek sokaságával illusztrálja mind a pápa, mind kritikáinak gondolatait. Ugyanakkor nem tudományos értekezés, műfaja inkább a népszerűsítő irodalom körébe sorolható. A mű végén interjúk nyomtatékosítják a pápa gazdaságról szóló gondolatainak jelentőségét: Ettore Gotti Tedeschi, a Vatikáni Bank (IOR) volt elnöke és Stefano Zamagni, hazánkban is jól ismert közgazdászprofesszor (a magyarul is megjelent *Civil gazdaság* [L'Harmattan, Budapest, 2013] egyik szerzője) válaszolnak az újságírók kérdéseire. (Miért ő ez a gazdaság? Miért

okoz bizonyos köröknek nehézséget a pápa megértése? Miért kap ennyi kritikát? Miért merül feladásba az egyház társadalmi tanítása?) Magával a pápával is készült interjú, amelyben a Szentatya az őt ért vádakról (marxista, balos, nem ért a gazdasághoz, túlságosan sokat törődik a szegényekkel) és nézeteiről beszél.

Az egyház társadalmi tanításának és a pápa gondolatainak összhangját illusztrálják a fejezetek elején lévő mottók: idézetek a társadalmi tanításból, amelyek alátámasztják Ferenc pápa jelen kapitalizmusról szóló helyzetelemzéseit, kritikáját. (A *Quadragesimo anno* 1931-es enciklika leggyakoribb idézése több helyen szolgáltat adatokat az 1929-es világgazdasági válság és a 2008-as globális válság és azok pénzügyi folyamatainak összehasonlítására.)

A kötet tematikája a pápa gondolkodását jellemző kulcsfogalmak mentén épül fel: szegénység, a pénz bálványválsága, környezetvédelem, ennek a (libertáriánus/neoliberális/non-civil/fenntarthatatlan stb.) kapitalizmusnak a kritikája, amelyet a pénz óriási mértékben, természetellenesen dominál. A változtatás kérdése is felmerül a tematika végén.

Ahhoz, hogy megértsük Ferenc pápa tetteit, gondolkodását, lépünk ki ebből a könyvből, s fordulunk egy másik, ebben a témában szintén jelentős műhöz: Helen Alford – Michael Naughton: *Menedzsment, ha számít a hit* (Kairoosz, 2004) című könyvéhez. A szerzők a hit és a közéleti tevékenység közötti kapcsolatnak három modelljét vázolják föl, ahol az utolsó az úgynevezett „prófétai modell”. A próféta „igazságosságra, szeretetteljes életre, az Istennel fenntartható helyes kapcsolatra buzdítja az embereket”, ráébreszti őket a valóság tényeire, felrázza az embereket, buzdít, int, erős szavakat használ. „A prófétai modell könnyen vezethet konfliktusokhoz a próféta és a hallgatóság között.” (46.) Ezek alapján látható, hogy Ferenc pápa igazi próféta, akinek célja felrázni, s buzdítani egy olyan társadalom, gazdasági rend megalkotására, amely kifejezetten az emberi méltóságra épít, emberközpontú és a közjót, a valódi emberi boldogságot szolgálja. Ez az egyház társadalmi tanításának értelmezési paradigmája, tehát nem egyfajta gazdasági kézikönyvként kell olvasni a pápát.

A pápa messze legfontosabb témája a szegénység. A könyv is ezzel a témával foglalkozik a legtöbbet. Rámutat, hogy a szegényekkel nem dél-amerikai mivolta miatt foglalkozik oly szívesen Ferenc pápa, hanem mert életében központi helyet foglal el az Evangélium, hitéből fakad a szegények különleges szeretete. Hiszen a szegények ügye mindig átjárta az egyház életét, a Szentírást. A szegénység azonban gazdasági kategória is, „A szegények problémáinak megoldása

nélkül a világ problémáit sem fogjuk megoldani.” (225.) Számos közgazdász szerint is az óriási jövedelem-egyenlőtlenség strukturális okainak kezelése lehetne az alap egy emberközpontú gazdaság megteremtéséhez. Ferenc pápa a jelenlegi gazdasági rendet „közömbösség globalizációjának”, „szemeteskosár kultúrájának” nevezi, az ember árucikként való kezelése miatt. „*Nemet mondunk a kirekesztésen és egyenlőtlenségen alapuló gazdaságra.*’ Ez a gazdaság öl. Miként lehetséges, hogy nem hír, ha egy hajléktalan öregember megfagy az utcán, ellenben hírértékű, ha két pontot esett a tőzsde...” (5.) — hangzik a prófétai ítélet az *Evangélii gaudiumban*.

A másik fő téma a pénz, amelyet szintén prófétai fogalmakkal ír körül: „a pénz bálványimádása”, „a pénz ember feletti uralma”, a spekulatív pénz ostromozása stb. Ez érthetővé válik a Zamagni által is (198–199.) illusztrált tény alapján: a világban forgalomban lévő spekulációs pénz mennyisége messze többszöröse a reálgazdaságban forgalomban lévő pénz mennyiségének. Ferenc pápa szerint a pénz, az anyagiasság dominanciája, ezek célként való kezelése mögött a hatalom és birtoklás utáni vágy korlátlanúsága és Isten elutasítása fedezhető fel. Tornielli és Galeazzi több közgazdászt, pénzügyi szakembert is felvonultat, akik hasonló elemzést produkálnak, mint a pápa.

A kötet legérdekesebb része, ahol a szerzők Ferenc pápa kritikáit és azok kritikáit vonultatják fel. A *The Economist* még a marxista jelzőn is túltesz, és Leninhez hasonlítja radikalizmusa miatt, ugyanakkor a szabadpiaci elvet valló amerikai körök inkább a pápa gazdasági hozzá nem értését hangsúlyozzák.

A könyv végén a Tedeschivel, a vatikáni bank volt elnökével készült riport talán legfontosabb része az a gondolatmenet, amelyben az egyház társadalmi tanításának „feladásba merüléséről” elmélkedik az interjúalany: a tanítás abszolút módon mutat utat az életvitel, a cselekvés területén, s megváltoztatná a világot, ha megélnék. Ettől fél, ez ellen küzd a világ.

Ferenc pápa tehát nem általában a kapitalizmus ellen lép fel, hanem egy bizonyos — a jelenlegi főáramú — kapitalizmus ellen, ami öl, s aminek alternatíváját (szintén kapitalizmus) az egyház társadalmi tanítása írja le.

Tornielli és Galeazzi könyvének legnagyobb erénye, hogy hiteles módon hozzájárul Ferenc pápa és a körülötte zajló történések megértéséhez, s a jelen kapitalizmusnak az egyház szociális tanítása szempontjából való értékeléséhez a nagyközönség számára. (Ford. Török Csaba; *Jezsuita Kiadó*, Budapest, 2015)

BARITZ SAROLTA LAURA

MEZEY KATALIN: ISMERNEK TÉGED

Mezey Katalin prózakötete két kisregényből (*Kidöntött kerítés, Ismernek téged*) és nyolc novellából áll, amely két nagyobb egységre bontható. Az első kisregény és a novellák egy család történetének mozaikos epizódjait egy kislány szemszögéből, míg a második kisregény (*Ismernek téged*) egy bányavárosi fiatal tanárnőből kultúraszervezővé avanzsált lány történetét mutatja be a '60-as években.

A totalitárius rendszerek ábrázolásának jót tesz az alulnézeti perspektíva. Nem véletlen, hogy az elmúlt évtizedek meghatározó regényeiben találkozhatunk a gyermeki nézőpontból ábrázolt elnyomó hatalommal, gondolhatunk itt a Mezey könyvével egy időben megjelent *Máglyára* vagy Dragomán György korábbi regényére, *A fehér királyra*, és mindenekelőtt a műfajában már klasszikusnak számító *Sorstalanságra*. Ehhez a prózai hagyományhoz kapcsolódik Mezey kötete első felében.

A *Vagyok* című novellával (regényfejezettel?) veszi kezdetét a kötet, melyben egy kétéves kislány, hogy egy Nádas Péter-allúzióval éljek, *saját létéről értesül*. Mezeynél egy nem túl hosszadalmas utcakép leírásával kezdődik, a látvány felidézésével vezeti be az olvasót abba az őstapasztalatba, amit kislánykorában érzett: „Létezem. Ez a hang úgy zendült meg bennem, mint egy előadás kezdetét jelző gongütés”. (10.) Talán ez az egyetlen pillanat, ahol egyedül van az elbeszélő/ízszerelő, és nem a család árnyékában. Innen indulnak a történetek, amelyek kevésbé egzisztenciális felismerések csúcsményeit tartalmazzzák, mint inkább a mindennapok élményeit, melyek egy kislány számára lehetnek épp a muraközi lovak vagy az ünneppé terebélyesedő sörcsapolás, egy motoros kaland az apjával, esetleg a felnőttek történeteinek hallgatása veszélyekkel terhes történelmi időkből. Ennek alapján kap külön történetet a II. világháborúból hazatérő apa, az '56. október 22-én kezdődő szocialista lelkigyakorlaton résztvevő hittantanár és az első magyar teniszbajnok. Az *Ismernek téged* című kisregényben is fellelhetőek ilyen típusú epizodikus betoldások, például amikor a besúgóként működő Bandi bácsi elmeséli háborús történetét, vagy a sztahanovista Suhada Lajos '56-os helytállását. Az elbeszélte történeteken keresztül ragyogja be a történelem fénye a hétköznapi szürkéséget.

Mezey Katalint nem az elbeszélés nehézségei, nem az emlékezés folyamata, hanem a megértett, feldolgozott, apró történetekké formált múlt érdekli. Ebből is leginkább szereplőinek a történelem eseményeihez és a totalitárius diktatúrához

való viszonya. Ebben már benne rejlenek az előre leszúrt tanulságok, ezeket a tanulságokat kívánja átadni. Így a történetek újramondása, a közösségi toposzok megerősítése egy közösség identitásának megtartására és formálására irányulnak. Ez az indulat hajítja kimondatlanul az elbeszélőt. A történelmi múlt olyan fogalmait kerülnek strukturális helyzetbe, mint az „osztályhelyzet”, „spicli”, „sztrájk”, „ötvenhat” és a „prágai tavaszra” rimelő „prágai nyár” vagy az „emigrálás/emigráció”.

A könyv elején egy polgári család mozaikos történeteiből kirajzolódó közösséget ismerhetünk meg a 20. századi történelem árnyékában. Ennek a közösségnek lesz az ellenpárja a második kisregényben kirajzolódó munkahelyi közösség a naivan fecsegő, pályakezdő Évával a középpontban. Míg a nagycsaládban mindenkinek megvolt a maga helye, a maga szerepe, amiről bárki tudomást szerezhetett, addig a munkahely látható hierarchiáján túl működik a láthatatlan hierarchia: a besúgórendszer. Éva naivitását veszti el a zárófejezetben kitálatló jó szándékú besúgó, Bandi bácsi tanítómonológjának hatására.

Ez a tanítószándék nem idegen Mezey kötetétől, ezért különösen az olyan olvasók fogják örömeiket lelteni ezekben a kisregényekben és novellákban, akik nem idegenkednek az elmúlt évszázad polgári mítoszainak, sorstragédiáinak újramondásától. (*Magyar Napló*, Budapest, 2014)

MODOR BÁLINT

FERDINANDY GYÖRGY: ÁLOMTALANÍTÁS Írások 2013–2015

Emlékek, álmok, történetek, sorsok keserű kavargásából áll össze Ferdinandy György legújabb kötete. Az *Álomtalanítás* a nyolcvanéves író 2013 és 2015 között papírra vetett önéletrajzi szövegeit tartalmazza, három ciklusba rendezve. A szerző írásai egyben szerelmek, hazák, íróársak emlékművei és az örökös, csillapíthatatlan honvágy és idegenséglény leképeződései.

„Még nem tudtam, milyen az, ha egy ember életébe beleköp a történelem.” (35.) Ferdinandy György 1956-ban, huszonegy évesen indult útnak, hogy Franciaországban kezdjen új életet. Ebből a kényszerű fordulópontból indult az örökös vándorút: három kontinens, harminchárom hely, két feleség, négy gyerek és egy valójában soha nem létezett haza iránti olthatatlan vágyódás. „Mindig valahová sietek. Csak így, útközben tudom elviselni magam.” (152.) Ezek az összetevői ennek a nyolc évtizedes életútnak, mely az *Álomtalanítás* szövegeiben mintha lezárná, tisztázná szeretné magát. Egy számvetés-jellegű múrról van szó, mely

negyven írásban emlékezik meg a legfontosabb állomásokról, találkozásokról.

„Műfajtalankodás” — ez magának a szerzőnek a szóhasználata: a rövid terjedelmű, prózai szövegek valóban más-más műfajt képviselnek. A nagy részük önéletrajzi jellegű írás, mely akár egy nagyobb terjedelmű memoár része is lehetne, de vannak a könyvben útinaplók, napló- és novellaszerű szövegek is. Leginkább egyfajta szubjektív történelemkönyvként olvasható ez a mű, mely egy „a nyugati kereszténységbe átperolt trópusi magyar” (175.) életén keresztül összegzi a magyar történelem és a disszidálni kényszerülők traumatizált lelki világának hányattatásait.

Az első ciklus, a *Keresem a helyem* az anyaországba való visszatérés perspektívájából kutatja a múltat. „Nekem odaát, a régi életemben nincs több keresnivalóm.” (38.) Az emlékezés bizonytalansága, múlt és jelen állandó kavargása, egymásba fonódása határozza meg ezeknek a szövegeknek a világát, beszédmódját. A hamis nosztalgiában keveredik vélt és valós, otthonos és idegen, vágyott és megélt ellentéte. Ezek a kontrasztok alkotják a mű központi szervezőelvét. „Hogy milyen pontatlan kifejezés a kétlakiság. Mert hát minden kiszakadónak nem két, hanem legkevesebb három élete van. Nemcsak — mint mondják — a választott, és a hazai, amibe szerencsés esetben visszaérkezik. Hazája az az álomvilág is, amelyből útnak indult, és ahová nem jut vissza többé sohasem.” (120.)

A másik két ciklus, a *Hová lesz a menés?*, illetve a *Találkozások* rövidebb szövegeket tartalmaznak. Az egyik fejezet útlíráásokat, utazásélményeket vesz számba a hazatérés (1995) utáni időszakból, a másik egy-egy fontos személyről emlékezik meg, frappáns kis történetekben. Ezek mellett a kötet egyik fő témája „az ötödik síp”, a nyugati magyar irodalom alakulásának, fejlődésének története, lehetőségei.

Ebből a szempontból központi jelentőségű a nyelvhez, nyelvhasználathoz való viszony kérdése is. „Keresem a szavakat.” (49.) Az anyanyelv elfejtése, a tanult nyelveken való írás és gondolkodás problematikája újra és újra átszövi a szövegeket, s nemcsak témaként kerül elő, hanem az írások megfogalmazásában, szóhasználatában is visszatükröződik („pontosan, szépen csak az anyanyelvén működik az agy” — 217.). A szerző szüntelenül rácsodálkozik egy-egy találó magyar kifejezésre, máskor meg fonetikusán leírt angol szókapcsolatokkal reflektál ironizálva saját idegenségére. „Hová lettek az illatos, a pontos/ a találó/ szavak!” (51.)

A mű sokszor él az ismétlés eszközeivel is, az egyes történetek így állnak össze egy zárt egésszé, egy leélt életúttá. Az írások hangulatát meghatározza az időskori, önisztésre hajlamos, egyszerre nosztalgikus és keserű attitűd, „az én időmben”

(52.) kiábrándult sóhajtása, mely még a háborúk, vagy a diktatúrák ellenére is elégedettebb a múlttal, mint az önpusztítóknak, hanyatlónak jellemzett jellel. „A maiak tudni sem akarják, hogy előtűk is éltek itt a földön emberek. A legjobb esetben is csak megmosolyogják a régi idők kázusait mesélgető fogatlan vénembereket.” (52.)

„Az ember disszidál, visszidál. Remigráljak?” (284.) Benne van a szövegekben a hazatérés minden kiábrándultsága is. „Mióta csak nyakamba szedtem a világot, minden lépésem hazafelé vezet.” (82.) A több évtizedes vágyakozás utáni csalódottság süt ezekből a történetekből. A kívánt, elképzelt hazatalálás nem történt, nem is történhetett meg. „A történelem viszontagságait az áldozatok identitása, egyszóval embersége sínyli meg.” (219.)

Innen, a hazatérés lehetetlenségének nézőpontjából történik hát meg az álomtalanítás: az álmok, emlékek közti keresgélés, válogatás, lomtalanítás, vagyis egyfajta létösszegzés. S a vastag könyv fehér lapjain ott áll minden, ami erről az életről még kimondható. (*Magyar Napló*, Budapest, 2015)

FORGÁCH KINGA

KATYA PETROVSZKAJA: TALÁN ESZTER

„Akkor értettem meg, mit jelent a történelem, amikor Lida, anyám nővére meghalt. (...) Azt jelenti a történelem, hogy nincs többé kinek feltenni a kérdéseinket, hanem már csak a forrásokra hagyatkozhatunk. Nem volt többé senkim, akit faggathattam volna, aki emlékezett volna még azokra az időkre” — írja *Talán Eszter* című első kötetében a Kijevből származó, 1999 óta Berlinben élő író-újságíró, Katya Petrovszkaja. Családjá történetét igyekszik feltárni, ami soha nem könnyű feladat, mert mire ez az embernek eszébe jut, szellemileg megéri rá, akkora már kevesen élnek, akik ebben segíteni tudnának. De mit gondoljon erről a kérdéssről a zsidó származású fiatal alkotó, akinek családtagjai és rokonai — kevés kivételtől eltekintve — odavesztek a második világháború tömeggyilkosságaiban? A saját meghatározása szerint tipikus szovjet családban felnőtt Petrovszkaja felnőtten szembesül saját zsidóságával, amelyet olyan hagyománynak gondol, mely egy a sok közül. A családon belül kétfajta válasz születik erre a „tényre”. Az író nő bátyja héberül tanul meg, Katya pedig németül, ami a szovjet, majd az orosz valóságban az ellenség nyelve. Neki későbbi férje nyelve is.

A nyelvválasztás központi kérdése a kötetnek, mert az orosz anyanyelvű Petrovszkaja németül írja meg műfajlag roppant nehezen besorolható kötetét. Regénynek annak ellenére sem nevezném,

hogy ebbe a kategóriába régóta és különösebb megkötések nélkül sok minden belefér. Műfajilag kevéssé orientál a kötet alcíme: *Történetek*. Az eddig megjelent recenziókban prózaminiatúráknak, más megközelítésben az irodalmi riport és a regény között félúton járóknak nevezik a *Talán Esztert*. Megfontolásra érdemes az a szerzői álláspont is (még ha vitatható is), amely alighanem kötetének nem szépirodalmi a szövege, és nem is ezzel az igénnyel készült. Az irodalmi riport kategóriája részben azért megfontolásra érdemes, mert a Frankfurter Allgemeine Zeitung egyik vasárnapi kiadásában jelent meg a *Séta Babij Jarban* című terjedelmesebb cikk, amely alighanem kiindulópontja lett a Németországban 2014-ben kiadott kötetnek. Bizonyára nem alaptalan a feltételezés, hogy a könyv ötlete sokat köszönhet ennek a hírlapi megjelenésnek.

A familiája felkutatására induló író hihetetlen családtörténetre bukkan. Az egyéniségek kavaládja miatt színes a rokoni szőttes, amely különlegességét mégis a huszadik századi zsidó sors tragikumától kapja. Mindenütt meg- és legyilkolt nagyszülők, nagybácsik, nagynénik, akik java része Ukrajna német megszállása alatt vesztette életét. A család több tagját a Kijev tőzsomszédságában található Babij Jar szurdokába lötték. E vérfürdőben, 1941. szeptember végén, közel harmincegyezer embert gyilkoltak meg (Kijev csaknem teljes zsidó lakosságát), azt követően még több tízezret, de ez már csak hozzávetőleg számszerűsíthető. A hézagos családi emlékezet mementója a kötet címe, hiszen bizonytalanok a mesélők, hogy az író egyik dédanyját Eszternek hívják-e. (Ezért került a címbe a talán — németül a *vielleicht* — szó.) Az ő meggyilkolásánál plasztikusabban aligha fejezhető ki a szenvedéssel párosuló kegyetlenség, a vérszomjas gátlástalanság. A Kijevből elmenekülő család a lakásban hagyta a járasképtelen idős asszonyt, aki eleget akart tenni a németek felszólításának, hogy a megadott gyülekezőhelyen jelentkezzen. Emberfeletti akarattal — és több órás küzdelem után — a háza előtt posztoló két német katonánál jelentkezett, akiknek előadta, hogy nem tud elmenni a gyülekezőhelyre. Ott helyben lötték agyon.

Babij Jar az elhallgatás jelképe is, mert évtizedekkel a második világháború után is tilos volt az emlékezés, amit Jevtusenko 1966-ban írott verse tört meg — írja könyvében Katya Petrovszkaja, ami bepillantást enged a sajátos vagy nem is anynyira sajátos szovjetunióbeli viszonyokba.

Fontos visszatérni a nyelv kérdésére, több okból is. Egyfelől kevés olyan sikeres nyelvváltás tanúi lehetünk a 20–21. század irodalmában, mint amilyen a Petrovszkajáé, noha Nabokov és Kundera példája figyelmeztet, hogy nem árt óvatosan

bánni az ilyen minősítéssel. Bár egy vele készült interjúban a szerző úgy fogalmaz, a német nyelv művelésében kiskorúnak tartja magát, a *Talán Eszter* olyan kiérlelt, líraisággal kevert szöveg, ami érvényteleníthet minden alkotói kisebbségi érzést. Másfelől könyvébe belefoglalja, hogy: „Oroszul gondolkodtam, zsidó felmenőimet kerestem, németül írtam. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy a nyelvek határmezsgyéjén járhatok (...)” — és ez a sokféleség előnyére válik ennek az utóbbi idők egyik leginkább torok- és gyomorszorító könyvének. Németül írni felszabadító érzés Katya Petrovszkajának, és nem mulasztja el megjegyezni, hogy az oroszban a „nyemeckij” a némák nyelvét jelenti. Miközben az alkotói folyamatban éppen az emlékezés visszahódításának eszköze lesz a tanult idegen nyelv. Az író apja lánya német férjének mesélte el elsőként a *Talán Eszter* című történetét, aki feleségének adta tovább. Az írói nyelvváltás egyben ahhoz a nem kívánt eredményhez vezetett, hogy Petrovszkaja szülei számára ismeretlen nyelven született meg a családi krónika.

A szerző dédszülei süketnémák számára működtettek iskolákat. Páratlanul sikeres módszerekkel bejárták Közép-Európát, Berlinből indulva Varsón át megérkeztek Kijevbe. Ükunokájuk fordított utat tett meg. Kijevből ment Berlinbe, de a maga hallgatásából neki is sikerült kitörnie. Létezik-e ennél valóságosabb családi örökség? Az emlékezet meghódítása és visszavétele az alkotás erkölcsi mibenlétéről is sokat elárul. (Ford. Kurdi Imre; *Magvető*, Budapest, 2015)

BOD PÉTER

PAVEL VILIKOVSKÝ: EGY IGAZI EMBER TÖRTÉNETE

2014. október 18-án Pozsonyban mutatták be Pavel Vilikovský *Egy igazi ember története* című művét, amely a K4 elnevezésű közép-európai könyvsorozat első kötete. A visegrádi országok új könyvsorozatának célja, hogy a nyelvi akadályokat elhárítva, egy időben vehesse kézbe a közép-európai kortárs szerzők művét a szlovák, a cseh, a lengyel és a magyar olvasó. A közös sorozat neve (K4) onnan ered, hogy a könyv mind a négy nyelven „k” betűvel kezdődik. 2014-ben az egyik legismertebb kortárs szlovák prózaíró könyvére esett a választás. Pavel Vilikovský két alkalommal nyerte el a legjelentősebb szlovák irodalmi díjat, az Anasoft Literát, legutóbb az *Első és utolsó szerelem* című prózakötetével, mely egyben a 2013-as év legjobb szlovák könyve volt.

Az *Egy igazi ember története* a Csehszlovák Szocialista Köztársaság '70-es éveiben játszódik, de a

helyszín lehetne a Lengyel vagy a Magyar Népköztársaság is, mivel minden közép-európai ember ráismerhet benne saját múltjára. A történet ugyanis egy névtelen kisémbertől szól, aki a 40. születésnapja után rádöbben, hogy valami maradandót akar alkotni az életében. Ugy tűnik, felívelőben van a karrierje, a munkahelyén előléptetik, s így magasabb fizetést, elismerést kap. Életében először szerelmes lesz, és családja mellett még a szeretőjére is jut ideje. Időközben a titkosszolgálat is megkeresi, információkat ad és kap, ettől pedig még fontosabbnak érzi magát. Azt gondolja, megértheti, sőt irányíthatja azt a rendszert, amelyben él. Egyre magasabbra jut a szocialista ranglétrán, és eközben nem érzékeli a veszélyt, nem látja a buktatókat, és nem sejtí, hogy minél magasabbra jut, annál nagyobb zuhanhat.

Főszereplőnk a fiától, Zdenótól kap egy naplót 40. születésnapjára. Azon gondolkodik, mit kezdhetne ő egy naplóval, hiszen általában a „jelentős emberek” írják le gondolataikat: politikusok, írók, színészek, hadvezérek, tehát olyan személyek, akik fontos eseményekben vettek részt. Mit írhatna le egy épület gondnokaként dolgozó egyszerű ember? Megfogalmazódik benne a kérdés, hogy tiszteli-e őt a fia? „Zdeno vajon felnéz rám? Vagy csak célozgat, hogy szeretne rám felnézni, mint azokra, akik naplót szoktak írni?” (11.) Elhatározza, hogy elkezdí írni a naplót, de csak akkor jegyez fel valamit, amikor történik vele valamilyen különleges esemény, vagy netán egy érdekes gondolat jutna eszébe. A naplóírással tehát az a célja, hogy életének fontos történéseit papírra vesse, valamint az, hogy bebizonyítsa fiának, hogy gondnokként is fontos pozíciót tölt be az üzemben. „Miért írom le ide mindezt? Egyrészt magam miatt, hogy vénségemre fel tudjam frissíteni az emlékeimet, és főleg azért, hogy ha a fiam felnő és meglesz a magához való esze, akkor elolvashassa, hogy az apja hogyan próbált meg eligazodni a világban, mit gondolt a dolgokról és mi mindennel kellett megküzdnie... Hogy ahogy mondani szokás, én is voltam valaki, a magam módján, hogy felnézzen rám, még ha nem is voltam olyan híres, mint Eizenhauer vagy De Gaul tábornok, Hruscsov és a többi nagykutya. Azok, akik ki szokták adni a naplóikat és a visszaemlékezéseiket.” (27.)

Az *Egy igazi ember történetének* főhőse nem híres hadvezér vagy politikus, egyszerű életet él, nincsenek világmegváltó tervei, csak boldogulni szeretne a mindennapi életben. „Nekem bőven elég, ha saját magamról tudok gondoskodni. Ez az én politikám.” (25.) Nem tesz különösen sokat azért, hogy sikeres legyen a magánéletében vagy a munkahelyén. Mindenki próbál megfelelni, de csak pont annyit tesz, mint amennyit szüksé-

ges: ellátja a kötelességét otthon és az üzemben is. Inkább a külső tényezők és emberek határozzák meg a sorsát, ő pedig sodródik az árral, mindent elfogad, és nem kérdőjelezi meg az okokat. Építésvezetőből először gondnokká nevezik ki, majd az igazgató bizalmát elnyerve az általános ügyek referense lesz. Ezután kezd közeledni hozzá az üzemen egyik legcsinosabb dolgozója, Ozgajova elvtársnő, aki eddig nem fordított különösebb figyelmet rá. Nem sokkal ezután a titkosszolgálat embere is felkeresi, „Ondro unokatestvéréként”, és információkat csöpögtet el neki az igazgatóról és az üzemben zajló törvénytelen cselekményekről. Olvasóként már ekkor sejtethjük, hogy főhősünk bukásra van ítélve, ő azonban nem tartja gyanús-nak a történéseket.

Az egyházat többször a párthoz hasonlítja: „az, hogy ki tartja fenn a rendszert, az egyház, mint régen, vagy a kommunista párt, mint ma, az alapjában véve mindegy”. (106.) Az egyházhoz és a kommunista párthoz való viszonya is mutatja, hogy nincs határozott véleménye és elképzelése. Nem tud kiállni egyik mellett sem, inkább csak sodródik, és oda csapódik, ahol segítséget remél, képes megalkudni bárkivel, ha szükségét érzi. „...de ha egyszer a politika mindenütt jelen van, akkor nem lehet előle csak úgy elbújni, még ha egyenesen egérlükba bújók is az ember, akkor sem.” (24.)

Azért kezd naplót írni, hogy bizonyítson a fiának, hogy amikor felnőttként elolvassa, büszke legyen az apjára. Tragikuma, hogy végül bukásának történetét írja meg. A főszereplő naiv és elbizakodott, sokszor válik nevetségessé a környezete és az olvasó szemében is. Talán már az elején sejtjük bukását, amit ő még az utolsó naplóbejegyzésében sem érzékel igazán, sőt egy új kezdet lehetőségét látja. „Hát így állok most, tengernyi baj zúdult a nyakamba, siránkozhatnék sorsomon, hogy mi lett a vége, pont mikor törtélenül haladtam előre a lehető legjobb úton. De azt mondom magamnak, hogy nem vagyok én anyámasszony katonája, nem fogok sírni, igaz, hogy vége a főigazgatóságnak s lehet, hogy vége a házasságomnak is, de már körvonalazódik egy új kezdet.” (221.)

A főszereplő bizakodva tekint a jövő felé, de mi már látjuk, hogy nagy valószínűséggel újabb vállalkozásában is csak bukásra van ítélve. Nem ítéli el a kort és a rendszert, amelyben léteznie kell, a lázadás helyett az elfogadást választja: nem képes megérteni azt, hogy ebben a rendszerben nem lehet együttműködni anélkül, hogy ne veszítene. (Ford. Garajszki Margit; *Kalligram*, Pozsony, 2014)

TAR MARGARÉTA

SOMMAIRE*La vie consacrée autrefois et aujourd'hui*

MARIETTA MIRJAM

MAGYAR: Les formes de la vie religieuse dans l'histoire

ATANÁZ OROSZ: Témoignage dans les communautés religieuses de l'Est à l'Ouest

LÁSZLÓ VÉRTESALJAI: Moines aux frontières...

BENCE IMRE PÉCELI: Le 500ème anniversaire de sainte Thérèse d'Avila

■ Présentations des communautés religieuses en Hongrie

■ Entretien avec Frère Alois, prieur de la Communauté de Taizé

■ Poèmes d'Éva Petrőczi et Edit Szommer

■ Études d'Annamária Kabán et Melinda Sebők

INHALT*Das geweihte Leben einst und heute*

MARIETTA MIRJAM

MAGYAR: Die Formen des Ordenslebens in der Geschichte

ATANÁZ OROSZ: Zeugnis geben in der Ordensgemeinschaft von Osten bis Westen

LÁSZLÓ VÉRTESALJAI: Ordensleute an den Grenzen...

BENCE IMRE PÉCELI: Das 500-jährige Jubiläum der Heiligen Teresa von Avila

■ Vorstellung von Ordensgemeinschaften in Ungarn

■ Gespräch mit Frère Alois, dem Prior der Communauté de Taizé

■ Gedichte von Éva Petrőczi und Edit Szommer

■ Studien von Annamária Kabán und Melinda Sebők

CONTENTS*Consecrated Life Once and Today*

MARIETTA MIRJAM

MAGYAR: The Forms of Religious Life in History

ATANÁZ OROSZ: Giving Testimony in Religious Communities from East to West

LÁSZLÓ VÉRTESALJAI: Members of Religious Orders beyond the Borders...

BENCE IMRE PÉCELI: The 500th Anniversary of St. Teresa of Avila

■ Statements of Religious Communities in Hungary

■ Interview with Frère Alois, Prior of the Communauté de Taizé

■ Poems by Éva Petrőczi and Edit Szommer

■ Studies by Annamária Kabán and Melinda Sebők

Főszerkesztő és felelős kiadó: LUKÁCS LÁSZLÓ

Munkatársak: BENDE JÓZSEF, DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG, HAFNER ZOLTÁN, LÁZÁR KOVÁCS ÁKOS, PUSKÁS ATTILA

Szerkesztőbizottság: HORKAY HÖRCHER FERENC, KALÁSZ MÁRTON, KENYERES ZOLTÁN,

KISS SZEMÁN RÓBERT, POMOGÁTS BÉLA, RÓNAY LÁSZLÓ, SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

Szerkesztőségi titkár és tördelő: NÉMETH ILONA

Indexszám: 25 921 HU ISSN 0042-6024; Nyomdai munkák: Séd Nyomda Kft., Ügyvezető igazgató: Katona Szilvia

Szerkesztőség és Kiadóhivatal: Budapest, V., Piarista köz. 1. IV. em. 420. Telefon: 317-7246; 486-4443; Fax: 486-4444. Postacím: 1364

Budapest, Pf. 48. Internet cím: <http://www.vigilia.hu>; E-mail cím: vigilia@vigilia.hu. Előfizetés, egyházi és templomi árusítás: Vigilia Kiadó-

hivatala. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Hírlap Üzletág, a Magyar Lapterjesztő Zrt. és alternatív terjesztők. A Vigilia csekk számla száma: OTP

V. ker. 11707024-20373432. Előfizetési díj: egy évre 5.640,- Ft, fél évre 2.820,- Ft, negyed évre 1.410,- Ft. Előfizethető külföldön a KKV-nál

(H-1389 Budapest, POB 149.). Ára: EU országok: 18.000,- Ft/év vagy 100,- USD, illetve ennek megfelelő más pénznem/év.

SZERKESZTŐSÉGI FOGADÓÓRA: KEDD, CSÜTÖRTÖK 10-14 ÓRA. KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA

Lapunk megjelenését támogatja Budapest Főváros Önkormányzata

Ára: 550 Ft

VIGILIA

SZEMLE

■	Hónapról hónapra
ANDREA TORNIELLI – GIACOMO GALEAZZI MEZEY KATALIN FERDINANDY GYÖRGY KATYA PETROVSZKAJA PAVEL VILIKOVSKÝ	Ferenc pápa: Ez a gazdaság öl Ismernek téged Álomtalanítás Talán Eszter Egy igazi ember története

A SZEMLÉKET ÍRTÁK Baritz Sarolta Laura, Bod Péter, Forgách Kinga,
Modor Bálint, Rónay László és Tar Margaréta

KÖVETKEZŐ SZÁMAINKBÓL

- Ötven éve zárult a II. Vatikáni zsinat
- A gyermekszegénység
- Falcsik Mari, Nacsinák Gergely András,
Nagy J. Endre, Patsch Ferenc,
Török Csaba és Várnai Jakab tanulmánya
- Ayhan Gökhan, Fecske Csaba,
Halmai Tamás, Harmati Minka, Jász Attila,
Mohai V. Lajos és Oravecz Imre írása

nka
Nemzeti Kulturális Alap

